อนุสรณ์
ในงานฌาปนกิจศพ
คุณแม่เสริม มนูธรรม

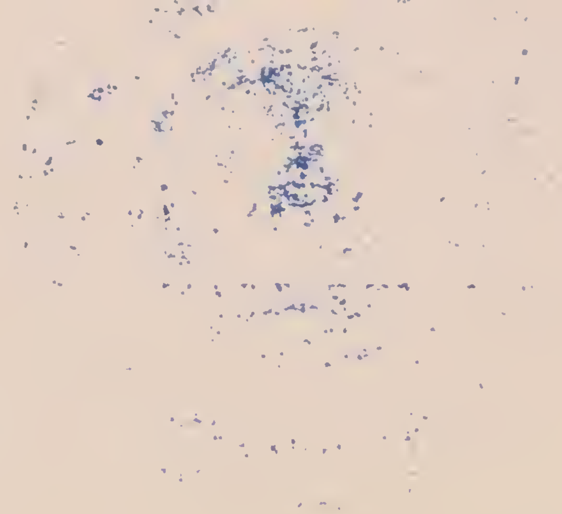
ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันจันทร์ ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๓

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๓๗

มรณะ พ.ศ. ๒๕๑๐

ประวัติ

และ

คำไว้อาลัย คุณแม่เสริม มนูธรรม

แม่เป็นบุตรคนที่ ๑ ของนายขาว นางหนู เกิดปีมะแม พ.ศ. ๒๔๓๗ ที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพี่น้องร่วมบิดามารดา รวม ๓ คน คือ.—

๑. นายจั้ว สุวาบุตร

๒. นางเสริม มนูธรรม

๓. นางเภา สุวาบุตร

แม่ได้ทำการสมรสกับพ่อ (นายเชวง มนูธรรม) ที่ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีบุตรและธิดารวม ๕ คน คือ.—

๑. ร.ต.ท. ชาญ มนูธรรม
๒. นายชัยสิทธิ์ มนูธรรม
๓. นายเกษียร มนูธรรม
๔. นางนงลักษณ์ ทดแทนคุณ
๕. นายวรพจน์ มนูธรรม

ชีวิตของแม่เต็มไปด้วยการต่อสู้ เนื่องจากพ่อแม่ถึงแก่กรรมตั้งแต่อายุยังน้อย แม่จึงเป็นคนที่ขยันขันแข็ง รู้จักทำมาหากินมาตั้งแต่เยาว์วัย โดยเฉพาะในด้านการค้าขาย ไม่ยอมเสียเวลาว่างเลยแม้แต่น้อยจะอยู่ที่ไหนอย่างไร หากมีทำเลที่จะค้าขายได้แล้ว แม่จะไม่ละโอกาสนี้เลย ถึงแม้อายุจะมากแล้วก็ตามก็ยังรบเร้าให้ลูก ๆ หาทำเลค้าขายให้ ลูกเกรงว่าแม่จะต้องเหน็ดเหนื่อยก็บ่ายเบี่ยงผัดผ่อนตลอดมาจนแม่ได้จากไปโดยไม่มีวันกลับ สิ่งที่แม่ปลูกฝังอบรมลูกซึ่งเป็นที่ประทับใจมาก ได้แก่การอดออมประหยัดมัธยัสถ์ จะสอนลูกหลานอยู่เสมอหากเห็นลูกหลานคนใดใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย แม่จะยกอุทธาหรณ์ให้ฟังเกี่ยวกับการปลูกต้นมะขามด้วยการเปรียบเทียบให้เห็นว่าการอดออมกระเหม็ดกระแหม่ ในขณะที่มีเงินน้อยอยู่

อย่าไปใช้ในสิ่งที่ไม่จำเป็น จะทำให้เดือดร้อนเป็นหนี้เป็นสินเขา จงอดทนเก็บหอมรอมริบไว้ เมื่อมีเงินมากแล้วจะใช้อย่างไรก็ไม่เดือดร้อน เหมือนกับการปลูกต้นมะขาม หากต้นยังเล็กอยู่ไปเด็ดใบยอดมากินเสียหมดแล้ว ต้นมะขามจะตายในที่สุด แต่ถ้าอดใจมานะพยายามทะนุบำรุงเอาใจใส่ต้นมะขาม ไม่ไปเด็ดใบเด็ดยอดกินเสียในขณะที่ต้นยังเล็กแล้ว เมื่อต้นมะขามนั้นเติบใหญ่มีใบมีฝักออกมากมาย เราจะไปเด็ดใบเด็ดยอดและเก็บฝักมากินต้นมะขามก็ไม่ตาย และจะแตกใบออกฝักให้กินได้ไม่รู้จักหมดสิ้น ซึ่งลูก ๆ ก็ได้ถือปฏิบัติคำสอนของแม่มาจนทุกวันนี้

แม่เป็นผู้ที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี ประหยัดมัธยัสถ์ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต และกตัญญูกตเวที มีความขยันขันแข็งมีความมานะอดทนต่อสิ่งแวดล้อมทั้งปวง ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างอันดีแก่ลูกหลานและญาติมิตรตลอดจนเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี และช่วยประกอบการกุศลเป็นเนืองนิตย์

แม่ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับเมื่อวันที่ ๙ มีนาคม

๒๕๑๓ เวลาประมาณ ๒๓ น. เศษ ด้วยความชราและหัวใจวายอย่างสงบ รวมอายุได้ ๗๑ ปีเศษ การสูญเสียแม่นำความวิปโยคและอาลัยอย่างสุดพรรณามาสู่ลูกหลานและญาติผู้อยู่เบื้องหลังเป็นมาก ทุกคนรู้สึกว้าเหว่และเศร้าใจในการที่แม่ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ เหมือนขาดร่มโพธิ์ร่มไทรที่ให้ความอบอุ่นร่มเย็นทั้งจิตใจและร่างกายซึ่งลูกหลานและญาติมิตรได้รับจากแม่ในขณะที่มีชีวิตอยู่

ด้วยกุศลผลบุญ และคุณงามความดีที่แม่ได้ประกอบและบำเพ็ญมาในชีวิต รวมทั้งลูกหลานและบรรดาญาติมิตรที่ได้ประกอบขึ้นไว้ ขอตั้งจิตอธิษฐานจงเป็นผลดลบรรดาลให้ดวงวิญญาณของแม่ จงไปสู่สุขคติสัมปรายภพเทอญ.

ลูกและหลาน

๒๓ มีนาคม ๒๕๑๓

คำปรารภ

เนื่องจากลูกและหลานได้อ่านหนังสือธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ ซึ่งได้พิมพ์เผยแพร่และหนังสือ "กฎแห่งกรรม" ของท่าน ท. เลียงพิบูลย์ ประพันธ์อยู่เสมอ รู้สึกประทับใจเป็นอย่างมากในโอกาสที่ทำการฌาปนกิจศพคุณแม่เสริม มนูธรรม ในวันจันทร์ที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๑๓ ณ เมรุวัดธาตุทอง อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร จึงเห็นควรพิมพ์หนังสือธรรม ของท่านพุทธทาสภิกขุ และหนังสือกฎแห่งกรรม ของท่าน ท. เลียงพิบูลย์ เพื่อเป็นบรรณาการแก่ท่านผู้มีพระคุณที่ได้ให้เกียรติมาร่วมงานฌาปนกิจศพคุณแม่ครั้งนี้ด้วย

จึงได้เรียนขออนุญาตจากท่านผู้ประพันธ์โดยเฉพาะหนังสือธรรมของท่านพุทธทาสภิกขุ นี้ได้อนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่ได้ทุกโอกาส ส่วนหนังสือกฎแห่งกรรม ได้เรียนขออนุญาตจากท่าน ท. เลียงพิบูลย์ ผู้ประพันธ์แล้ว ท่านได้กรุณาอนุญาตให้จัดพิมพ์เรื่องต่าง ๆ ในหนังสือกฎแห่ง

กรรมได้ตามความเหมาะสม และในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ได้รับความกรุณาและร่วมมือเอื้อเฟื้อ จากคุณ บุญเหลือ เจริญวงศ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด จ. นนทบุรี ที่ได้จัดพิมพ์อย่างเร่งด่วนจนแล้วเสร็จไปเป็นอย่างดี

ฉะนั้น บรรดาลูกและหลานของคุณแม่ทุกคน จึงขอขอบพระคุณ แด่ท่านพุทธทาสภิกขุ และท่าน ท. เลียง พิบูลย์ ท่านผู้ประพันธ์ กับคุณบุญเหลือ เจริญวงศ์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของสถานสงเคราะห์ปากเกร็ด จ. นนทบุรี ณ โอกาสนี้ด้วย กุศลใดที่จะพึงมีพึงเกิดขึ้นจากการพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขอกุศลนั้น จงเป็นปัจจัย อำนวยวิบากสมบัติ คือ ความสุขเกษมสำราญ แก่ดวงวิญญาณของคุณแม่เสริม มนูธรรม ซึ่งถึงแก่กรรมตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพทุกประการเทอญ.

ลูกและหลาน

๒๓ มี.ค. ๑๓

สารบาญ

อาหารของดวงใจ

ความอิ่มเอิบด้วยอารมณ์ทาง รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส นั้นเป็นอาหารของฝ่ายโลก ความอิ่มเอิบด้วย ปีติและปราโมช อันเกิดจากความที่ใจสงบจากอารมณ์ เป็นอาหารของฝ่ายธรรม อุดมคติของชีวิตคือ ความถึงที่สุดแห่งอารยะธรรมทั้งฝ่ายโลกและฝ่ายธรรม เพราะฉะนั้นชีวิตย่อมต้องการอาหารทั้งฝ่ายโลก และฝ่ายธรรม ถ้ามีเพียงอย่างเดียว ชีวิตนั้นก็มีความเป็นมนุษย์เพียงครึ่งเดียว หรือซีกเดียว.

เราหาความสำราญให้แก่กายของเราได้ไม่สู้ยากนัก แต่การหาความสำราญให้แก่ใจนั้นยากเหลือเกิน. ความสำราญกายเห็นได้ง่ายรู้จักง่าย, ตรงกันข้ามกับความสำราญใจ. แต่ไม่มีใครเชื่อเช่นนี้กี่คนนัก เพราะเขาเชื่อว่าไม่มีความสำราญอย่างอื่นที่ไหนอีก นอกจากความสำราญกาย, และเมื่อกายสำราญแล้ว ใจก็สำราญเอง. คนพวกนี้ไม่ฟังธรรมหรือศึกษาธรรม และไม่ไหว้พระสงฆ์ซึ่งเป็นนิมิตอันหนึ่งของธรรม.

ความสำราญทางกายหรือฝ่ายโลกนั้น ต้อง "ดื่ม" หรือต้อง "กิน" อยู่เสมอจึงจะสำราญ. แต่ที่แท้มันเป็นเพียงการระงับ หรือกลบเกลื่อนความหิวไว้ทุกชั่วคราวที่หิวเท่านั้น. ส่วนความสำราญฝ่ายใจหรือฝ่ายธรรมนั้นไม่ต้องดื่ม ไม่ต้องกิน ก็สำราญอยู่เอง, เพราะมันไม่มีความหิว ไม่ต้องดื่มกินเพื่อแก้หิว, ที่กล่าวนี้ ผู้ที่นิยมความสำราญทางกายอย่างเดียวอาจฟังไม่เข้าใจก็ได้, แต่อย่าเพ่อเบื่อหน่าย ขอให้ทนอ่านสืบไปอีกหน่อย.

พวกที่นิยมความสำราญกาย ในทางโลกกล่าวว่า "**ใจอยู่ในกาย.**" แต่พวกนิยมความสำราญใจในทางธรรมกล่าวว่า "**กายอยู่ในใจ.**" พวกแรกรู้จักโลกเพียงซีกเดียว. พวกหลังอยู่ในโลกนานพอจะรู้จักโลกดีทั้งสองซีกแล้ว. ขณะเมื่อพวกที่ชอบสำราญกาย กำลังปรนเปรอให้เหยื่อแก่ความหิวของเขาอย่างเต็มที่นั้น พวกที่ชอบสำราญใจกำลังเอาชนะความหิวของเขาได้ ด้วยการบังคับอินทรีย์จนมันกับสนิทลงมาอยู่ภายใต้อำนาจของเขาเอง. พวกแรกเข้าใจเอาคุณภาพของการให้ "สิ่งสนองความอยาก" แก่

ความหิวของเขา, ว่าเป็นความสำราญ. พวกหลัง เอาคุณภาพของการที่ยิ่งไม่ต้องให้สิ่งสนองอยากเท่าใดยิ่งดี. ว่าเป็นความสำราญ. พวกหนึ่ง ยิ่งแพ้ตัณหามากเท่าใดยิ่งดี. อีกพวกหนึ่งยิ่งชนะมากเท่าใดยิ่งดี!

พวกที่ชอบสำราญกาย ย่อมจะยอมแพ้ตัณหาอยู่เองแล้วโดยไม่รู้สึกตัว. ทำเองและชักชวนลูกหลานให้หาความสำราญกายอย่างเดียว, เพราะไม่รู้จักสิ่งอื่นนอกจากนั้น. ครั้นได้เครื่องสำราญกายมา ใจก็ไม่สงบสุข เพราะมันยังอยากของแปลกของใหม่อยู่เสมอไป. (ได้เพียงความสำราญกาย ชั่วแล่นเหมือนกินข้าวมื้อหนึ่งก็สงบหิวไปได้ชั่วมื้อหนึ่ง). เมื่อความหม่นหมองใจเกิดขึ้นก็ซัดเอาว่าตนเป็นคนมีกรรมหรือโชคร้าย ไม่เหมือนคนอื่นเขา. เมื่อต้องเจ็บป่วยตามธรรมดาของสังขาร ก็น้อยใจโชคของตัวอย่างหาที่เปรียบมิได้. ยิ่งเมื่อแสวงโชคโดยทางใดก็ไม่ได้เสียเลยแล้ว ก็เลยเห็นไปว่า ในโลกนี้ไม่มีความยุติ-ธรรม มีแต่ความดุร้าย, คนชนิดนี้ ในที่สุดก็มอบตัวให้แก่ธรรมชาติฝ่ายต่ำ ประกอบกรรมชนิดที่โลกไม่พึง

ปรารถนา ต่อสู้สิ่งที่เรียกว่าโชคชะตาไป. แม้อย่างดีที่สุด คนพวกนี้ จะทำได้ก็เพียงแต่เป็นผู้ทนระทมทุกข์อยู่ด้วยการแช่งด่าโชคชะตาของตัวเองเท่านั้น, ในสโมสรหรือสมาคมของพวกที่แสวงความสำราญทางกาย ซึ่งกำลังร่าเริงกันอยู่นั้น พวกเทพยดาย่อมรู้ดีว่าเป็นการเล่นละครย้อมสีหน้ากันมี หลงทำไปทั้งที่ตัวเองหลอกตัวเอง ให้เห็นว่าเก๋ ว่าสุข ก็มาก. บางคนต้องร้องไห้ และหัวเราะสลับกันทุกวัน ๆ วันละหลายครั้ง. จิตใจฟูขึ้นแล้วเหี่ยวห่อลง, ขึ้น ๆ ลง ๆ ตามที่กระเป๋าพองขึ้นหรือยุบลง หรือตามแต่จะได้เหยื่อที่ถูกปากและไม่ถูกปาก. ใจของพวกนี้ ยังเหลืออยู่นิดเดียวเสมอ เท่าที่เขารู้สึก, จึงทำให้เขาเข้าใจว่า ใจอยู่ในกาย คือแล้วแต่กาย หรือสำคัญอยู่ที่กาย, เพราะต้องต่อเมื่อเขาได้รับความสำราญกายเต็มที่แล้วต่างหาก ใจของเขาจึงเป็นอย่างที่เขาเรียกว่า "สุข." แม้คนพวกนี้จะพูดว่า "ความสำราญใจ ! ความสำราญใจ !!" อยู่บ้าง ก็เป็นเพียงการหลงดูเอาความสำราญฝ่ายกายขึ้นมาแทนเท่านั้น จะสำราญใจได้อย่างไร ในเมื่อใจ ถูกทำ

ให้พองขึ้น ยุบลงเสมอ. ความพองขึ้นหรือยุบลงก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งทรมานใจให้เหน็ดหน่อยเท่ากัน, เพียงแต่เป็นรูปร่างที่ต่างกันเท่านั้น. ลาภ ยศ สรรเสริญ และความเพลิดเพลิน ทำให้พองเบ่ง. เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกสบประมาท และหาความเพลินมิได้ ทำให้ยุบเหี่ยว. แต่ทั้งสองอย่าง ทำความหวั่นไหวโยกโคลงให้เท่ากันอย่างเด็ดขาด. เมื่อเขาได้สมใจอยาก เขาก็ได้ความหวั่นไหว, เมื่อไม่ได้ ก็ได้ความหวั่นไหว. เมื่อมืดมนหนักเข้าก็แน่ใจลงเสียว่า ความอร่อย หรือขณะที่อร่อยนั่นแหละเป็น "พระนิพพาน" ของชีวิต. แต่เมื่อคิดดู เราพอจะเห็นได้ว่า นั่นยังไม่ได้ถอยห่างออกมาจากกองทุกข์แม้แต่นิดเดียว, มันเป็นความสำคัญผิดเท่านั้น, และเป็นความสำคัญผิด ที่จะมัดตรึงตัวเอง ให้ติดจมอยู่กับบ่อโคลนนั้นตลอดเวลา.

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะเห็นได้สืบไปว่า การสำราญทางฝ่ายโลก หรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฝ่ายกายหรือวัตถุนั้นคืออะไร. และเมื่อได้หมกมุ่นแม้แต่แสวงหาอาหาร

ให้กายท่าเดียวแล้วจะเป็นอย่างไร. หรืออีกอย่างหนึ่งว่า ถ้ารู้จักความสุขเฉพาะในด้านนี้ด้านเดียวแล้ว ก็จะรู้จักโลกเพียงซีกเดียวอย่างไร. และยิ่งกว่านั้น คนที่รู้จักโลกเพียงซีกหนึ่งเช่นนี้ หาอาจทำอารมณ์เหล่านี้ให้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือความเพลินแก่เขาได้ เช่นเดียวกับผู้ที่เข้าใจโลกดีทั้งสองซีกไม่ ; เพราะต้องตกเป็นทาสของความมัวเมาเรื่อไม่สร่าง บูชามันให้เป็นสิ่งสูงสุดกว่าสิ่งใดอยู่เสมอ.

ส่วนผู้ที่รู้จักโลกดีแล้วนั้น ย่อมบูชาความสำราญทางธรรมหรือ ฝ่ายใจอันแท้จริง เป็นส่วนสำคัญ. และถือเอาส่วนกาย หรือวัตถุเป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกในฐานเป็นคนใช้ สำหรับใช้ ในการแสวงหาความสำราญ ทางฝ่ายจิตเท่านั้น. พวกนี้จึงมีอุดมคติว่า **"กายอยู่ในใจ"** คือแล้วแต่ใจ. กายเป็นของนิดเดียว, และอาศัยใจซึ่งมีอำนาจเด็ดขาด และคุณภาพสูงสุดอยู่ทุก ๆ ประการ และทุก ๆ เวลา. **"แสวงหาอาหารให้ดวงใจดีกว่า !"**

ความเจริญงอกงามของดวงใจนั้น ยังไปได้ไกลอีกมากมายนัก คือกว่าจะถึงพระนิพพานเมื่อไร นั่นแหละจึงจะหมดขีดของทางไป แล้วมีอุดมสันติสุข อยู่ตลอดอนันตกาล. ส่วนความเจริญทางกายนั้น ไม่มีทางไปอีกต่อไป สูงสุดอยู่ได้เพียงแค่รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ทางใจบางอย่าง เช่นยศศักดิ์เท่านั้น. แต่ไม่มีใครเคยทำให้เกิดความอิ่มความพอใจในเรื่องนี้เลย แม้ในอดีต, ในปัจจุบันและอนาคต. เพราะว่าการแสวงหาทางฝ่ายนี้ ต้องการ “**ความไม่รู้จักพอ**” นั่นเอง เป็นเชื้อเพลิงอันสำคัญแห่งความสำราญ. ถ้าพอเสียเมื่อใด ก็หมดสนุก! ใครจะขวนขวายอย่างไร ก็ไม่อาจได้ผลสูงไปกว่า “การสยบซบซึมอยู่ ท่ามกลางกองเพลิง แห่งความถูกปลุกเร้า ของตัณหา” ซึ่งเมื่อใดมอดหรี่ลง ก็จะต้องหาเชื้อเพลิงเพิ่มให้ใหม่อีก และไม่มีเวลาพอ เช่นเดียวกับไฟธรรมดากับเชื้อเพลิงธรรมดาเหมือนกัน. เพราะฉะนั้นการแสวงหาอาหารทางฝ่ายใจ เพื่อดวงใจ จึงเป็นสิ่งที่มีค่าน่าทำกว่า, เป็นศิลปะกว่า, เป็นอุดมคติที่สูงกว่า,

ทำยากหรือน่าสรรเสริญกว่า, หอมหวนกว่า เยือกเย็นกว่า ฯลฯ กว่า โดยทุก ๆ ปริยาย.

การแสวงความสำราญทางฝ่ายกาย เป็นต้นเหตุแห่งสงคราม. การแสวงความสำราญทางฝ่ายจิต เป็นต้นเหตุแห่งสันติภาพ. ถ้าโลกยังบูชาลัทธิวัตถุนิยม มัวแสวงแต่ความสำราญทางกายอย่างเดียวอยู่เพียงใด ก็ไม่มีหวังในสันติภาพ แม้จะเปิดสภาสันนิบาตชาติขึ้นอีกสัก ๑๐ สันนิบาตก็ตาม. นักวัตถุนิยมเห็นกายเป็นใหญ่ ย่อมเสียสละได้ทุกอย่างเพื่อให้กายหรือโลกของตนอิ่มหมีพีมัน. ส่วนนักจิตตนิยมเห็นแก่จิตเป็นใหญ่ ย่อมเสียสละได้ทุกอย่างเหมือนกันเพื่อแลกเอาความสงบเยือกเย็นของจิต. ผู้แสวงความสำราญทางกายนั้น การแสวงของเขาจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องกระทบกับผู้อื่น เพราะความสำราญกายนี้เป็นของเนื่องด้วยผู้อื่นหรือสิ่งอื่นที่แวดล้อมอยู่โดยรอบ. เมื่อความเห็นแก่ตัวมีอยู่ก็ต้องมีการกระทบกันเป็นธรรมดา. การ

สงครามก็คือการปะทะของคนหลายคน ที่ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นแก่ตัว เพื่อความสำราญทางกายนั้นเอง. สงครามโลก ซึ่งเป็นเพียงความเห็นแก่ตัว ของคนหลายชาติรวมกัน ก็ไม่ต่างอะไรกันอีก. **ส่วนการแสวงหาความสุขทางฝ่ายจิตนั้น จะไม่กระทบกระทั่งใครเลย แม้แต่น้อย เพราะเหตุว่า มีอะไร ๆ ให้แสวงอยู่ในตนผู้เดียวเสร็จ ไม่ต้องเนื่องด้วยผู้อื่น การสงครามไม่สามารถเกิดจากผู้แสวงสุขทางจิต! เช่นเดียวกับที่ไฟไม่สามารถเกิดจากความเย็น.**

การแสวงหาอาหารทางฝ่ายกาย ง่ายหรือตื้น และเป็นต้นเหตุแห่งสงคราม การแสวงหาอาหารของดวงใจยากและลึกและเป็นต้นเหตุของสันติภาพ ดังกล่าวมาแล้ว. แต่มนุษย์ในโลกนี้ส่วนมาก ปล่อยตนไปตามสัญชาตญาณหรือธรรมดาฝ่ายต่ำมากเกินไป จึงเท่าที่เราเห็นกันจึงมีแต่ผู้ถือลัทธิวัตถุนิยม. ยิ่งนานเข้าเท่าใด วิธีการแสวงหาอาหารของดวงใจ ก็ยิ่งลบเลือนหายไปจากความทรงจำ

และความเอาใจใส่ของมนุษย์มากขึ้นเพียงนั้น. ในที่สุดก็ไม่มีอะไรเหลืออยู่ในมันสมองของมนุษย์ นอกจากความเห็นแก่ตัว. และนั่นคือสมัยที่ไฟประลัยกัลป์จะล้างโลก.

ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่าผู้แสวงสุขทางใจมีอยู่เพียงกี่คนก็ตามก็เป็นเหมือน ลูกตุ้ม ที่ถ่วงโลกไว้ มิให้หมุนไปถึงยุคไฟประลัยกัลป์เร็วเกินไปเพียงนั้น,

"เรายอมรับว่าเป็นลูกตุ้มจริง แต่ว่าเป็นลูกตุ้มถ่วงไม่ให้พวกท่านวิ่งเข้าไปสู่กองไฟเร็วเกินไป. ถ้าพวกข้าพเจ้าจะพลอยเป็นอย่างท่านไปด้วย. เชื่อแน่ว่าโลกคงจะแตกดับเร็ว กว่าที่พวกข้าพเจ้าจะแยกเป็นอยู่เช่นนี้" – นี่เป็นคำซึ่งพวกแสวงสุขทางฝ่ายจิต ควรจะพูดได้ โดยชอบธรรม!

พระพุทธองค์ทรงเป็นนายกแห่งสมาคมผู้แสวงสุขทางใจ, เพียงพระองค์เดียวและสมัยเดียว ก็ชื่อว่าเป็น**โลกนาถ – ที่พึ่งของโลก** หลายสมัย, เพราะว่าอิทธิพลแห่งธรรมที่พระองค์ทรงเปิดเผยขึ้นนั้น ได้ถ่วงให้โลกที่

กำลังหมุนไปหาความแตกดับ หมุนไปช้าเข้ามากกว่ามากนัก, เมื่อหมุนไปช้าเช่นนี้คนทั้งโลก แม้ที่สุดแต่ที่คนที่ไม่เคยได้ยินชื่อของพระองค์ ก็พลอยมีส่วนได้รับความสุขด้วย. แต่เมื่อโลกละทิ้งการแสวงหาอาหารทางใจมารับเอาอาหารทางกายมากขึ้นเช่นนี้ **พระพุทธองค์ก็ช่วยไม่ได้ เพราะโลกเป็นฝ่ายทิ้งพระพุทธองค์.**

พุทธบริษัททุกคน ยังภักดีต่อการแสวงหาความสุขทางใจกันอยู่ นับว่าตระกูลของพระองค์ยังไม่ขาดทายาทเสียทีเดียว และจะยังเป็นเหมือนลูกตุ้มน้อย ๆ ที่เหลืออยู่เพื่อตัวมันเอง และโลกด้วย, ทั้งขณะที่พวกอื่นเขาอาจกำลังเกลียดพวกนี้อยู่.

พุทธบริษัทคงต้องถือว่า กายอยู่ในใจ, อาหารทางใจสำคัญกว่าอาหารทางกายและยังคงต้องภักดีต่อลัทธิแสวงสุขทางใจอยู่เสมอ. การเป็นพุทธบริษัทแต่ปากนั้นไม่ทำให้เป็นพุทธบริษัทได้เลย. พุทธบริษัทที่แท้จะเป็นนักนิยมวัตถุ หรือถือลัทธิหลงชาติไปไม่ได้ พุทธบริษัทที่ขวาง ๆ รี ๆ นั้นยิ่งจะร้ายไปกว่าผู้มิได้เป็นพุทธบริษัท.

เมื่อเกิด "มิคสัญญี," พุทธบริษัท **ที่แท้จริง** เท่านั้น ที่จะเป็นผู้เหลืออยู่. แม้นก็เป็นอานิสงส์แห่งการนิยมอาหารของดวงใจ.

เมื่อได้พร่ำกล่าวถึงความดีของอาหารทางดวงใจมามากแล้ว กระทั่งในแง่การเมือง เป็นที่สุด จึงต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงลักษณะของอาหารทางใจโดยตรงบ้าง, ให้ควรกัน.

คำสองคำซึ่งใคร ๆ ก็เคยได้ยินมีอยู่ว่า **โลก กะธรรม** โลก กับธรรมจะเป็นอันเดียวกันไม่ได้. โดยที่โลกเป็นฝ่ายนิยมวัตถุ, ธรรมเป็นฝ่ายนิยม "**ความเป็นอิสระเหนือวัตถุ.**" และ **ความเป็นอิสระเหนือวัตถุนี่เองคืออาหารของดวงใจ.** กายต้องการอาหารทางฝ่ายโลก. ใจต้องการอาหารฝ่ายธรรม. ผู้ที่เห็นว่าใจเป็นใหญ่จนถึงกับเป็นที่อิงอาศัยของกาย ย่อมแสวงหาอาหารให้กาย เพียงเพื่อสักว่าให้มันเป็นอยู่ได้ (ยาปนมัตต์) เท่านั้น. นอกนั้นใช้แสวงเพื่อใจอย่างเดียว.

อันความอิสระเหนือวัตถุนั้นเห็นได้ยาก ตรงที่ตามธรรมดาก็ไม่มีใครนึกว่า ตนได้ตกเป็นทาสของวัตถุ

แต่อย่างใด ใคร ๆ ก็กำลังหาวัตถุมากินมาใช้มาประดับเกียรติยศของตน และบำเรอคนที่ตนรัก ทำให้เห็นไปว่านั้นเป็นนายมีอิสระเหนือวัตถุพอแล้ว เช่นมีเงินจะใช้มันเมื่อไรก็ได้ ส่วนความหม่นหมองใจที่เกิดขึ้นมากมายหลายประการ หามีใครคิดไม่ว่านั้นเป็นอิทธิพลของวัตถุที่มันครอบงำย่ำยีเล่นตามพอใจของมัน. ดวงใจได้เสียความสงบเย็นที่ควรจะได้ไปจนหมด ก็เพราะความโง่เง่าของตัวเอง, ที่ไปหลงบูชาวัตถุ จนกลายเป็นของมีพิษสงขึ้นมา ดวงใจที่แท้จริง ก็ไม่อาจพักตัวเจริญงอกงามขึ้นมา เพราะขาดการบำรุงด้วยอาหาร โดยที่เจ้าของไม่เคยคิดว่า มันต้องการ อาหารเป็นพิเศษยิ่งกว่ากาย. สัญชาตญาณทั้งหลายชวนกันขึ้นนั่งบัลลังก์ บัญชาการเต็มที่ ออกคำสั่งทับถมดวงใจที่แท้จริง หรือธรรมชาติฝ่ายสูง ที่เป็นชั้นปรมัตถธรรม จนไม่ปรากฏ. สาละวนแต่แสวงหาอาหารตามอำนาจฝ่ายต่ำ หรือที่เรียกในที่นี้ว่ากาย (โวหารธรรม), เมื่อใจขาดอาหาร แม้แต่ที่เป็นเบื้องต้นเสียเช่นนี้แล้ว, ก็ไม่งอกงามพอที่จะแจ่มใสส่องแสง

ให้ผู้นั้นมองเห็น และถืออุดมคติแห่งความสุขทางใจได้.

ชีวิตที่เป็นของมีค่ามัน ต้องร้องไห้ทั้งที่ไม่รู้ ห็นว่ามีอะไรมาทำเอา

เมื่อเด็กที่เกิดมาในโลก ไม่อาจสำนึกในปริยายนี้ได้ด้วยตนเองเช่นนี้แล้ว การศึกษาธรรมเท่านั้น ที่จะช่วยได้ในเบื้องต้น. การศึกษาธรรมทางฝ่ายหลักวิชาจึงเป็นอาหารของดวงใจในขั้นแรก, และขั้นกลางก็คือการย่อยหลักวิชา ๆ นั้นออกด้วยมันสมองของตนเอง. ได้ความรู้ความแจ่มแจ้งความโปร่งใสเยือกเย็นอะไรมา นั่นเป็นอาหารชั้นปลาย, ส่งเสริมกันสืบไปให้เจริญจนสามารถทำพระนิพพานให้ปรากฏ, จึงจะนับว่าถึงที่สุด.

<u>**ปริยัติธรรม**</u> หรือธรรมในส่วนหลักวิชานั้นช่วยได้โดยเป็นเครื่องสะกิดใจให้รู้สึกในเบื้องต้นว่า เรามีกายสองซีก คือซีกรูปกายและธรรมกาย, รูปกายเจริญได้เองด้วยการมีบิดามารดาเป็นแดนเกิด เติบโตขึ้นด้วยข้าวปลาอาหารส่วนธรรมกายนั้น มีกายวาจาใจที่สุจริตผ่องใส เป็นที่ตั้งที่ปรากฏ, มีผลของความสุจริตเป็น

อาหารที่จะบำรุงให้เติบโตสืบไป. และทำให้เรารู้สึกสืบไปเป็นลำดับว่า ถ้าบำรุงแต่รูปกายอย่างเดียว มันก็จะอ้วนดีแต่ซีกเดียว อีกซีกหนึ่งซึ่งเป็นซีกในจะเหี่ยวแห้งอยู่ ผลที่ได้ก็คือร่างกายที่สมบูรณ์ แต่ใจเต็มไปด้วยความหม่นหมอง. เมื่อยังเด็ก ความหม่นหมองมิปรากฏนัก ก็เพราะยังเป็นผู้ที่ผู้อื่นเลี้ยงดูให้ และกายก็ยังมิได้ขยายตัวเต็มที่จนสามารถทำความรู้สึกได้สุดขีดทุก ๆ อินทรีย์ (คือเต็มที่ทั้งทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ). ครั้นเมื่อกายเจริญเต็มที่เข้า ความหม่นหมองก็เกิดมากขึ้น เพราะยิ่งขาดดุลย-ภาพ (ของความที่รูปกาย และธรรมกาย จะต้องมีความเจริญคู่เคียงสม่ำเสมอกันไป จึงความหม่นหมองจะไม่อาจเกิด). นั่นเอง. สรุปความว่า ปริยัติธรรม ช่วยให้เราทราบว่า เราจะต้องประพฤติธรรมะชนิดนั้นชนิดนี้เพื่อธรรมกายของเรา มิฉะนั้นเราตายด้านไปซีกหนึ่ง, เมื่อเรารู้ปริยัติธรรมพอสมควรแล้ว, เราก็ได้ **อาหารของดวงใจในส่วนหลักวิชา**, และเป็นภาคพื้นของการปฏิบัติ. สัมมาทิฏฐิหรือรุ่งอรุณ ได้ปรากฏแก่เราแล้วเป็นแรกเริ่ม.

ปฏิบัติธรรม หรือธรรมคือตัวการปฏิบัตินั้น เป็นการทรมานอินทรีย์ (Sense) เพื่อเอาชนะอินทรีย์, ชนะได้เท่าใด ความเยือกเย็นพร้อมทั้งความรู้แจ้ง ก็เกิดขึ้นเท่านั้น. ความเยือกเย็นเกิดจากความที่อินทรีย์ สงบรำงับลง. ความเห็นแจ้งความจริงในตัวเอง ปรากฏ เพราะไม่ถูกม่านแห่งความกลัดกลุ้มของอินทรีย์ปิดบังไว้เช่นแต่ก่อน. วิธีเอาชนะอินทรีย์ตามหลักแห่งพุทธศาสนาได้แก่การบังคับตัวเองให้งดเว้นจากสิ่งชั่ว, บังคับตัวเองให้ทำแต่สิ่งที่ดีเข้าแทน. และต่อจากนั้น พยายามหาวิธีชำระจิตให้เป็นอิสระจากความหม่นหมองทั้งที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย ๆ และที่นอนนิ่งเงียบ ๆ อยู่ในสันดานอันเป็นเหมือนเชื้อที่ก่อเกิดของอย่างแรก หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่ง ได้แก่การบังคับกายและวาจาให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่า **ศีล**, บังคับจิตให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่า **สมธิ**, และใช้จิตที่อยู่ในอำนาจแล้ว คิดค้นหาความจริงที่ยากที่ลึกจนปรากฏแจ่มแจ้งเรียกว่า **ปัญญา**. การบังคับหรือควบคุมอินทรีย์เช่นนี้ ทำให้ดวงใจได้รับความสะบักสะบอมน้อยลง, วัตถุ

หรืออารมณ์ทั้งหลาย มีพิษสงน้อยเข้าหรือหมดไป เพราะค่าที่เราสามารถบังคับตัวเองไว้ ในภาวะที่จะไม่หลงใหลทั้งใน **ทางชอบ** และ **ทางชัง.** เมื่อใจเราได้รับความพักผ่อนอย่างผาสุก เนื่องจากการบังคับอินทรีย์ ของเราเช่นนี้แล้ว, เราก็ได้**อาหารของดวงใจในส่วนการปฏิบัติ,** อันจะเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับอาหารขั้นสูงสุดสืบไป

ปฏิเวธธรรม หรือธรรมในส่วนการรู้แจ้งแทงตลอด ในสิ่งที่เคยหลงใหล ไม่รู้เท่าทันมาก่อน, เป็นความรู้ชนิดที่จะตัดรากความหม่นหมองของดวงใจเสีย โดยประการทั้งปวง. เช่นความสงสัย ความเข้าใจผิด, หลงรักหลงชัง ฟุ้งซ่าน ฯลฯ เสียแล้ว ทำความแจ่มแจ้งใจ โปร่งใจเยือกเย็นใจให้เกิดขึ้นแทน. นี้เป็นผลที่ปรากฏแก่ใจสมจริงตามที่เรียนรู้ทางหลักวิชาโดยปริยัติ ซึ่งเป็นเพียง "การรู้อย่างคาดคะเนด้วยเหตุผลล่วงหน้าไปก่อน" การแทงตลอดนี้ หมายถึงการแทงตลอดม่านอวิชชา คือความโง่หลง ซึ่งเป็นของเฉพาะตัวอย่างยิ่ง. น่าอัศจรรย์มาก ที่คน

บ้าคลั่งอาจรักษาโรคของตนเองด้วยการพึ่งวิธีรักษามาจากผู้อื่น แล้วรักษาตัวเองพิจารณาตัวเองไปเรื่อยๆ อย่างค่อยเป็นค่อยไปจนหายได้ในที่สุด! ช่างไม้หรือนักยันตรกรรมที่ติดขัดในปัญหาข้อข้องบางอย่าง ในหน้าที่การงานของตน อาจผ่านปัญหานั้นๆ ไปได้ โดยการพยายามคิดค้นหาเอาเอง, หรือถามท่านผู้รู้แล้วมาแก้ไขไปเอง เมื่อพบเงื่อนถูกผ่านไปได้ ก็ได้รับความสุขใจ. ผู้ที่รู้ว่าตนกำลังติดขัดในปัญหาชีวิต (คือความที่ชีวิตถูกกดถ่วงด้วยความหม่นหมองอยู่เสมอ ตั้งแต่ชนิดที่หยาบที่สุด จนถึงที่ละเอียดที่สุด) ก็ฉันนั้น. คือเมื่อได้คิดค้นไปเองบ้าง ไต่ถามท่านผู้รู้มาคิดค้นไปบ้าง จนได้รับความแจ่มแจ้งเบาโปร่ง ปรากฏกับใจเอง ก็เป็นสุข, นักศิลปินที่แท้จริงเขาหาความสุขจากความพอใจตัวเอง ในการที่ทำสิ่งที่ยากๆ ได้สำเร็จ มิใช่เพราะพอใจในเงินหรือรางวัลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นวิสัยของนักการค้า ในที่นี้จะเห็นได้ว่าความสุขที่เกิดจากความพอใจ หรือความรู้แจ้งนั้นเป็นอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งนักการค้าหรือผู้นิยมวัตถุ จะเห็นเป็นความ

สุขไปไม่ได้เลย. ผลอันนี้คือ อาหารของดวงใจ ในส่วนปฏิเวธ, ซึ่งเมื่อแทงตลอดถึงที่สุด ไม่มีอะไรเหลือจริง ๆ ก็คือการพบกันเข้ากับพระนิพพาน. และการแทงตลอดที่ถึงขีดระยะหนึ่ง ๆ ข้างต้น ๆ นั้น คือมรรคผลขั้นหนึ่งๆ ตามหลักที่ท่านกำหนดไว้. ๑

เมื่อได้อาหารทางใจเป็นลำดับมา จนลุถึงพระนิพพาน ๒ เช่นนี้แล้ว ต่อจากนั้นก็เป็น ใจที่มีรสของพระนิพพานเป็นอาหาร. ศานติเป็นรสของพระนิพพาน! และใจมีศานตินั้นเป็นอาหาร!! ศานติในที่นี้ หมายถึงความเยือกเย็นของพระนิพพาน หรือสภาพอันหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาพแห่งความว่างโปร่ง เป็นอิสระเหนือสิ่งทั้งหลาย — เหนือรูปธรรมนามธรรม — เหนือกฎแห่งรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมด, — และเป็นสิ่งที่ใครจะบัญญัติกฎเกณฑ์อะไรให้ไม่ได้เลย.

---

๑ ข้าพเจ้าเคยอธิบายไว้แล้ว ในเรื่องการปฏิบัติธรรม

๒ นิพพานมีสองอย่าง ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้ละเอียดแล้ว ในเรื่องปฏิบัติธรรมเหมือนกัน และในที่นี้หมายเอานิพพานอย่างแรก คือ สอุปาทิเสสนิพพาน.

เมื่อเราอาบน้ำ เราได้รับความเย็นของน้ำหรือเพราะน้ำ, เมื่อใจลุถึงพระนิพพาน มันย่อมเยือกเย็นเพราะความเย็นของพระนิพพานนั่นเอง. ความเยือกเย็นอันนี้ เป็นยอดอาหารชั้นพิเศษของดวงใจ ก็ความหม่นหมองต่าง ๆ ของดวงใจนั้น ถูกสลัดทิ้งเสียหมดแล้ว ตั้งแต่ได้รับอาหารขั้นปฏิเวธชั้นสูง, มาบัดนี้ได้รับความเยือกเย็นของพระนิพพานเข้าอีก จึงเป็นการยากที่จะกล่าวให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างทั่วไปว่า รสชาติอันนี้ในขณะนี้เป็นอย่างไร ท่านจึงกล่าวว่า เป็นสิ่งที่แม้แต่อยากพูดให้ฟังก็ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร (Subjective). อย่าว่าแต่รสชาติของพระนิพพานเลย แม้เพียงแต่รสของวิเวก หรือสมาธิขั้นต้น ๆ ก็เป็นของยากที่จะอธิบายว่ามีรสเป็นอย่างไรเสียแล้ว เพราะเป็นรสที่ต้องจัดเป็นรสแปลกใหม่อีกรสหนึ่งจากบรรดารสที่คนธรรมดาเราเคยรู้รสกันมา ในวงแห่งโลกิยารมณ์. ความจริงตามธรรมดาสิ่งที่เรียกกันว่ารสนั้นเป็นของอธิบายยากมาก บางอย่างไม่มีทางจะเทียบเคียงเสียเลย. เช่น นาย ก. ไม่เคยกินของหวานเลย. นาย ข.

ก็ไม่อาจที่จะอธิบายให้ นาย ก. ทราบได้ว่ารสหวานนั้นเป็นอย่างไร จะว่าตรงกันข้ามกับขม กับเค็ม กับเปรี้ยวหรืออะไรทุกอย่าง นาย ก. ก็ไม่อาจทายได้ว่า รสหวานนั้นเป็นอย่างไร. แม้ นาย ข. จะคิดค้นหาคำใดมาพูดก็ไม่ได้ คงได้แต่ว่าหวาน ๆ อยู่อย่างเดิมนั่นเอง. นี่คือความเป็นปัจจัตตัง และความเป็นของอธิบายให้ชัดไม่ได้, ของรส. ส่วนรสของพระนิพพานก็ทำนองเดียวกัน เป็นแต่ยิ่งยากขึ้นไปกว่านั้นอีกหลายเท่านัก แม้ในทางที่จะให้เปรียบเทียบหรือคาดคะเน. ก็เมื่อ นาย ก. ไม่ควรจะดื้อเถียงนาย ข. ว่า รสหวานไม่มีในโลก, และทางที่ดีที่สุดนาย ก. ควรใช้ความพยายามจนหาน้ำตาลมาชิมดูได้ด้วยตน ก็จะรู้ว่าหวานเป็นอย่างไร. ฉันใด ผู้ที่ยังไม่ถึงนิพพานก็ไม่ควรปฏิเสธรสของพระนิพพาน แต่ควรตะเกียกตะกาย จนได้ชิมรสของนิพพานด้วยตนเอง ฉันนั้น.

ก่อนแต่จะจบเรื่องนี้ อยากจะเล่านิทานฟังกันเล่นสักหน่อยหนึ่ง. เต่าตัวหนึ่งเป็นสหายกับปลาตัวหนึ่ง. วันหนึ่งได้พบกัน ปลาถามว่า "สหายเอ๋ย, ท่านไปที่ไหนเสียเป็นนาน ?"

"ไปเที่ยวบนบก มา" เต่าตอบ.

"บกเป็นอย่างไร ?" ปลาถาม.

"อ๋อ บกงดงามมาก. มีอะไรสวย ๆ แปลก ๆ ลมพัดเย็นสบาย, มีอาหารดีเยอะ มีเสียงแปลก ๆ ซึ่งเราไม่เคยได้ยินในที่นี้เลย."

"ฉันไม่เข้าใจเลยสหายเอ๋ย, บกนั้นอ่อนละมุนให้ศีรษะของเราแหวกว่ายไปได้สะดวกเช่นนี้หรือ ?

"ไม่ใช่."

"บกไหลเอื่อไปได้ตามร่อง เช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่."

"บกเย็นชุ่ม ชื่มซาบ เอิบอาบ เช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่"

"บกเป็นละลอก ริ้ว ๆ เมื่อถูกลมพัดหรือ ?"

"ไม่ใช่"

แม้ปลาจะตั้งคำถามมาอย่างไร คำตอบก็มีแต่ "ไม่ใช่" ทั้งนั้น ในที่สุดปลาก็หมดสัทธา ประณามเต่า

ว่า "สหายเอ๋ย! ท่านโกหกเสียแล้ว เอาสิ่งที่ไม่มีจริงเป็นจริงมากล่าว." แต่เต่าก็ไม่รู้ที่จะตอบสหายของตนอย่างไรดีในที่สุดก็ได้แต่ค่อยคลานกลับขึ้นบกอีก. เต่าได้เที่ยวไปบนบกอีกใหม่, - บนบกซึ่งสหายของเขาไม่เคยนึกและ ไม่ยอมเชื่อว่ามี! เต่าได้เที่ยวไปวันแล้ววันเล่า ๆ บนบกซึ่งสหายของเขา หาว่าเขาโกหก!!

นิทานเรื่องนี้ จะอาจเป็นเครื่องรับรองความเป็นปัจจัตตัง และการพูดบรรยายไม่ได้ ของศานติ—อาหารของดวงใจชั้นพิเศษชั้นยอดสุด. ได้บ้างกระมัง. น้ำกับบกต่อติดกันอยู่ ห่างกันเพียงชั่วเส้นริมน้ำเส้นเล็ก ๆ ที่ริมสระเท่านั้น แต่ปลาก็ไม่อาจรู้ หรือแม้แต่คาดคะเนว่าบกเป็นอย่างไรได้เลย. พระพุทธองค์ตรัสว่า โลกคือโอกะ หรือ โอฆะ (แปลว่าน้ำทั้งสองศัพท์). สัตวโลกก็คือผู้ที่จมอยู่ในโลก หรือน้ำนั้นเอง. พระนิพพานเป็นฝั่งเกาะที่รอดพ้น. แต่น้อยคนนักที่จะว่ายออกไปถึงเกาะดุจพวกนกที่ติดบ่วงแล้วน้อยตัวนักที่จะหลุดไปได้ไม่ต้องตกเป็นเหยื่อของนายพราน ฉันใด ก็ฉันนั้น.

ผู้ที่ตกโลก หรือจมโลก ก็คือผู้ที่รู้จักโลก หรือกามคุณ ซึ่งเรียกในที่นี้ว่า อาหารทางฝ่ายกาย หรือโลกิยะนั่นเอง. เมื่อรู้จักแต่อย่างเดียวก็ไม่ (หรือมักจะไม่) เชื่อว่า บก หรือโลกุตตระมีอยู่ ณ ที่ใดอีก เช่นเดียวกับปลา. ก็บัดนี้ การที่จะเดินทางไปสู่บกนั้น ผู้เดินต้องกิน "อาหารของดวงใจ" ดังที่กล่าวมาแล้ว การที่ไม่ค่อยมีใครสนใจในเรื่องอาหารของดวงใจ ก็เพราะ ไม่เคยคิดที่จะเดินทางไปสู่ "บก" นั่นเอง!

อาหารของดวงใจมีหลายขั้นนัก เพราะฉะนั้นย่อมจะมีผู้แสวงและเสพย์ได้ในขั้นต่างๆ บางขั้นเป็นธรรมดา เรารู้ในข้อนี้ได้ ก็โดยที่จะเห็นได้ว่า คนบางคนหาได้ ตกโลก เต็มที่เหมือนกับบางคนไม่. เช่นเดียวกันถ้าเราจะมองดูภาพสมมติสักภาพหนึ่ง, เป็นภาพแห่งริมฝั่งทะเล, เราเห็นคนบางพวกตกน้ำจมมิดอยู่ บางพวกชูศีรษะร่อนขึ้นเหนือน้ำได้ มองดูรอบๆ สังเกตหาฝั่งบกอยู่ บางพวกมองเห็นฝั่งแล้ว บางพวกกำลังว่ายมุ่งเข้าฝั่ง บางพวกใกล้ฝั่งเข้ามามากแล้ว. บางพวก

ถึงที่ที่นยืนถึง เดินตะคุ่มๆ เข้ามาแล้ว บางพวกเดินท่องเพียงแค่เข่าเข้ามาแล้ว บางพวกนั่งพักอย่างสบายหรือเที่ยวไปอย่างอิสระบนบก! เราจะเป็นพวกไหนย่อมไม่มีใครรู้ได้เท่าตัวเราเอง!! เป็นของน่าคิด

ที่สุดนี้หวังว่า ตลอดเวลาที่มนุษย์ยังคงได้รับรสของพระพุทธวจนะอยู่เพียงใด, คงจะมีสักพวกหนึ่ง, โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพวกบริโภคอาหารของฝ่ายกายอย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว. ซึ่งจะเกิดความรู้สึกอึดอัด ในความซ้ำซาก และหมด **"ทางไปในฝ่ายสูง"** ของโลกิยาหารหรือลัทธิวัตถุนิยม (Materialism): แล้วเกิดความสนใจในคุณภาพอันสูงสุด ของโลกุตตราหารหยิบเอาลัทธิมโนนิยม (Spiritualism) ขึ้นมาพิจารณาดูบ้าง ด้วยกิริยาอันเคารพและแยบคาย. เพราะยังมีทางไปอีกสูงมาก.

ในนามแห่งพุทธทาส ข้าพเจ้าขอแสดงความยินดี ที่จะรู้จักท่าน, และขอแสดงความนับถืออย่างสูงต่อท่าน ล่วงหน้า.

พุทธทาส ภิกขุ

๑๙ กันย์ ๘๐

อานาปานสติ

(สำหรับคนทั่วไป อย่างง่าย ขั้นต้น ๆ เพื่อรู้จักไว้ทีก่อน)

ในกรณีปกติ ให้นั่งตัวตรง (ข้อกระดูกสันหลังจดกันสนิท เต็มหน้าตัดของมันทุก ๆ ข้อ) ศีรษะตั้งตรง ตามองไปที่ปลายจมูกให้อย่างยิ่ง จนไม่เห็นสิ่งอื่น จะเห็นอะไรหรือไม่เห็น ก็ตามใจ ขอให้จ้องมองเท่านั้น พอชินเข้าจะได้ผลดีกว่าหลับตา, และไม่ชวนให้ง่วงนอนได้ง่ายด้วย, โดยเฉพาะคนขี้ง่วงให้ทำอย่างลืมตานี้ แทนหลับตา, ทำไปเรื่อย ๆ ตามันจะหลับของมันเองในเมื่อถึงขั้นที่มันจะต้องหลับ. หรือจะหัดทำอย่างหลับตาเสียตั้งแต่ต้นก็ตามใจ, แต่วิธีที่ลืมตานั้น จะมีผลดีกว่าหลายอย่าง แต่ว่าสำหรับบางคนรู้สึกว่าทำยาก. โดยเฉพาะพวกที่ยึดถือในการหลับตา ย่อมไม่สามารถทำอย่างลืมตาได้เลย. มือปล่อยวางไว้บนตัก ซ้อนกันตามสบาย ขาขัดหรือซ้อนกัน โดยวิธีจะช่วยยันน้ำหนัก

ตัวให้นั่งได้ถนัดและล้มยาก, ขาขัดอย่างซ้อนกันธรรมดา หรือจะขัดไขว้กัน นั่นแล้วแต่จะชอบหรือทำได้. คนอ้วนจะขัด ขาไขว้กัน อย่างที่เรียกขัด สมาธิเพชรนั้นทำได้ยาก และไม่จำเป็น. ขอแต่ให้นั่งคู้ขามาเพื่อรับน้ำหนักตัวให้สมดุลย์ล้มยากก็พอแล้ว ขัดสมาธิอย่างเอาจริงเอาจังยาก ๆ แบบต่าง ๆ นั้น ไว้สำหรับเมื่อจะเอาจริงอย่างโยคีเถิด.

ในกรณีพิเศษสำหรับคนป่วย คนไม่ค่อยสบาย หรือแม้แต่คนเหนื่อย จะนั่งอิงหรือนั่งเก้าอี้ หรือเก้าอี้ผ้าใบสำหรับเอนทอดเล็กน้อย หรือนอนเลยสำหรับคนเจ็บไข้ก็ทำได้. ทำในที่ไม่อับอากาศ หายใจได้สบาย ไม่มีอะไรกวนจนเกินไป. เสียงอึกทึกที่ดังสม่ำเสมอ และไม่มีความหมายอะไร เช่น เสียงคลื่น เสียงโรงงาน เหล่านี้ไม่เป็นอุปสรรค, (เว้นแต่จะไปยึดถือเอาว่าเป็นอุปสรรคเสียเอง), เสียงที่มีความหมายต่าง ๆ (เช่นเสียงคนพูดกัน) นั้นเป็นอุปสรรคแก่ผู้หัดทำ. ถ้าหาที่เงียบเสียงไม่ได้ ก็ให้ถือว่าไม่มีเสียงอะไร ตั้งใจทำไปก็แล้วกัน มันจะค่อยได้เอง.

ทั้งที่ตามองเหม่อ ดูปลายจมูกอยู่ ก็สามารถรวมความนึก หรือความรู้สึก หรือเรียกภาษาวัดว่า สติ ไปกำหนดจับอยู่ที่ลมหายใจเข้าออกของตัวเองได้. (คนที่ชอบหลับตา ก็หลับตาแล้ว ตั้งแต่ตอนนี้). คนชอบลืมตาลืมไปได้เรื่อย จนมันค่อย ๆ หลับของมันเอง เมื่อเป็นสมาธิมากขึ้น ๆ. เพื่อจะให้กำหนดได้ง่าย ๆ ในขั้นแรกหัด ให้พยายามหายใจให้ยาวที่สุดที่จะยาวได้ด้วยการฝืน ทั้งเข้าและออกหลาย ๆ ครั้งเสียก่อน เพื่อจะได้รู้จักตัวของตัวเองให้ชัดเจนว่า ลมหายใจที่มันลากเข้าออกเป็นทางอยู่ภายในนั้น มันลากถู หรือกระทบอะไรบ้างในลักษณะอย่างไร และกำหนดได้ง่าย ๆ ว่า มันไปรู้สึกว่าสุดลงที่ตรงไหนที่ในท้อง. (โดยเอาความรู้สึกที่กระเทือนนั้น เป็นเกณฑ์ ไม่ต้องเอาความจริงเป็นเกณฑ์) พอเป็นเครื่องกำหนดส่วนสุดข้างใน. และส่วนสุดข้างนอกก็กำหนดง่าย ๆ เท่าที่จะกำหนดได้. คนธรรมดา จะรู้สึกลมหายใจกระทบปลายจะงอยจมูก ให้ถือเอาตรงนั้นเป็นที่สุดข้างนอก (ถ้าคนจมูกแฟบ หน้าหัก

ริมฝีปากบนเชิด ลมจะกระทบปลายริมฝีปากบน. อย่างนี้ก็ให้กำหนดเอาที่ตรงนั้นว่าเป็นที่สุดข้างนอก) แล้วก็จะได้จุดทั้งข้างนอกและข้างใน โดยกำหนดเอาว่าที่ปลายจมูกจุดหนึ่ง ที่สะดือจุดหนึ่ง แล้วลมหายใจได้ลากตัวมันเองไปมาอยู่ระหว่างจุดสองจุดนี้ขึ้นลงอยู่เสมอ. ทีนี้ทำใจของเราให้เป็นเหมือนอะไรที่คอยวิ่งตามลมนั้น ไม่ยอมพราก ทุกครั้งที่หายใจทั้งขึ้นและลง ตลอดเวลาที่ทำสมาธินี้. นี้จัดเป็นขั้นหนึ่งของการกระทำ เรียกกันง่าย ๆ ในที่นี้ก่อนว่าขั้น "วิ่งตามตลอดเวลา."

กล่าวมาแล้วว่า เริ่มต้นทีเดียว ให้พยายามผ่นหายใจให้ยาวที่สุด และให้แรง ๆ และหยาบที่สุดหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้พบจุดหัวท้าย แล้วพบเส้นที่ลากอยู่ตรงกลาง ๆ ได้ชัดเจน เมื่อจิต (หรือสติ) จับหรือกำหนดตัวลมหายใจที่เข้า ๆ ออก ๆ ได้ โดยทำความรู้สึกที่ ๆ ลมมันกระทบลากไป แล้วไปสุดลงที่ตรงไหน แล้วจึงกลับเข้า หรือกลับออกก็ตาม ดังนี้แล้ว ก็ค่อย ๆ ผ่อนให้การหายใจนั้น ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นหายใจอย่างธรรมดา

โดยไม่ต้องฝืน แต่สตินั้นคงกำหนดที่ลมได้ตลอดเวลา ตลอดสาย เช่นเดียวกับเมื่อแกล้งหายใจหยาบ ๆ แรง นั้นเหมือนกัน, คือกำหนดได้ตลอดสายที่ลมผ่าน จาก จุดข้างในคือสะดือ (หรือท้องส่วนล่างก็ตาม) ถึงจุด ข้างนอกคือปลายจมูก (หรือปลายริมฝีปากบนแล้วแต่ กรณี). ลมหายใจจะละเอียด หรือแผ่วลงอย่างไร สติ ก็คงกำหนดได้ชัดเจนอยู่เสมอไป โดยให้การกำหนดนั้น ประณีตละเอียดเข้าตามส่วน. ถ้าเผอิญเห็นว่า เกิดกำหนด ไม่ได้ เพราะลมละเอียดเกินไปก็ให้ตั้งต้นหายใจให้หยาบ หรือแรงกันใหม่ (แม้จะไม่เท่าที่แรก ก็เอาพอให้กำหนด ได้ชัดเจนก็แล้วกัน) กำหนดกันไปใหม่จนให้มีสติรู้สึก อยู่ที่ลมหายใจไม่มีขาดตอน ให้จนได้ คือจนกระทั่ง หายใจอยู่ตามธรรมดา ไม่มีฝืนอะไรก็กำหนดได้ตลอด, มันยาว หรือสั้นแค่ไหน ก็รู้, มันหนัก หรือเบาเพียง ไหน มันก็รู้พร้อมอยู่ในนั้น เพราะสติเพียงแต่คอย เกาะแจอยู่ ติดตามไปมาอยู่กับลมตลอดเวลา. ทำได้ อย่างนี้ เรียกว่าทำการบริกรรม ในขั้น "วิ่งตามไปกับ

ลม" ได้สำเร็จ การทำไม่สำเร็จนั้น คือสติ (หรือความนึก) ไม่อยู่กับลมตลอดเวลา. เผลอเมื่อไรก็ไม่รู้. มันหนีไปอยู่กับบ้านช่องเรือกสวนไร่นา เสียเมื่อไรก็ไม่รู้ มารู้เมื่อมันไปแล้ว และก็ไม่รู้ว่ามันไปเมื่อไหร่ โดยอาการอย่างไร เป็นต้น. พอรู้ก็จับตัวมันมาใหม่ และฝึกกันไปกว่าจะได้ในขั้นนี้ ครั้งหนึ่ง ๑๐ นาที เป็นอย่างน้อย. แล้วจึงค่อยฝึกขั้นต่อไป.

ขั้นต่อไป ซึ่งเรียกว่า บริกรรมขั้นที่สอง หรือขั้น "ดักดูอยู่แต่ตรงที่แห่งใดแห่งหนึ่ง" นั้น จะทำต่อเมื่อทำขั้นแรกข้างต้นได้แล้ว เป็นดีที่สุด. (หรือใครจะสามารถข้ามมาทำขั้นที่สองนี้ได้เลย ก็ไม่ว่า). ในขั้นนี้ จะให้สติ (หรือความนึก) คอยดักกำหนดอยู่ตรงที่ใดแห่งหนึ่ง โดยเลิกการวิ่งตามลมเสีย. ให้กำหนดความรู้สึก เมื่อลมหายใจเข้าไปถึงที่สุดข้างใน (คือสะดือ) ครั้งหนึ่ง แล้วปล่อยว่างหรือวางเฉย แล้วมากำหนดรู้สึกกันเมื่อลมออกมากระทบที่สุดข้างนอก (คือปลายจมูก) อีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ปล่อยว่างหรือวางเฉย จนมี

การกระทบส่วนสุดข้างใน (คือสะดือ) อีก ทำนองนี้เรื่อยไป ไม่มีการเปลี่ยนแปลง. เมื่อเป็นขณะที่ปล่อยว่างหรือวางเฉย นั้นจิต ก็ไม่ได้หนี ไปอยู่บ้านช่องไร่นาหรือที่ไหนเลยเหมือนกัน, แปลว่าสติคอยกำหนดที่ส่วนสุดข้างในแห่งหนึ่ง ข้างนอกแห่งหนึ่ง, ระหว่างนั้น ปล่อยเงียบหรือว่าง. เมื่อทำได้อย่างนี้เป็นที่แน่นอนแล้ว ก็เลิกกำหนดข้างในเสียคงกำหนดแต่ข้างนอกคือที่ปลายจมูกแห่งเดียวก็ได้. สติคอยเฝ้ากำหนดอยู่แต่ที่จะงอยจมูก ไม่ว่าลมจะกระทบเมื่อหายใจเข้า หรือเมื่อหายใจออก ก็ตามให้กำหนดรู้ทุกครั้ง สมมติเรียกว่าเฝ้าแต่ตรงที่ปากประตู, ให้มีความรู้สึกครั้งหนึ่ง ๆ เมื่อลมผ่าน นอกนั้นว่าง หรือเงียบ, ระยะกลางที่ว่างหรือเงียบนั้น จิตไม่ได้หนีไปอยู่ที่บ้านช่องหรือที่ไหนอีกเหมือนกัน. ทำได้อย่างนี้ เรียกว่า ทำบริกรรมในขั้น "ดักอยู่แต่ในที่แห่งหนึ่ง" นั้นได้สำเร็จ. จะไม่สำเร็จก็ตรงที่จิตหนีไปเสียเมื่อไหร่ ก็ไม่รู้ มันกลับเข้าไปในประตูหรือเข้าประตูแล้วลอดหนีไปทางไหนเสียก็ได้. ทั้ง

นี้เพราะระยะที่ว่างหรือเงียบนั้น เป็นไปไม่ถูกต้อง และทำไม่ดีมาตั้งแต่ข้างต้น ของขั้นนี้, เพราะฉะนั้น ควรทำให้ดี หนักแน่นและแม่นยำมาตั้งแต่ขั้นแรก คือขั้น "วิ่งตามตลอดเวลา" นั้นทีเดียว.

แม้ขั้นต้นที่สุด หรือที่เรียกว่า "วิ่งตามตลอดเวลา" นั้น ก็ไม่ใช่ทำได้โดยง่ายสำหรับทุกคน, และเมื่อทำได้ ก็มีผลเกินคาดมาแล้ว ทั้งทางกายและทางใจ จึงควรทำให้ได้และทำให้เสมอ ๆ จนเป็นของเล่นอย่างการบริหารกายมีเวลาสองนาทีก็ทำ. เริ่มหายใจให้แรงจนกระดูกลั่น ก็ยิ่งดีจนมีเสียงหวีดหรือซูดซาดก็ได้แล้วค่อยผ่อนให้เบาไป ๆ จนเข้าระดับปกติของมัน. ตามธรรมดาที่คนเราหายใจอยู่นั้น ไม่ใช่ระดับปกติ แต่ว่าต่ำกว่าหรือน้อยกว่าปกติ โดยไม่รู้สึกตัว. โดยเฉพาะเมื่อทำกิจการงานต่าง ๆ หรืออยู่ในอิริยาบถที่ไม่เป็นอิสระนั้น ลมหายใจของตัวเองอยู่ในลักษณะที่ต่ำกว่าปกติที่ควรจะเป็น ทั้งที่ตนเองไม่ทราบได้. เพราะฉะนั้น จึงให้เริ่ม

ด้วยหายใจอย่างรุนแรงเสียก่อน แล้วจึงค่อยปล่อยให้เป็นไปตามปกติ อย่างนี้จะได้ลมหายใจที่เป็นสายกลาง หรือพอดี และทำร่างกายให้อยู่ในสภาพปกติด้วย **เหมาะสำหรับจะกำหนดเป็นนิมิตของอานาปานสติในขั้นต้นนี้ด้วย.** ขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การบริกรรมขั้นต้นที่สุดนี้ ขอให้ทำจนเป็นของเล่นปกติสำหรับทุกคน และทุกโอกาสเถิด จะมีประโยชน์ในส่วนสุขภาพทั้งทางกายและทางใจอย่างยิ่งแล้วจะเป็นบันไดสำหรับขั้นสองต่อไปอีกด้วย.

แท้จริง, ความแตกต่างกัน ในระหว่างขั้น "วิ่งตามตลอดมา" กับขั้น "ดักดูอยู่เป็นแห่งๆ" นั้น มีไม่มากมายอะไรนัก; เป็นแต่เป็นการผ่อนให้ประณีตเข้า คือมีระยะการกำหนดด้วยสตินน้อยเข้า แต่คงมีผลคือจิตหนีไปไม่ได้เท่ากัน. เพื่อให้เข้าใจง่าย จะเปรียบกับพี่เลี้ยงไกวเปลเด็กอยู่ข้างเสาเปล. ขั้นแรกจับเด็กใส่ลงในเปลแล้ว เด็กมันยังไม่ง่วง ยังคอยจะดิ้นหรือลุกออก

จากเปล, ในขั้นนี้พี่เลี้ยงจะต้องคอยจับตาดู แหงนหน้าไปมาดูเปล ไม่ให้วางตาได้ ซ้ายที ขวาทีอยู่ตลอดเวลา เพื่อไม่ให้เด็กมีโอกาสตกลงมาจากเปลได้ ครั้นเด็กชักจะยอมนอน คือไม่ค่อยจะดิ้นแล้ว พี่เลี้ยงก็หมดความจำเป็นที่จะต้องแหงนหน้าไปมา ซ้ายทีขวาทีตามระยะที่เปลไกวไปไกวมา. พี่เลี้ยงคงเพียงแต่มองเด็กเมื่อเปลไกวมาตรงหน้าตนเท่านั้นก็พอแล้ว มองแต่เพียงครั้งหนึ่ง ๆ เป็นระยะ ๆ ขณะที่เปลไกวไปมาตรงหน้าตนพอดี เด็กก็ไม่มีโอกาสลงจากเปลเหมือนกัน เพราะเด็กชักจะยอมนอนขึ้นมา ดังกล่าวแล้ว. ระยะแรกของการบริกรรมกำหนดลมหายใจในขั้น "วิ่งตามตลอดเวลา" นี้ ก็เปรียบกันได้กับระยะที่พี่เลี้ยงต้องคอยส่ายหน้าไปมา ตามเปลที่ไกวไม่ให้วางตาได้. ส่วนระยะที่สอง ที่กำหนดลมหายใจเฉพาะที่ปลายจมูก หรือที่เรียกว่าขั้น "ดักอยู่แห่งใดแห่งหนึ่ง" นั้นก็คือขั้นที่เด็กชักจะง่วงและยอมนอน จนพี่เลี้ยงจับตาดูเฉพาะเมื่อเปลไกวมาตรงหน้าตนนั่นเอง.

เมื่อฝึกหัดมาได้ถึงขั้นที่สองนี้อย่างเต็มที่ ก็อาจฝึกต่อไปถึง ขั้นที่ผ่อน ระยะการกำหนดของสติให้ประณีตเข้า ๆ จนเกิดสมาธิชนิดแน่วแน่ เป็นลำดับไปจนถึงเป็นฌาน ขั้นใดขั้นหนึ่งได้ ซึ่งพ้นไปจาก สมาธิอย่างง่าย ๆ ในขั้นต้น ๆ สำหรับคนธรรมทั่วไป; และไม่สามารถนำมากล่าวรวมกันไว้ในที่นี้เพราะเป็นเรื่องละเอียดรัดกุม มีหลักเกณฑ์ซับซ้อน ต้องศึกษากันเฉพาะผู้สนใจถึงขั้นนั้น.

ในขั้นนี้ เพียงแต่ขอให้สนใจในชั้นมูลฐานกันไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเป็นของเคยชินเป็นธรรมดา อันอาจจะตะล่อมเข้าเป็นชั้นสูงขึ้น ไปตามลำดับ ในภายหลังขอให้ฆราวาสทั่วไปได้มีโอกาสทำสมาธิ ชนิดที่อาจทำประโยชน์ทั้งทางกายและทางใจ สมความต้องการในขั้นต้นเสียชั้นหนึ่งก่อน เพื่อจะได้เป็นผู้ชื่อว่ามีศีล สมาธิปัญญา ครบสามประการ หรือมีความเป็นผู้ประกอบตนอยู่ในมรรคมีองค์แปดประการ ได้ครบถ้วน; แม้ใน

ชั้นต้น ก็ยังดีกว่าไม่มีเป็นไหน ๆ. กายจะระงับ ลงไปกว่าที่เป็นกันอยู่ตามปรกติ ก็ด้วยการฝึกสมาธิสูงขึ้นไปตามลำดับ ๆ เท่านั้น และจะได้พบ "สิ่งที่มนุษย์ควรจะได้พบ" อีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้ไม่เสียทีที่เกิดมา,

หอสมุดธรรมทาน

๒๘ สิงหาคม ๒๔๙๑

ค่าของความดี

วันหนึ่งเป็นวันเสาร์ ข้าพเจ้ากับเพื่อนๆ ได้ตกลงกันว่าจะใช้เวลาหลังอาหารเที่ยงไปเยี่ยมเยียน ท่านผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยนับถือกันมาก ระยะหลังนี้นานที่เราไม่มีโอกาสได้พบกับ เพราะต่างก็มีภาระกิจที่จะต้องปฏิบัติด้วยกัน อายุยิ่งมาก เวลาก็ยิ่งน้อย เป็นธรรมดา

วันนั้นนับว่าเป็นวันโชคดีบังเอิญท่านอยู่บ้าน เราต่างก็มีความยินดีที่ได้พบกัน เราได้ใช้เวลาที่ผ่านไปให้เกิดประโยชน์เป็นสาระ นำเรื่องที่เป็นแก่นสารมาเล่าสู่กันฟัง บังเอิญเรามีชีวิตอยู่ในยุคที่โลกกำลังปั่นป่วนมืดมัวทั่วไป ประชาชาวโลกได้รับความเดือดร้อน หวาดกลัวภัยที่ร้ายแรง นอนตาไม่หลับ คนชั่วกำลังจะมากขึ้น คนดีกำลังจะน้อยลง มนุษย์ใจชั่วครองความยิ่งใหญ่ ฝ่ายหนึ่งกำลังเมาอำนาจ ไม่มีมนุษยธรรมเป็นโรคจิตวิปริตผิดมนุษย์ธรรมดา มุ่งหวังจะครองความเป็นผู้นำยิ่งใหญ่

ของโลก ด้วยการทำลายฝ่ายตรงข้ามที่รักสงบและความเป็นธรรม และรักความเป็นอิสระเสรี ผู้ใจชั่วใช้อุบายยุยงปลุกปั่นให้ชาวโลก หรือชนชาติเดียวกันฆ่าฟันทำลายกันเองเป็นขั้นแรก ทำให้ชาวโลกที่รู้เท่าไม่ถึงขาดสติปัญญา ถูกปลุกปั่นหลอกลวงให้ขายชาติ ให้ทำลายล้างชาติเดียวกัน พวกใจชั่วพยายามชักนำหลอกลวงให้ฝืนธรรมชาติ ให้เห็นชั่วเป็นดี ให้เห็นผิดเป็นชอบ ให้เห็นนรกกลายเป็นสวรรค์ แล้วก็ส่งพวกมันแทรกซึมเข้ามาเป็นนายกดขี่ข่มเหง ที่สุดพวกเบาปัญญาก็ตกเป็นทาสของคนชั่วร้าย ประพฤติตนเป็นที่รังเกียจของสังคมคนดีทั่วไป ขาดความเป็นอิสระเสรีอย่างไม่รู้ตัว กว่าจะรู้ได้ทำผิดขายชาติก็สายเสียแล้ว เพราะพวกนี้มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้าย เพียงแต่สงสัยว่าจะเอาตัวออกห่างก็ทำลายชีวิตทันที ฆ่าได้แม้แต่ทารกไม่เดียงสา คนแก่ชราที่บริสุทธิ์และพ่อแม่ญาติพี่น้อง มีจิตใจทารุณร้ายกาจ และพยายามทำลายศาสนาและศีลธรรมประเพณีอันดีงามของชาติที่มีมาแต่โบราณ ที่ชาวเมืองได้เคยปฏิบัติมาด้วยความสงบสุขตลอดมา

เราได้วิจารณ์กันถึงพวกมนุษย์ที่หน้าไหว้หลังหลอกหยิ่งยะโส พวกนี้ถือลัทธิทำชั่วได้ดี ไม่เคยซื่อตรงต่อสัญญาใด ๆ ที่ทำกันไว้ ถ้ามันมีโอกาสมันก็จะทรยศหักหลัง แทรกซึมเข้ารุกรานทำลายล้าง ไม่ว่าชาติที่เป็นมิตรหรือศัตรูเช่นเดียวกัน แม้แต่พวกเดียวกันยังทรยศหักหลังวุ่นวายตลอดเวลา สัญญาเป็นเศษกระดาษที่ไม่เกิดประโยชน์ ไม่เป็นหลักประกันความแน่นอนใด ๆ ชาวโลกที่สุจริตได้รับความเดือดร้อนทั่วไปทุกชาติทุกศาสนา พวกเราได้รู้ได้ฟังแล้วก็เศร้าใจ แต่เรามีหลักธรรมที่แน่นอนใจที่สุดว่า โลกเราจะอยู่ได้ด้วยความเที่ยงธรรม ความดีจะต้องชนะความชั่ว ความสัตย์จริงและอำนาจของศีลธรรม ความดีจะต้องเป็นอมตะที่ไม่ตายอยู่คู่โลก แม้ฝ่ายอธรรมความชั่วจะมีฤทธิ์เดชอำนาจเกรียงไกรเพียงไร ก็หนีหลักธรรมของโลกไปไม่ได้ จะอยู่ได้เพียงระยะหนึ่งที่โลกกำลังปั่นป่วนมืดมัวไม่นาน ผลที่สุดฝ่ายชั่วก็ต้องพ่ายแพ้ จะต้องได้รับกรรมตามสนอง โลกก็จะเข้าสู่ยุคปรกติ แสงสว่างของศีลธรรมก็จะแผ่ทั่วพื้นพิภพทำลายอธรรมให้สูญสิ้นไป

เมื่อหวนกลับมาย้อนพิจารณาเหตุการณ์ทางบ้าน–เมืองเราในยุคนี้ ก็จะเห็นได้ว่าพวกวัยรุ่นได้ห่างไกลจากศีลธรรม ลูกขาดความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ผู้น้อยขาดความเคารพผู้ใหญ่ ทุกวันนี้มีข่าวจี้ปล้นฆ่ากันตาย รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาไม่ตื่นเต้น เพราะความชินชีวิตมนุษย์มีค่าต่ำแม้แต่ผู้ที่มีความรู้ได้รับการศึกษาสูงแต่ก็ยังไม่พ้นข่าวการฆ่าทำลายล้างกันอย่างทารุณ ฟังข่าวผู้มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้ายของคนในยุคนี้แล้ว ทำให้จิตใจห่อเหี่ยวเศร้าหมอง เกิดน่าละอายใจแทนคนชั่วในยุคปัจจุบันนี้ เราจึงได้เปลี่ยนจากเรื่องคนชั่วใจโหดมาพูดถึงเรื่องคนดีสร้างความดี เพื่อให้คลายจากความเศร้าใจให้เกิดความสดชื่นพลอยปิติยินดีไปด้วย เพราะโลกเรานี้มีชั่วก็ย่อมมีดีคู่กันเป็นธรรมดา เราได้สนทนาในคุณงามความดีของผู้ที่ควรยกย่องสรรเสริญ เพื่อจะเป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อคลี่คลายประสาทจากเหี้ยมโหดดุร้ายของยุคนี้ลงได้บ้าง จะได้ช่วยอนุโมทนาคุณงามความดีของท่านผู้ที่ได้ปฏิบัติดีมาแล้ว ให้ผู้ยังไม่รู้ให้รู้กว้างขวางออกไป อยากให้ชีวประวัติอันงดงามบริสุทธิ์

ของผู้สร้างกรรมดี เป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชายกย่องให้ยั่งยืนถาวร ผู้เขียนจะเอาคำสนทนามาเรียบเรียงขึ้นคำว่า "ข้าพเจ้า" ต่อไปนี้จะขอเป็นคำของท่านเจ้าของบ้าน เพื่อเข้าใจให้ถูกต้องท่านได้เล่าเรื่องให้เราฟัง ผู้เขียนจะถ่ายทอดให้ท่านอ่านดังต่อไปนี้

เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๘ ได้รับข่าวอันน่าเศร้าสลดใจยิ่งในรอบปี ทั้งทางกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ว่าท่านผู้ใหญ่เจ้ากระทรวงหนึ่ง ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อข่าวนี้รู้ไปถึงไหน ที่รู้ชีวประวัติของท่านต่างก็พากันเศร้าสลดใจ เสียดายผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้มแข็งซื่อสัตย์สุจริตบริสุทธิ์สะอาดต้องจากไป หนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับทั้งภาษาไทยและต่างประเทศต่างก็ลงบทความและแสดงความเสียใจอย่างลึกซึ้ง ลงข่าวสดุดีคุณงามความดีของท่าน และชีวประวัติอันขาวสะอาดตลอดเวลาที่ท่านรับราชการ ข้าพเจ้าก็รู้สึกเศร้าสลดใจที่ชาติต้องสูญเสียคนดีที่เป็นหลักของการปฏิบัติดี เป็นผู้ที่ได้รับความยกย่องเคารพนับถือทั่วไปว่า เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงตรงผู้หนึ่ง

ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อถึงเวลางานพระราชทานเพลิงศพ ต้องไปในงานให้ได้ เพื่อแสดงความเคารพคุณงามความดีของท่านผู้มีบุญคุณต่อชาติ เป็นตัวอย่างผู้ก่อกรรมดีที่น่านิยมนับถือ ก่อนที่ซากของท่านจะสูญไปในกองเพลิง เพราะควรจะไปเคารพผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ถือว่าเป็นบุญกุศลและศิริมงคลแก่ตนเอง อย่างน้อยจิตก็ระลึกถึงว่า เราไปเคารพศพท่านผู้สร้างกรรมดี แม้จะมีความเสียดายบ้าง แต่ก็รู้ว่าความตายไม่มีใครห้ามได้ เกิดปีติที่ความดีของท่านจะเป็นอมตะชั่วบุตรหลานเหลนต่อ ๆ กันไป

ต่อมาก็ถึงกำหนดวันงานพระราชทานเพลิง เป็นปลายเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๘ บ่ายวันนั้นข้าพเจ้าไปก่อนเวลาหมายกำหนดการ เพราะคิดว่าคุณงามความดีของท่านคงจะทำให้ผู้ที่มาประชุมในงานนี้อย่างมากมาย เมื่อข้าพเจ้าไปถึงในบริเวณงาน ก็มองเพื่อนผู้คุ้นเคยกวักมือเรียกให้เข้าไปนั่งเก้าอี้แถวเดียวกันด้านหลัง ข้าพ-เจ้ามีความยินดี เพราะเพื่อนผู้นี้เป็นผู้กว้างขวางในวงสังคม มีความรู้เกี่ยวกับชีวิตประวัติของท่านผู้ตายมาก

และกำลังสนทนากับผู้ที่นั่งใกล้เคียงอย่างเพลิดเพลินอยู่ก่อน ซึ่งท่านเหล่านั้นข้าพเจ้าไม่คุ้นเคย เมื่อเข้าไปนั่งลงเรียบร้อย เพื่อนก็เป็นผู้แนะนำให้รู้จักผู้ที่นั่งใกล้เคียงอีกสองท่านตามมารยาท แล้วก็เริ่มจับเรื่องสนทนาต่อไป เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังน้ำเสียงแล้วจับใจความได้ว่า ที่ท่านพวกนี้กำลังพูดถึงคุณความดีของผู้วายชนม์ว่า ไม่เคยมีประวัติด่างพร้อยมัวหมองเลยตลอดมา เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์มั่นคงเที่ยงธรรมเสมอต้นเสมอปลาย สละเวลาความรู้ทั้งชีวิตจิตใจและความสุขส่วนตัว เพื่อมุ่งหมายหวังให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองเป็นข้อใหญ่ แม้แต่จะได้รับหน้าที่ตำแหน่งใหญ่โตควบคุมกิจการ ฐานะก็มิได้ใหญ่ตามตำแหน่งของท่าน ไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงฐานะให้ดีขึ้น บ้านที่อยู่อาศัยก็ไม่ใช่ตึกรามที่โอ่โถงใหญ่โต ไม่สมตำแหน่งหน้าที่ บ้านช่องก็คงสภาพเดิมตลอดเวลาของท่านไม่เคยมีรถยนต์ใช้เป็นส่วนตัว รถราชการประจำตำแหน่งท่านก็ใช้แต่ในเวลาปฏิบัติในหน้าที่ราชการเท่านั้น เมื่อพ้นราชการแล้ว ท่านก็ไม่ยอมใช้ส่วนตัวเป็นอันขาด เป็นที่รู้ทั่วกันในสังคมราชการงานเมือง

ว่าท่านได้อุทิศตนเพื่องานของชาติไม่หลงใหลลืมตัวเมามัวอำนาจกิติศัพท์ปฏิบัติราชการเลื่องลือ เป็นที่ยกย่องสรรเสริญความดีเด่น จะต้องดำรงอยู่ในความทรงจำของผู้ที่คุ้นเคยนับถือตลอดไป

ท่านมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และประเทศชาติยิ่งชีวิต ข้าพเจ้าฟังการสนทนาของท่านเหล่านี้ด้วยความสนใจ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของท่านผู้นี้กว้างขวางเด่นขึ้นอีกมาก นึกเคารพบูชาความดีที่ท่านปฏิบัติยิ่งขึ้น ตอนหนึ่งท่านผู้นั่งอยู่ข้างข้าพเจ้าได้พูดขึ้นว่า

" ผมรู้สึกภูมิใจที่ได้มีโชคดีที่เคยอยู่ใกล้ชิดท่านได้ทราบเรื่องราวดี ว่าท่านรักความยุติธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต อุทิศเวลาความรู้ความสามารถเพื่องานของประเทศชาติ แสวงหาผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตมารับราชการมีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ยึดมั่นอุดมคติที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติไม่ให้รั่วไหลในทางที่ไม่ดีไม่สมควร เมื่อครั้งท่านยังดำรงตำแหน่งเกี่ยวแก่การเงินของชาติ ได้มีนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่มีอิทธิพลเป็นที่เกรงขามในสมัยนั้น มีความ

ประสงค์ต้องการเงินไม่น้อย เพื่อหนี้สินของรัฐวิสาหกิจ แต่ท่านก็ได้ชี้แจงยืนยันว่าเป็นการผิดหลักที่จะปฏิบัติและผิดต่อกฎหมายที่ได้วางระเบียบไว้ ผู้มีอำนาจก็จนต่อเหตุผลเรื่องก็ระงับไป ท่านก็มารำพึงว่า ท่านคงจะดำตำแหน่งนี้ได้อีกไม่นาน ท่านบอกว่าท่านไม่กลัวที่จะพ้นหน้าที่การปฏิบัติงานตามระเบียบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่ท่านกลัวมากก็คือพ้นหน้าที่โดยมัวหมอง ท่านจนไม่มั่งมีเพราะเป็นผู้มักน้อย ผมเคยเห็นคุณหญิงของท่านก็ขึ้นรถประจำทางเพราะไม่มีรถส่วนตัว ท่านบอกว่าเราก็ลำบากแต่ตัวไม่ลำบากใจ แม้ท่านจะต้องออกจากหน้าที่แล้วก็คงจะได้รับเบี้ยบำนาญซึ่งไม่มากนัก ท่านบอกว่าเรามีน้อยใช้น้อยใช้จ่ายอยู่ในวงจำกัดไม่เดือดร้อนอะไร แต่ท่านก็อยู่ในตำแหน่งนานกว่าที่คิดไว้ เห็นจะเป็นเพราะผู้ใหญ่รักความยุติธรรม เห็นความสามารถเข้มแข็งปฏิบัติงานเพื่อชาติด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ควรเป็นที่ยกย่องสรรเสริญเป็นบุคคลที่หาไม่ง่าย

ข้อปฏิบัติเด่นของท่านปฏิบัติแผ่ความเมตตาเห็นอกเห็นใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นคุณธรรมอันสูง เป็นการ

แผ่เกียรติคุณความดีของท่านในหมู่ผู้ที่เคยร่วมงานกับท่านเป็นอนุสรณ์อย่างไม่มีวันลืม แม้ครั้งหลังที่ท่านได้เข้าโรงพยาบาลหลังจากการผ่าตัดใหญ่ คืนนั้นผู้เฝ้าไข้ละทิ้งหน้าที่กลางดึก ท่านเกิดช๊อกขึ้นมาจนหมดสติมีผู้มาพบรีบไปตามนายแพทย์มาแก้ไขจนฟื้นคืนสติ แม้ท่านจะได้รับทุกข์ทรมานด้วยโรคภัย แต่ท่านก็ยังห่วงผู้อื่น แผ่เมตตาจิตขอร้องว่าหากผู้เฝ้าไข้ผิดก็อย่าได้เอาโทษเลย ท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยาก ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็รู้สึกจับใจในความดีของท่าน แต่แล้วท่านผู้เล่าหยุดเว้นระยะแล้วถอนหายใจพักหนึ่งก่อนจะเล่าต่อ เหมือนจะทบทวนความทรงจำก่อนจะพูดออกมาว่า

เมื่อครั้งท่านได้ดำรงตำแหน่งเกี่ยวกับการเงิน ได้มีเหตุเกิดขึ้นคือมีพนักงาน ผู้น้อยได้คบคิดร่วมมือกับบุคคลภายนอก ปลอมชื่อลายมือผู้มีอำนาจเบิกจ่ายได้สมรู้ร่วมคิดกันมาเบิกเงินเป็นการทุจริต ทางการได้จับกุมผู้ต้องสงสัย ผลการสอบสวนได้คบคิดทุจริต ศาลได้พิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญาไปแล้ว ท่านจึงได้ทำหนังสือขอลาออกเพื่อให้คณะผู้ใหญ่พิจารณาดำเนินการตามที่ท่าน

เป็นหัวหน้าขององค์การนี้ ไม่สามารถให้ผู้อยู่ใต้การปกครองมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ขาดคุณธรรมอันดีงาม ให้สมาบผู้ที่เป็นพนักงาน แม้จะเป็นผู้น้อยก็ตาม ท่านก็สำนึกหน้าที่รับผิดกล่าวโทษตัวเอง แม้จะไม่ใช่หน้าที่ควบคุมของท่าน นับว่าท่านมิใช่เป็นผู้ที่เพียงรับแต่ความดีความชอบ ท่านกล้ายอมรับความผิด ไม่ยอมโยนความผิดบัดไปให้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้รับบาป นับว่าท่านมีจิตใจเด็ดเดี่ยวเสียสละอย่างกล้าหาญ ไม่ยอมเห็นแก่ลาภยศที่ประจำอยู่ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของท่าน ไม่จำเป็นที่จะต้องเสียสละตำแหน่ง ทุกคนซาบซึ้งในการปฏิบัติงานอย่างเที่ยงตรงอย่างไม่เห็นแก่ตัว จิตใจใสสะอาดบริสุทธิ์ เป็นผู้ใหญ่แสดงตัวอย่างอันดีงาม ย่อมได้รับความนับถือจากผู้น้อยส่วนมากด้วยน้ำใสใจจริง เกิดจากความรู้สึกมาจากส่วนลึกที่แท้ของหัวใจ ไม่ใช่เป็นความเคารพนับถืออย่างจอมปลอมหน้าไหว้หลังหลอกต่อหน้าลูกพลับลับหลังตะโก สรรเสริญกับนินทาเป็นของคู่กันถ้าไปขัดผลประโยชน์ของคนใจชั่วถูกนินทา คนดีสรรเสริญคนชั่วก็นินทาหนีไม่พ้น แม้แต่องค์พระศาสดา

สัมมาสัมพุทธเจ้าก็มิได้เว้น ทุกอย่างไม่มีใครหนีกฎแห่งกรรมไปได้ ผู้ทำกรรมดีย่อมมีบุญบารมีของความดี โบราณว่าคนดีย่อมตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ หลังจากท่านพ้นักงานท่านมิได้ วิ่งเต้นไปกราบไหว้ขอตำแหน่งผู้ใด คนดีย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป ชาติยังเรียกร้องต้องการคนดี ๆ มาก คุณสมบัติอันดีที่ท่านได้ปฏิบัติงานมาแล้ว ส่งเสริมความดีเด่นยิ่งขึ้นเป็นที่รักนับถือของคนทั่วไป ที่สุดก็มีราชรถมาเกยถึงบ้าน โดยมีผู้ใหญ่ในสมัยนั้นมาทาบทามให้ร่วมงานเป็น เจ้ากระทรวงแต่ก็ต้องผิดหวัง เพราะท่านมิได้แสดงความสนใจยินดีต่อหน้าที่อันมีเกียรติได้ปฏิเสธว่ายังไม่เหมาะสม ท่านยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญ ครามจริงเพราะยังมีนักการเมืองบางคนใช้อิทธิพลในทางที่ผิด ไม่ว่ายุคใดสมัยใดชาติยังมีผู้ต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้มแข็ง มีความซื่อสัตย์สุจริต ผู้ที่ประชาชนยอมรับนับถือว่าเป็นผู้เด่นในความดีที่ชาติต้องการเรียกร้อง เพื่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ท่านจึงได้รับเข้าร่วมงานในชุดรัฐบาลปัจจุบันนี้ โดยได้พิจารณาดูแล้วผู้ร่วมงานส่วนมากเป็น

ผู้มีศีลธรรมไม่เป็นภัยแก่ชีวประวัติของท่าน จึงได้อุทิศชีวิตและเวลาโดยไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตัว ปฏิบัติงานเพื่อชาติไม่ลืมตัว ท่านเป็นบุคคลที่ธรรมชาติสร้างขึ้นโดยตรง เพื่อความซื่อสัตย์สุจริตเข้มแข็งการงานเที่ยงธรรม ยามป่วยท่านก็ยังห่วงงาน อยู่บ้านก็หอบงานไปทำไม่ยอมพักจนหัวหน้ารัฐบาลขอร้องให้ท่านพักรักษาตัว

เมื่อเราได้สนทนามาเพียงนี้ก็ลงความเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เหมือนเพชรน้ำหนึ่งไม่มีที่ติที่ชาติไทยต้องสูญท่านไปอย่างน่าเสียดาย อยากให้ชาติไทยมีคนดีอย่างนี้เกิดขึ้นมากๆ จะเป็นตัวอย่างแก่อนุชนรุ่นหลังชื่อเสียงเกียรติ ความดีเด่นที่ได้มาจากความซื่อสัตย์สุจริตจะยั่งยืนถาวรตลอดกาลนาน เราต่างก็รำพึงแต่คนดีกลัวจะหาไม่ได้อีก เพราะเป็นยุคที่ชาติต้องการคนดี ทันใดนั้นมีท่านผู้หนึ่งนั่งหันหลังให้เราอยู่เก้าอี้ข้างหน้า ท่านได้นิ่งฟังเราสนทนาอยู่ตลอดเวลาด้วยความสนใจ ครั้นเห็นเราแสดงความเสียดายอาลัยอาวรณ์รักความดี บูชาความดี ท่านผู้นั้นก็หันหน้ามาทางเราแนะนำตัวเองแล้วพูดขึ้นอย่างลอย ๆ ว่า

"กรุงศรีอยุธยายังไม่สิ้นคนดีครับ ยังมีเจ้ากระทรวงและเจ้ากรมกองที่เป็น ผู้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์จิตใจมั่นคง ไม่เห็นแก่ลาภยศสรรเสริญ ที่ยังไม่มีใครรู้ ผู้ทำความดีไม่ชอบอวดความดี ผู้ไม่ทำความดี แต่ชอบอวดความดีได้พบเห็นมาแล้ว

เมื่อท่านเห็นว่าพวกเราต่างก็สนใจท่าน แล้วเราก็ได้สนทนากันด้วยไมตรีจิตที่เราเข้ากันได้ เพราะต่างก็มีจิตมุ่งหมายที่จะยกย่องความดีคนดีด้วยกัน แม้เราจะไม่คุ้นเคยกันมาก่อน แต่เราก็สนทนากันได้อย่างสนิทสนม คิดว่าคนดีมีนิสัยระดับเดียวนั้น ย่อมจะมีความรู้สึกเชื่อมติดเข้ากันง่าย ท่านผู้นั้นเล่าเรื่องว่า

ที่กรมกอง ที่ผม รับราชการ อยู่มีท่าน หัวหน้าผู้หนึ่งเป็นคน ซื่อสัตย์สุจริต ห่วงงานห่วง ประโยชน์ของชาติมากกว่าห่วงประโยชน์ของตนเอง มีจิตใจเที่ยงธรรมคอยอบรมสั่งสอนให้รู้จักคุณค่าของตนเอง อย่าตีตัวต่ำลงเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ให้ช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของชาติไม่ให้เสียหาย ทำให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านรักนับถือคุณความดีของท่านมาก ส่วนมากเคารพท่าน

เหมือนบิดาบังเกิดเกล้า ท่านผู้นั้นหยุดครู่หนึ่งคงจะตัดสินใจเล่าต่อดีหรือไม่ พวกเราผู้หนึ่งมาถามขึ้นว่า

" ท่านหัวหน้าทำอะไรเด่น ทำให้พวกใต้บังคับบัญชาเพิ่มความเคารพนับถือบ้าง"

ท่านผู้นั้น ยิ้มพลางยกนาฬิกาข้อมือขึ้นมาดู เพื่อกะเวลาแล้วพูดว่า " มีครับ ผมอยากจะยกตัวอย่างสั้น ๆ พอกับเวลา คือท่านผู้เป็นหัวหน้ามีหลานชายอยู่คนหนึ่งเป็นลูกของพี่ชาย ซึ่งเมื่อพี่ชายของท่านถึงแก่กรรมลง หลานชายก็หมดที่พึ่งที่อาศัย เพราะครอบครัวของพี่ชายก็ไม่ร่ำรวยอะไรนัก ฉะนั้นท่านจึงต้องรับเอาหลานชายมาอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา แต่เด็กคนนี้ได้ถูกพ่อแม่ตามใจจนเคยตัว คบเพื่อนที่ชั่วเป็นอันธพาลติดนิสัยเกเรไม่เอาถ่านมาก่อน แม้ผู้เป็นอาจะมีนิสัยดีซื่อสัตย์สุจริตเมตตาปราณีไม่เห็นแก่ตัว มีคุณธรรมสูง แต่เจ้าหลานชายก็ไม่ยอมเอาเยี่ยงอย่างผู้เป็นอา พอเล่าเรียนศึกษาได้เพียง ม. ๖ ก็ออกมาทำแต่ความเดือดร้อนมาสู่ท่านผู้เป็นอาเสมอ ท่านเองก็ไม่มีความสุขเพราะหลานชายคนนี้ แต่ท่านก็มีความอดทน เพราะเด็กวัยรุ่นถ้าอบรมสั่งสอน

ไม่ดีส่วนมากเอนเอียงไปในทางชั่วมากกว่าทางดี ท่านจึงทุ่มเทฝึกฝนสั่งสอนเพื่อให้จิตใจ หลานชายกลับ เข้าสู่ความรู้สึกปกติให้รู้ชั่วดี เอาความดีเป็นตัวอย่างเพื่อชนะความชั่วของหลานชายโดยผ่อนสั้นผ่อนยาว

ฉะนั้นจึงพยายาม จะให้หลานชายได้รับการศึกษาสูงเพื่อช่วยตัวเองในอนาคตต่อไป แต่พ่อหลานชายนอกคอกก็ไม่ได้สนใจในความหวังดีของผู้เป็นอา อย่างเสียไม่ได้ก็เข้าไปเรียนพิมพ์ดีดต่อได้พักหนึ่ง แต่อาก็ไม่ขัดข้องตามใจสมัครไม่บีบบังคับจนเกินไป คิดว่าการเรียนย่อมจะทำให้ห่างไกลเพื่อนฝูงที่ชักนำให้ไปในทางที่ชั่ว แต่แล้วหลานชายก็ขอร้องให้ผู้เป็นอาช่วยฝากงาน บรรจุเข้าในกรมกอง ซึ่งตามปกติผู้ที่มีตำแหน่งเช่นนี้มีตัวอย่างทำได้ไม่ยากนัก แต่ท่านผู้เป็นอานั้นปฏิบัติอยู่ในระเบียบแบบแผนซื่อตรงเที่ยงธรรมต่อหน้าที่ จึงไม่ยอมทำสิ่งที่ผิดระเบียบได้แต่บอกว่า ความประพฤติและความรู้ยังไม่ดีพอ ฉนั้นหลานชายจึงไม่พอใจตัวอาของตน ที่ไม่ได้สนับสนุนให้เข้าทำราชการ หรือฝากให้ทำงานที่อื่น ต่อมาทางกรมกองนั้นเปิดรับสมัคร เลือก

พนักงานในตำแหน่งพิมพ์ดีดหลายตำแหน่ง แต่มีการสอบคัดเลือกหาผู้ที่มีความรู้ และความชำนาญเข้ารับราชการ ทางกรมกองได้แต่งตั้งข้าราชการในกรมเป็นกรรมการ เพื่อสอบคัดเลือกผู้มีความสามารถ การสอบคัดเลือกครั้งนี้ คณะกรรมการล้วนแต่เป็นที่เคารพนับถือท่านว่าเป็นผู้ที่ซื่อตรงเที่ยงธรรม ก็คิดอ่านจะช่วยเหลือสนับสนุนให้หลานชายของท่านเข้ารับราชการ คิดว่าหากมีงานทำเป็นหลักแหล่งคงพ้นจากเพื่อน ๆ ชักนำไปในทางเสีย ก็มีทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของท่านให้หายหนักใจได้ หากจะให้ท่านช่วยหลานชายของท่านนั้นคงไม่ยอมทำแน่ เพราะท่านเคร่งครัดในระเบียบการงาน ไม่เห็นแก่ตัว ไม่ยอมเสียความเป็นธรรม

การจะช่วยเหลือนั้นก็ไม่ยากอะไร เพียงแต่ให้หลานชายของท่านฝึกซ้อมหัดพิมพ์ให้คล่อง ได้คำแนะนำของผู้ชำนาญ ถึงเวลารับสมัครสอบคัดเลือกก็จะได้สามารถทำได้ตามกรรมการกำหนดไว้ในวันสอบแข่งขัน ให้ใช้เครื่องพิมพ์ดีดพิมพ์หนังสือกำหนดจำกัดเวลา พิมพ์นาทีละไม่ต่ำกว่า ๔๐ คำขึ้นไป

เรื่องคณะกรรมการกำลังจะหาทางช่วยเหลือ เพื่อบรรจุหลานท่านครั้งนี้ คงจะรู้ไปถึงหูท่านผู้เป็นหัวหน้ากรมกอง ท่านได้เชิญคณะกรรมการไปพบ เวลานั้นไม่มีใครรู้ว่าท่านต้องการพบด้วยเรื่องอะไร ครั้นไปถึงก็ได้พบท่านพร้อมทั้งหลานชายได้นั่งอยู่ในที่นั้นแล้ว พวกกรรมการก็คิดไปต่างๆ นาๆ บ้างก็คิดไปไกลว่า ท่านคงฝากฝั่งในการสอบคัดเลือกครั้งนี้ บ้างก็คิดว่าท่านคงจะขอร้องให้ช่วยเหลือหลานชายให้การสอบผ่านไปจนบรรจุเข้ารับราชการ ฉะนั้นจึงมีหลานชายของท่านอยู่ในที่นั้นด้วย ความจริงคณะกรมการตั้งใจคิดจะช่วยเหลือหลานชายของท่าน ไม่มีใครรู้นอกจากในหมู่เดียวกัน ฉนั้นต่างก็สงสัยไปตาม ๆ กัน แต่แล้วเมื่อท่านได้เชิญให้นั่งเป็นที่เรียบร้อย ท่านก็กล่าวขอบใจที่ได้ให้ความร่วมมือมาตามคำขอร้อง แล้วท่านก็พูดว่า

"ที่ผมเชิญพวกคุณมาวันนี้ ก็เพื่อขอร้องความเป็นธรรม ผมทราบดีว่าการสอบคัดเลือกในครั้งนี้ ผมเชื่อว่าคณะกรรมการนี้สามารถ คัดเลือกคนดีมีความรู้เข้า

มารับราชการ และคงจะไม่คัดเลือกเอาคนที่เลว เช่น หลานชายของผมคนนี้มาถ่วงความเจริญ ความเสียหายมาสู่กรมกองเรา ชาติต้องการคนดีประพฤติดีมีความสามารถ ฉะนั้นผมจึงขอร้องให้คณะกรรมการเห็นแก่ราชการ อย่าเห็นแก่หน้าใครเป็นอันขาดเพราะถ้าเราได้คนไม่ดีก็จะเสียหายแก่ชาติเป็นส่วนรวม เราทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบ"

ท่านพูดแล้วก็หยุดระยะหนึ่งแล้วพูดต่อไปว่า "ที่ผมต้องพูดก็เพราะไม่ทราบว่า หลานชายของผมคนนี้ได้สมัครเข้าสอบคัดเลือกด้วยผู้หนึ่ง" ท่านได้ชี้หลานชายของท่านให้คณะกรรรมการดูแล้วพูดต่อไปว่า "ผมขอให้คณะกรรมการใช้ความรู้และสติปัญญาคิดดูว่า หากท่านคัดเลือกได้ผู้อ่อนความสามารถและประพฤติตัวเป็นที่น่ารังเกียจของสังคมเข้ามาสู่ในวงราชการของเราแล้ว จะเกิดการเสียหายอะไรขึ้นลองคิดดู นี่วงงานของชาติไม่ใช่กิจการส่วนตัว ผมจะห้ามไม่ให้เขาสมัครไม่ได้เขามีสิทธิ์สมัครได้ แต่ผมขอให้เอาความประพฤติขึ้นมาพิจารณาก่อนเป็นเรื่องสำคัญ ผมรู้ดีเพราะเป็นหลานผม ที่ผมเรียกร้องขอความยุติธรรม ก็เพื่อให้คณะกรรมการปฏิบัติตาม

อย่างเที่ยงตรง ผมขอร้องเพียงเท่านี้ สำหรับหลานของผมยังไม่พร้อมที่จะรับหน้าที่ในเวลานี้ เพราะความประพฤติยังไม่เหมาะสมกลัวจะเสียหายแก่ราชการ ผมเห็นแก่ชาติเป็นเรื่องสำคัญกว่าสิ่งอื่น เราทุกคนต้องการให้ชาติเจริญรุ่งเรือง เราก็จำเป็นต้องการคนดีมารับราชการ อย่ามัวมองเห็นแก่หน้าคนโน้นคนนี้ เราก็จะมีความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ในวงงานของชาติ ถ้ามีแต่คนขาดความรู้ ความสามารถประพฤติชั่วแทรกแซงเข้ามา ดำรงตำแหน่งในกรมกองของเรา ก็จะเลอะเทอะไม่มีระเบียบ คนชั่วหาประโยชน์ส่วนตัวเป็นการใหญ่ ชาติก็จะรับความเสียหาย นี่แหละเป็นเหตุผลที่ผมเป็นห่วง จึงต้องขอร้องให้ทุกท่านเห็นงานของชาติเป็นใหญ่"

ท่านพูดแล้วก็หันไปทางหลานชาย พลางพูดว่า "ที่อาพูดหรือที่อาปฏิบัตินี้ก็ดีมิใช่อาจะมีความรังเกียจหรือชิงชังหลาน แต่อาหวังดีต่อหลานและราชการต้องเป็นราชการ บ้านเมืองจะอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นที่สุดก็ด้วยข้าราชการประพฤติดีมีศีลธรรม ต่างเห็นอกเห็นใจช่วยกันทนุบำรุงประชาชนให้มีความสุขอย่าให้เดือดร้อน ถ้า

ข้าราชการผู้ปฏิบัติชั่วเพียงคนเดียว ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติดีทั้งหลายเสียไปด้วย ข้าราชการต้องปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมของชาติไม่ใช่ส่วนตัว อาจะไม่ยอมเห็นแก่เรื่องส่วนตัวมาพัวพันกับราชการ อาจะไม่ยอมให้ความยุติธรรมต้องเสียไป เพราะเห็นแก่หลานและญาติพี่น้องคนใด คนประพฤติชั่วมีนิสัยเป็นอันธพาล คบเพื่อนที่ชักนำไปในทางเสีย เป็นอันตรายแก่ชาติอย่างใหญ่หลวง ไม่มีที่ไหนแห่งใด เมื่อเขารู้ประวัติแล้ว เขาคงไม่ยินดีต้อนรับคนประพฤติตัวชั่วเช่นนี้เป็นอันขาด ถ้าเราไปของานขอตำแหน่งที่ไหน เขารู้ความประพฤติของเราก็มีแต่เขาจะหันหลังให้ นอกจากคนใจชั่วด้วยกันเท่านั้นขอให้หลานรู้ไว้ หลานได้นำความเดือดร้อนมาให้อา อย่างทุกวันนี้อาทนไหว แต่หากหลานจะนำความเดือดร้อนมาสู่ชาติศาสนาพระมหากษัตริย์อาทนไม่ไหว หลานก็ยังอายุน้อยยังมีเวลาควรพิจารณาดูตัวเองกลับจิตใจเสีย ประพฤติแต่ความดี คนที่ประพฤติชั่วช้าเป็นอันธพาลนั้นมีแต่คนรังเกียจ ชีวิตก็จะพบจุดจบลงด้วยการไม่แคล้วอาญาแผ่นดิน จงจำไว้ว่าสังคมไม่ต้องการคนชั่ว ทุกหนทุกแห่ง

ของโลกเขาต้องการแต่คนดี มีความซื่อสัตย์สุจริตมีศีลธรรม นี่แหละถ้าหลานจะต้องการเรียนอะไรต่อไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าชีวิตของหลานแล้ว อาจะส่งเสริมทุกอย่างที่ชักนำไปสู่ความดีในอนาคต"

ผมเห็นหลานชายของท่านนั่งก้มหน้า น้ำตาไหลไม่ยอมเงยหน้าขึ้นมองดูใคร นับแต่นั้นคงรู้สึกได้สำนึกผิดชอบได้แล้ว การสอบแข่งขันเข้ารับราชการครั้งนั้นสุดสิ้นลง โดยไม่มีชื่อหลานชายของท่านในบัญชีผู้ที่สอบได้

หลังจากนั้นหลานชายของท่านก็เปลี่ยนนิสัย กลับเป็นคนมีนิสัยเรียบร้อยรักการเรียน เข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งได้พยายามชวนเพื่อนที่ประพฤติชั่วให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดีหลายคน และก็พยายามตีตนห่างเหินจากพวกเพื่อนที่ยังเป็นอันธพาลไม่ยอมกลับใจ และคณะกรรมการก็ไม่ทราบว่าหลังจากนั้นท่านจะอบรมสั่งสอนอะไร จึงทำให้หลานชายกลับใจจากชั่วเป็นดี ได้ขยันในการศึกษาเล่าเรียน ไม่ได้นำความเดือดร้อนมาสู่ท่านเหมือนเมื่อครั้งก่อน ต่อมาหลานชายของท่านได้เข้าสอบได้ปริญญาเป็นที่ปิติยินดีของท่าน หลังจากที่กรมมีการสอบ ก่อนที่จะ

สอบเข้ารับราชการ ท่านก็ได้เรียกร้องให้คณะกรรมการรักษาความเที่ยงธรรมบอกว่า การสัมภาษณ์เป็นเรื่องสำคัญ เพราะบางคนมีอคติถ้ามีผู้สมัครสอบยากบ้างง่ายบ้างตามแต่อารมณ์ของกรรมการ ย่อมจะเสียความเป็นธรรม อยากจะให้การสัมภาษณ์มีความศักดิ์สิทธิ์เที่ยงธรรม และต่อมาหลานชายของท่านก็เข้าสอบคัดเลือกได้เป็นเยี่ยม โดยความสามารถความรู้ของแกเองไม่มีใครช่วย ทางกรมจึงได้บรรจุเข้ารับราชการ และในปัจจุบันนี้แกมีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริต ตามแนวทางของท่านผู้เป็นอา ทำให้พวกเพื่อนร่วมงานพากันบ่นถึง นี่แหละครับผมรู้สึกว่ากรุงศรีอยุธยายังไม่สิ้นคนดี เหตุที่ผมรู้เรื่องนี้โดยละเอียดก็เพราะผมได้รับราชการอยู่ในกรมกองนี้ และได้ร่วมเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่งในการสอบแข่งขันคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ เราพบคนดีย่อมจะยกย่องได้เต็มปาก ถ้าคนชั่วแม้จะมีอำนาจวาสนาเพียงไรผู้คนเขาก็จะจำใจแกล้งยกย่องก็อยู่ต่อหน้าเพราะกลัวบารมี แต่เมื่อลับหลังเขาก็นินทา คนแม้จะไม่ร่ำรวยก็สบายใจมีคนยกย่องนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง คนชั่วแม้จะมั่งมีก็

สบายแต่ตัวส่วนใจนั้นก็หาความสบายยาก มีแต่คนนินทาลับหลัง เราได้สนทนากันในเรื่องต่าง ๆ จนได้เวลาประมุขของชาติทั้งสองพระองค์ได้เสด็จมาถึง แล้วก็ทรงพระราชทานเพลิง เราจึงได้ยุติการสนทนาลง ก่อนจะพากันขึ้นเคารพวางดอกไม้ธูปเทียน ผมได้กล่าวกับท่านผู้เล่าว่า

"ผมขอขอบคุณที่ท่านได้กรุณาเล่าเรื่องความดีของบุคคลเป็นตัวอย่าง ฟังดูแล้วก็ทำให้จิตใจชุ่มชื่นสบาย"

ท่านผู้นั้นหันมายิ้มแล้วก็บอกว่า "ผมก็เช่นเดียวกันที่ได้ฟังคำสนทนาของคนที่สร้างความดีแล้ว ทำให้เพลิดเพลินอิ่มเอิบ เวลาผ่านไปอย่างไม่รู้ตัว และจิตใจสบายชุ่มชื่นเช่นกัน และขอบคุณทุกท่านที่ได้มีโอกาสสนทนาในวันนี้ แล้วเราก็แยกกันเบียดเสียด เพราะคนมาในงานมากมายจนลานวัดที่กว้างขวางใหญ่โตสำหรับวันธรรมดาแต่วันนั้นรู้สึกคับแคบ ด้วยผู้คนที่เคารพนับถือคุณงามความดีของท่านผู้วายชนม์ นี่แหละเป็นเรื่องของคนดี

บ่ายวันนั้นเรานั่งสนทนากันอย่างเพลิดเพลิน จนได้เวลาถึงได้ลากลับด้วยความสบายใจ เมื่อนึกถึงคนดีและ

ความดีที่ท่านได้สร้างไว้ ทำให้ผู้เขียนอดคิดไม่ได้ว่าผู้ปฏิบัติตนให้อยู่ในขอบเขตของความดี ดังบุคคลที่ท่านเจ้าของบ้านบอกเล่ามาแล้วนั้น ผู้สร้างกรรมดีย่อมจะยึดหลักธรรมะปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมความดีประกอบเป็นผู้มีจิตใจรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์มีหลักธรรมฝังอยู่ในจิตใจย่อมไม่ประกอบกรรมทำชั่วไม่ยอมหลงใหลให้ความโลภเข้าครอบงำ เป็นผู้มักน้อยรักความสันโดษ ผู้ใดไม่มีหลักธรรมย่อมหลงใหลให้ความโลภความหลงเข้าครอบงำได้ง่าย จนหน้ามืดตามัวเห็นแต่ประโยชน์ทางชั่วท่าเดียว จึงมองไม่เห็นธรรมะ ไม่นึกถึงภัยจะเกิดแก่ตัวเอง ที่สุดก็เกิดขึ้นแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมไป

ในยุคปัจจุบันนี้เป็นระยะสำคัญที่ภัยของลัทธิชั่วร้ายกำลังจะทำลายศีลธรรมความดีงามของโลก หากเราได้ช่วยกันปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ให้ความเห็นอกเห็นใจ ข้าราชการมีความซื่อสัตย์สุจริตมั่นคงต่อหน้าที่ ไม่เอียงเอนให้เสียความเป็นธรรมแก่ตัว อุทิศชีวิตเวลาเพื่อชาติเมื่อยามมีภัยรุกราน ตั้งหน้าตั้งตาบำบัดทุกข์บำรุงสุข แผ่เมตตาจิตแก่ประชาชน

กับราชการอย่างใกล้ชิด มีความสามัคคีกลมเกลียวสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น ร่วมใจป้องกันศัตรูร้ายภายนอกก็สามารถทำลายการรุกราน ยุยงให้แตกแยกเพื่อที่จะยืมมือทำลายชาติเดียวกันได้ ในยุคปัจจุบันนี้ ไม่ว่าชาติใดภาษาใดที่รักอิสระเสรี รักความเป็นธรรม ต้องการสันติ-ภาพ ต้องการความสงบ ต้องการความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่โลกทั่วไป แม้จะพยายามหาทางแก้ไขให้โลกได้มาซึ่งความสันติแต่เมื่อยังมีพวกมนุษย์ใจทรามต่ำช้าเป็นโรคจิตกำลังมีอำนาจไพร่พลและอาวุธ คอยก่อกวนยุยงความสงบของโลกอยู่ตราบใดชาวโลกก็ยังอยู่ห่างจากความสงบสันติสุขเพียงนั้น โชคดีที่เราอยู่ฝ่ายธรรมะ แต่เหตุการณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีเวลารุ่งเรือง มีเวลาเสื่อม มีเวลาอับจนไม่มีอะไรอยู่คงที่เที่ยงแท้ สิ่งที่แน่นอนก็คือฝ่ายธรรมย่อมชนะอธรรม ความดีย่อมชนะความชั่ว หากได้ศึกษาหลักธรรมอันละเอียดอย่างลึกซึ้งแล้วก็จะทำให้หูตาสว่าง รู้ถึงทุกข์สุขความสงบและฟุ้งซ่านอยู่ในความรู้สึกของจิตใจ เมื่อรู้แล้วเป็นทางทำให้จิตใจสงบไม่กลัวความตาย

เมื่อมนุษย์ในโลกนี้ยังมีลมหายใจเข้าออก ยังเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดา ยังมีความรู้สึกดีใจเสียใจ มีความโกรธความโลภความหลง แม้จะประพฤติตนชั่วช้าเลวทรามเพียงไรก็ดี เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ยังมีความหวัง ที่จะหลุดพ้นความชั่วไปได้ ถ้าได้ศึกษาเข้าถึงรสพระธรรมสามารถจะกลับตัวกลับใจ ละจากความชั่ว สร้างความดียังไม่สายเกินไป ถ้ากลับใจได้ก่อนที่จิตจะดับไปจากโลกมนุษย์ ย่อมจะเกิดกุศลชาติต่อไป ดังมีตัวอย่างที่ได้เกิดขึ้นมาแล้ว โลกมนุษย์นั้นไม่มีอะไรแน่นอน คนจน ก็สามารถกลับเป็นคนมั่งมีได้ เมื่อประกอบกรรมดี มีมานะอดทน และคนที่มั่งมี เมื่อประพฤติชั่วประมาทขาดสติหลงใหลในอบายมุขผลาญทรัพย์สิน เงินทองก็อาจจะกลับยากจนได้เช่นกัน การที่ผู้เขียนได้นำเรื่องผู้สร้างกรรมดีที่ล่วงลับไปจากโลกนี้แล้วมายกย่องคุณความดี ก็เพราะท่านผู้นั้นสุดสิ้นลงแล้ว ไม่สามารถจะกลับมาสร้างความดีและทำความชั่วได้ต่อไป ฉนั้นความดีของท่านจึงแน่นอนเป็นอมตะอยู่ตลอดไปไม่มีสิ่งใดจะลบล้างเปลี่ยนแปลงได้

อันตัวผู้เขียนนี้เคยมองดูตัวเองคิดอยู่เสมอ ที่ได้มี

ท่านที่เคารพนับถือจำนวนไม่น้อยที่ยกย่องผู้เขียนมากมาย เคยส่งความหวังดีปีใหม่ อวยพรมาขอให้ผู้เขียนมีอายุยืนยาวต่อไป เพื่อจะได้ทำประโยชน์ส่วนรวม ขอกราบขอบพระคุณมาในที่นี้ แต่ผู้เขียนรู้สึกมีความละอายใจ เพราะตัวเองรู้ดีว่าไม่ดีพอเท่าที่ควรจะยกย่องเพราะยังเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาไม่บรรลุอรหันต์ ยังมีกิเลสตัณหา ยังดับความโลภรักโกรธหลงไม่หมด เมื่อยังมีชีวิตยังมีลมหายใจอยู่ตราบใด หากเกิดประมาทขาดความอดทนขาดสติเวลาใด ก็อาจหลงทำกรรมชั่วขึ้นได้ อนาคตก็ยังไม่มีอะไรแน่นอน นอกจากระวังคอยเตือนตัวเองอยู่เสมอ จงรักความดีและทำความดียิ่งขึ้น ให้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรม ไม่ให้ขาดสติเกิดความประมาทจนลืมตัว เมื่อใดหมดลมหายใจ จบฉากชีวิต จากโลกนี้ไปแล้ว เป็นอันยุติสิ้นกันที เหลือแต่กรรมดีหรือกรรมชั่วไว้เป็นอนุสรณ์แด่อนุชนรุ่นหลัง เท่าที่ได้ปฏิบัติเมื่อยังมีชีวิตอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ผู้เขียนระลึกเสมอว่า ค่าของความดีสูงกว่าทรัพย์สินใดๆในโลก ฉนั้นทุกครั้งที่ผู้เขียนได้ผ่านไปทางลาน

พระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่๕ระลึกถึงความดีจะต้องถวายบังคมพระบรมรูปของ องค์ พระปิย มหาราช ไม่เคย เว้นทุกครั้งที่ยกมือขึ้นถวายบังคม จิตก็ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ พระองค์ ท่าน ทรง สร้าง ความดี ไว้เป็นอนุสรณ์ แก่ชาติไทยอันใหญ่หลวง เมื่อก้มหัวลงถวายบังคมจิตน้อมระลึกถึง ที่พระองค์ ทรงสร้าง คุณงาม ความดีอันยิ่งใหญ่ผู้เขียนเคารพพระองค์ท่านด้วยกายวาจาใจอันบริสุทธิ์สะอาดเห็นจะ เป็นด้วย ผู้เขียน เกิดมาในรัชกาลสมัยพระองค์ท่านทรงเสวยราชย์ ปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้อยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เมื่อเด็ก ๆ ก็ได้ยินแต่พวกผู้ใหญ่กล่าวขวัญยกย่องความดีของพระองค์ท่านบ่อยๆว่า ทรงมีบุญคุณแก่ประชาชนชาวไทยทั่วหน้า เช่น ทรงพระปรีชาสามารถจัดการแก้ไขเลิกทาส และทรงจัดการป้องกันแผ่นดินไทยมิให้ตกเป็นเมืองขึ้นของพวกมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งสมัยนั้นไม่มีประเทศใดที่ใกล้เคียงประเทศไทยจะรักษาเอกราชยืนยงคงอยู่เป็นอิสระได้ โดยไม่เป็นข้าของพวกชาติมหาอำนาจนักล่าเมืองขึ้น ซึ่งไม่เคยยกเว้นประเทศใด นอกจากประเทศไทยประเทศเดียว ที่ยืนยง

คงเป็นเอกราชด้วยพระบารมี ทรงพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปิยมหาราช ทรงนำประเทศชาติศาสนาให้พ้นภัยอันตรายตลอดมาเท่าทุกวันนี้ เมื่อเด็ก ๆ เคยได้ยินผู้ใหญ่และครูอาจารย์สั่งสอนลูกศิษย์และลูกหลานให้ระลึกถึงพระกรุณาธิคุณ การยกย่องพระคุณความดีของพระองค์ท่าน ทำให้ซาบซึ้งฝังจิตใจของพวกเด็ก ๆ อย่างไม่มีวันลืม ครั้งใดที่ผ่านไปก็ต้องถวายบังคมพระองค์ท่าน ก็ระลึกถึงความดีทุกครั้งไป ฉะนั้นอนุชนรุ่นหลัง หากได้ผ่านที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ก็ถวายบังคม และน้อมใจระลึกถึงความดีของพระองค์ท่านพร้อมด้วย กาย วาจา ใจ จิตใจของเราก็จะเกิดชุ่มชื่นและเป็นศิริมงคลแก่ตัว เพราะซาบซึ้งในพระองค์อย่าเพียงแต่ยกมือขึ้นถวายบังคมอย่างเดียว โดยไม่มีความหมายไม่ตั้งใจ นี่เป็นตัวอย่างดีที่มีค่าล้นเหลือโลกเป็นสิ่งที่หายากและน่าคิดเรื่องหนึ่ง

สวัสดี

ชีวิตผ่าน

เมื่อข้าพเจ้าได้เขียนเรื่อง "ทางโลกกับทางธรรม" เสร็จเรียบร้อยเป็นเรื่องที่ ๙๔ หลังจากนั้นก็จะหาเรื่องให้เหมาะสมในวันสำคัญคือ วันวิสาขบูชาเป็นเรื่องที่ ๙๕ สำหรับปีนี้ข้าพเจ้ามีความประสงค์จะเขียนสัก ๕ เรื่อง ยังไม่ทันลงมือเขียนเรื่องที่ ๙๕ ก็มีเพื่อนฝูงหลายท่านได้พากันมาชักชวนให้เดินทางไปพักผ่อนทางภาคอีสาน รู้สึกเพื่อนมีความหวังดี อยากให้ข้าพเจ้าได้มีโอกาศพักสมองและให้คลายความเคร่งเครียดในการงาน จะได้ปล่อยอารมณ์ให้เพลิดเพลิน หาความสนุกสบาย และเพื่อนได้จองที่พักตามระยะทางไว้เรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้ากล่าวตอบตกลง เพราะอยากพบหน้าเพื่อนฝูงเก่า ๆ ทางภาคอีสาน ซึ่งเมื่อสมัยวัยหนุ่มเราคุ้นเคยและรักนับถือกันมาก แต่เราไม่ได้พบกันนานเป็นเวลาสามสิบกว่าปีแล้วเมื่อได้เวลาการเดินทางโดยรถยนต์ก็ออกจากกรุงเทพ ฯ เวลาย่ำรุ่งวันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒

ก่อนหน้าเมื่อปลายเดือนมีนาคม มีหลายท่านได้มาทักท้วงขอให้เลิกคิด การเดินทางไปภาคอีสานด้วยความหวังดีว่า "ภาคอีสานในเดือนเมษายนนั้นร้อนมากมีผู้เดินทางกลับจากภาคอีสานบอกว่าอีสานกำลังร้อนจัดคนที่ไม่คุ้นเคยกับอากาศร้อนก็แทบจะเป็นบ้า เกรงว่าจะหาความสบายดังใจไม่ได้" ข้าพเจ้ากล่าวขอบคุณในความหวังดีและบอกว่า "เมื่อพี่น้องชาวภาคอีสานทนได้พวกเราก็ทนได้เราได้ตั้งใจไว้แล้ว ความร้อนไม่สามารถเปลี่ยนใจเราได้" บังเอิญข้าพเจ้าเคยคิดอยู่ในใจว่าอยากจะไปภาคอีสานเพื่อเยี่ยมเพื่อนเก่า ๆ สักครั้งหนึ่ง แต่ยังไม่บอกให้ใครรู้ พอดีเพื่อนมาชวนจึงเหมาะกับความตั้งใจ

ครั้นเมื่อออกเดินทางจากกรุงเทพ ฯ อากาศตอนเช้าเย็นสบาย รถเราอ้อมไปทางปราจีนเส้นทางสายใหม่เมื่อเข้าเขตเมืองนครราชสีมาก่อนเที่ยง อากาศเหมือนย่ำรุ่งมองไม่เห็นแสงแดด ก็รู้สึกว่าอากาศเยือกเย็นผิดปกติ เพราะประชาชนต่างก็สวมเสื้อหนังกันหนาว ซ้ำยังเห็นนักขับขี่จักรยานยนต์มีไม่น้อย ที่สวมหมวกถุงปิดหูปิดคางโผล่แต่ตากับจมูกและใส่ถุงมือ แสดงว่าอากาศหนาวจัด

พวกเรา ไม่ได้เตรียมตัวมารับลมหนาวจึงมี แต่เสื้อบาง ๆ แต่ก็ คิดว่า อากาศหนาว ดีกว่าอากาศร้อนพวกเราทุกคนก็สบาย สนุกสนานดีเพราะทนได้

เมื่อผ่านโคราช บ้านไผ่ ร้อยเอ็ด ยโสธร เราหยุดเป็นระยะก็มาถึงอุบล ข้าพเจ้าก็ตั้งใจไว้แล้วว่าอยากจะมาเยี่ยมเพื่อนฝูงเก่า ๆ เมื่อสมัย ๔๐ กว่าปี แต่ก็เศร้าใจเพราะได้ทราบว่าคนเก่า ๆ ที่รักนับถือต่างก็จากโลกนี้ไปเป็น ส่วนมาก มีอยู่ท่านหนึ่งเพิ่งจะถึงแก่กรรมลงก่อนหน้าที่ข้าพเจ้ากำหนดจะเดินทางมาภาคอีสานไม่นาน ท่านผู้นี้ตั้งโรงแรมเก่าแก่เมื่อสมัยข้าพเจ้ายังหนุ่ม ๆ และเป็น พ่อครัว มือดี ในทาง ปรุง อาหาร จีนและฝรั่งในเมืองอุบลสมัยนั้น ข้าพเจ้ารู้จักท่านผู้นี้ครั้งสมัยรัชกาลที่ ๖ เป็นเวลาที่ข้าพเจ้ายังอยู่ในวัยฉกรรจ์ ทุกครั้งที่เดินทางมาถึงอุบลราชธานีก็จะพักโรงแรมนี้เป็นประจำ เมื่อได้สนทนาแล้วก็ถูกนิสัยกัน รู้จิตใจกันดีท่านผู้นี้เป็นคนซื่อมีจิตใจโอบอ้อมอารี ให้ความสนิทสนมเป็นกันเองกับข้าพเจ้า เป็น พิเศษทุกครั้ง เมื่อ ได้เห็น ข้าพเจ้า มาถึงเมืองอุบลเข้าไปในที่พัก แสดงความดีใจที่ได้พบ และข้าพเจ้า

ก็มีความปีติยินดี เมื่อได้เห็นท่าทางของท่านผู้นี้แสดงออกมาจากความจริงใจ

ครั้งหนึ่งท่านผู้นี้ได้เดินทางมากรุงเทพฯบังเอิญเงินไม่พอซื้อของ จึงได้ไปหาข้าพเจ้าจะเป็นการลองใจหรือไม่ข้าพเจ้าก็ไม่แน่ใจจนบัดนี้ เพราะจำนวนเงินไม่เกินความสามารถ ข้าพเจ้ามอบให้ด้วยความยินดี เมื่อท่านผู้นี้กลับมาถึงจังหวัดอุบลก็รีบจัดส่งเงินคืนไปให้ทันที

หลังจากนั้นเมื่อข้าพเจ้าไปจังหวัดอุบลครั้งใดท่านผู้นี้ก็ได้บริการให้ความสะดวกสบายทุกอย่าง แม้บางครั้งข้าพเจ้าสั่งจัดอาหารโต๊ะเลี้ยงเพื่อนฝูงจำนวนสิบก็ดี ท่านก็จัดให้ด้วยความยินดีและเต็มใจ แสดงฝีมือปรุงด้วยตนเอง ที่สุดเมื่อวันจะกลับท่านก็ไม่ยอมคิดทั้งค่าที่พักและค่าสุราอาหาร บอกว่าขอให้ท่านได้มีโอกาสต้อนรับข้าพเจ้า ทำให้ข้าพเจ้าไม่สบายใจ ข้าพเจ้าไม่ชอบการเบียดเบียนการเอาเปรียบ แม้จะเป็นความตั้งใจของท่าน ข้าพเจ้าก็ยอมให้ผ่านไปไม่ได้ จึงยื่นคำขาดว่าหากทำเช่นนี้แล้วเท่ากับไล่ข้าพเจ้าไม่ให้มาพักที่นี่อีก เพราะถ้าข้าพเจ้าไม่ได้จ่ายเงินจำนวนนี้ ข้าพเจ้าก็ไม่มี

ความสุขความสบายใจ มันเป็นการทรมาน ทั้งเกรงใจและละอายใจ ฝ่ายหนึ่งต้องการจ่าย ฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับ ที่สุดตัดปัญหาจ่ายเพียงครึ่งราคา บัดนี้ผู้นั้นได้จากโลกนี้ไปแล้วคงเหลือความดีไว้เป็นอนุสรณ์ นี่คือเราพบคนดีต่างก็มีมิตรจิตมิตรใจ ต่อมาเรามีความสนิทสนมยิ่งขึ้น แม้จะมีสิ่งใดที่ข้าพเจ้าต้องการท่านผู้นี้ยินดีช่วยเหลือ ไม่ว่ายากหรือง่ายไม่คิดถึงความลำบาก นับว่าเป็นพระคุณยิ่ง นี่เป็นเรื่องเก่า ๆ คุณงามความดีของท่านข้าพเจ้าไม่เคยลืมและจะไม่ขอลืมตลอดไป

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ข้าพเจ้าก็ไม่มีโอกาสเดินทางไปจังหวัดอุบล เราจึงไม่ได้พบกันประมาณสามสิบกว่าปี ก่อนหน้านี้ข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากคุณประทิน ซึ่งเป็นเพื่อนเก่าแก่ในจังหวัดอุบลที่เหลืออยู่ว่าท่านผู้นี้ป่วย เมื่อคุณประทินไปเยี่ยมครั้งใดก็พูดถึงบ่นถึงข้าพเจ้าให้คุณประทินฟังเสมอ ข้าพเจ้าได้ฟังก็เศร้า คิดจะหาเวลาเดินทางมา แต่เหตุบังเอิญเพื่อน ๆ ชวนให้พักผ่อนทางภาคอีสาน มีอุบลราชธานีจังหวัดหนึ่ง ข้าพเจ้าจึงจดหมายถึงคุณประทินพูดถึงเราจะเดินทางขึ้น

มาในเดือนเมษายนนี้ และตั้งใจจะมาเยี่ยมท่านผู้นี้ด้วย แต่ข้าพเจ้าก็สลดใจยิ่งเพราะได้รับจดหมายตอบจากคุณประทินว่า ท่านผู้นั้นถึงแก่กรรมเสียแล้ว และทางเจ้าภาพได้จัดงานศพเป็นที่เรียบร้อย นี่ก็เห็นจะตรงกับคำขององค์พระศาสดาว่า มนุษย์เราเกิดมาหนีไม่พ้นทุกข์ ความทุกข์ความเศร้าโศกเกิดได้ทุกเวลา วันนี้หัวเราะ พรุ่งนี้ร้องไห้ วันนี้ดีใจ พรุ่งนี้เสียใจ ไม่มีอะไรแน่นอน แม้ข้าพเจ้าจะเดินทางมาเมืองอุบลแต่ก็ไม่มีโอกาสได้เห็นท่านผู้นี้อีก ทั้งไม่มีโอกาสได้ช่วยอะไรจึงอยากเขียนไว้อาลัย ในคุณธรรม ความดีของท่านผู้นี้ไว้เป็นอนุสรณ์ เพื่อระลึกถึงวันเก่า ๆ ที่ชีวิตได้ผ่านพ้นไปหลังจากสามสิบกว่าปีที่ข้าพเจ้าไม่ได้มาจังหวัดอุบล แม้บ้านเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปจนข้าพเจ้าจำไม่ได้ก็ดี แต่ความดีของผู้ที่ได้สร้างไว้นั้นข้าพเจ้าไม่มีวันลืม มนุษย์เราทุกวันนี้หากเกรงอกเกรงใจกันด้วยคุณงามความดีแล้ว โลกก็จะสดใสน่าอยู่กว่านี้อีกมาก

เริ่มเมื่อเราได้มาถึงเมืองอุบลแล้ว คุณเทียมได้บริการทั้งอาหารสามเวลาและการนำเที่ยวทุกแห่ง เราได้

รับความสะดวกสบายทุกอย่าง ทำให้เราไม่สามารถจะลืมได้

ในวันที่ ๖ เมษายน เวลาบ่ายหลังจากไปเที่ยวเกาะแก่งแล้ว คุณเทียมก็พาพวกเราเข้าไปในสำนักวัดหนองป่าพงที่อำเภอวารินทร์ชำราบ วัดนี้อยู่ในป่าเป็นที่สงบห่างไกลจากหมู่บ้านคนมาก มีความวิเวกวังเวงเหมาะสมกับผู้ที่ตั้งใจจะสละกิเลสตัณหาในทางโลกฝึกทำสมาธิจำศีลภาวนา เพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ที่โลกมนุษย์ต้องผจญความวุ่นวายมัวเมา หลงใหล เห็นความชั่วเป็นความดีอยู่ทุกวันนี้ เมื่อรถเราเข้าไปในเขตวัดก็รู้สึกว่ามีความร่มเย็นเกิดความอบอุ่นขึ้นทางจิตใจแม้อากาศภายนอกจะหนาวเย็นแต่ใจสบาย วัดนี้แวดล้อมไปด้วยป่าธรรมชาติ มีทางเข้าไปสู่ลานกว้างใหญ่ มีศาลาหลังใหญ่อยู่กลาง มีต้นไม้นานาชนิดขนาดกลางขึ้นระยะห่าง ๆ มองดูปลอดโปร่ง มีลมพัดเย็นสบาย ทำให้จิตเกิดปีติตลอดเวลาเมื่ออยู่ในเขตวัดข้าง ๆ ลานแลเห็นพระภิกษุแลสามเณร และยังเห็นชายในวัยฉกรรจ์โกนหัวนุ่งผ้าขาว กำลังช่วยกันทำงานออกกำลังหล่อเสาคอนกรีตทั้งพระและเณร และผู้นุ่งห่ม

ขาวช่วยกันทำอย่างกุลีกุจอ ทำให้ข้าพเจ้านึกคิดเอาเองว่า ท่านที่นุ่งห่มขาวชายฉกรรจ์เหล่านี้ถ้าไม่ใช่ทิดสึกใหม่ก็คง เป็นผู้เตรียมการศึกษาให้เข้าใจรู้แจ้งทางศาสนาและธรรมะ ให้ลึกซึ้งจนเกิดเลื่อมใสศรัทธาขึ้นเอง รู้ว่าเราบวชเพื่อ อะไร และปฏิบัติอย่างไรถึงจะหลุดพ้นจากทุกข์ยากลำบาก ที่มนุษย์ต้องผจญอยู่ทุกวันนี้ ฟอกจิตใจให้สะอาดเห็น บุญบาปเสียก่อน เป็นการบวชใจให้เป็นพระก่อนที่จะบวช ตัวห่มผ้าเหลืองเป็นองค์พระสงฆ์ภายหลัง เมื่อมาเห็นสำ นักศึกษาธรรมอยู่กลางป่ากลางดงเช่นนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเกิด ความศรัทธาเลื่อมใสปีติขึ้นภายในจิตใจ นึกว่าเราได้มาถึง สำนักบริจาคธรรมเป็นทาน คิดว่าท่านอาจารย์เจ้าสำนัก คงเป็นผู้มีความรู้แก่กล้าและเป็นผู้มีคุณธรรมสูง จึงได้ แสวงหาที่ตั้งสำนักได้เหมาะสมมีความสงบตามธรรมชาติ แม้ปุถุชนธรรมดาก็สามารถจะหาความสงบได้ อย่างน้อย ก็ห่างไกลจากกิเลสที่เกิดจากทางหูทางตา เพราะสถานที่ นี้ไม่มีโทรทัศน์จะดู ไม่มีวิทยุฟัง ไม่มีการซื้อการขาย เราถามคุณเทียมในสิ่งที่เราอยากรู้อยากทราบ คุณเทียมก็ กรุณาเล่าให้ฟังเท่าที่รู้ จึงได้ทราบว่าท่านอาจารย์เจ้าสำ

นักนี้ เป็นที่เคารพนับถือของชาวเมืองและชาวจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนในพระนครและทั่วไป มีนามว่าอาจารย์ชา สุภัทโท บางท่านก็คงจะได้ยินกิตติคุณเล่าลือว่า ท่านเป็นนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานชั้นสูงองค์หนึ่ง ซึ่งในยุคปัจจุบันนี้ไม่มีมากองค์นัก ข้าพเจ้าจะไม่ขอพูดถึงปาฏิหารย์และอภินิหารต่าง ๆ ตามที่ชาวบ้านเล่าลือเกี่ยวกับท่านอาจารย์เท่าที่คุณเทียม ได้รู้ได้เห็นมาใน ที่นี้จะขอกล่าว แต่เนื้อแท้แก่นของหลักธรรมที่ท่านปฏิบัตินับว่าเป็นสงฆ์ที่ควรแก่การเคารพบูชา ก่อนจะกล่าวต่อไปข้าพเจ้าจะพาท่านไปชมบริเวณวัดอันราบรื่นร่มเย็น เมื่อเราเข้าไปถึงลานกว้างใหญ่ก็เห็นรถเก๋งจอดอยู่ในบริเวณนั้นหลายคัน ดูเลขทะเบียนแล้วส่วนมากเป็นรถไปจากกรุงเทพฯ เมื่อรถเราหยุดข้างลานเรียบร้อยแล้ว เราต่างก็ลงจากรถเพื่อชมบริเวณวัดอันกว้างใหญ่ มีศาลาหลังใหญ่ตั้งอยู่ เราพากันเข้าไปในศาลา สิ่งแรกที่เราพบก็คือ โครงร่างกะดูกมนุษย์คู่หนึ่งอยู่ห่างกันพอควร มีครบทุกส่วนของกระดูกที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้ามีความสนใจเข้าไปพิจารณาดูโครงกระดูกมนุษย์อย่างถี่ถ้วน ทราบว่าร่าง

หนึ่งเป็นหญิงอีกร่างหนึ่งเป็นชาย พิจารณาแล้วโครงร่างนี้เมื่อตายต่างก็อยู่ในวัยหนุ่มสาว เสียดายที่ไม่สามารถจะสืบถามประวัติของโครงกระดูกทั้งสองร่างได้ว่า เมื่อมีชีวิตอยู่ได้มีอะไรที่น่าศึกษาบ้าง คิดว่าคงไม่มีใครทราบและไม่มีใครบอก นอกจากท่านอาจารย์ แต่เวลาของเราจำกัด จึงจำเป็นที่จะใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ให้มาก ข้าพเจ้าจึงเดาจากโครงกระดูกเท่าที่เห็นและได้พิจารณาดู ก็รู้สึกว่าเจ้าของร่างที่เป็นหญิงนั้น เริ่มพิจารณาจากหัวกระโหลก ก็เห็นฟันทุกซี่อยู่ในสภาพเรียบร้อย ฟันเป็นระเบียบไม่ใหญ่ไม่เล็กเรียงรายเป็นระดับอยู่ครบทุกซี่ หากไม่ใช่คนแต่งภายหลังตายก็นับว่าหญิงสาวผู้นี้มีเรือนหน้าฟันที่สวยงามคนหนึ่งเมื่อยังมีชีวิตอยู่ ส่วนกระดูกนิ้วทุกนิ้วสมส่วน คิดว่าเมื่อมีชีวิตคงเป็นผู้ที่มีนิ้วและมือที่เรียวงาม ส่วนสูงต่ำนับว่าเป็นคนมีร่างสันทัด นับว่าเป็นหญิงสาวที่มีร่างสวยผู้หนึ่ง และเดาไม่ผิดคงเป็นชาวเมืองหลวง คงอุทิศร่างให้แก่สถาบันหนึ่ง หากเดาผิดก็ขออภัยเพราะข้าพเจ้าไม่รู้ เพียงแต่เป็นการเดาอาจผิดตรงกันข้ามก็ได้ เพราะการเดาไม่ผิด

ก็คงถูก ส่วนโครงร่างทุกส่วนของชายนั้นเมื่อพิจารณาแล้ว เป็นร่างที่เข้มแข็ง ฟันมีครบทุกซี่เช่นกันและคิดว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่คงเป็นชายหนุ่มในวัยฉกรรจ์ โครงกระดูก ๒ ร่างนี้แม้จะดับจากโลกนี้ไปแล้ว แต่ก็ยังได้ทำประโยชน์แก่ผู้ได้พบได้เห็น ทำให้นึกถึงตัวเราก็เช่นกัน เกิดมาเป็นมนุษย์ความตายเป็นของแน่นอน ต้องพบด้วยกันทุกคน ใครอยากตายหรือไม่อยากตายก็หนีไม่พ้น เมื่อถึงเวลาไม่มีอะไรช่วยไม่ให้ตายได้ ทรัพย์สินเงินสมบัตินานาเป็นของกลาง เมื่อมีชีวิตอยู่ก็เป็นของเรา เมื่อตายไปแล้วก็เป็นของคนอื่นต่อไป ถ้าได้มาไม่สุจริตก็ต้องไปใช้หนี้กรรม โครงกระดูกสองร่างนั้นสอนให้เราอย่าหลงใหลมัวเมาจนเกินไป ไม่ว่าหญิงหรือชายอย่าคิดว่าทรัพย์สินเงินทองมันเป็นเครื่องรับใช้บำรุงบำเรอความสุขให้มนุษย์อย่างซื่อสัตย์ อย่านึกว่าความสุขอยู่ที่เงิน จะทำให้มนุษย์หลงผิด ทุกวันนี้มันปล้นฆ่ากันตายก็เพราะเงิน มันพยายามจองล้างทำลายชีวิตกันก็เพราะเงิน เพราะความโลภความหลงบูชาเงินเป็นพระเจ้า ต่างก็เห็นแก่ตัวเพื่อเงิน ไม่นึกว่าหามาใน

ทางผิดหรือถูก ไม่สนใจว่าจะทำลายศีลธรรม นำความเดือดร้อนมาให้ผู้อื่น เป็นการประหารทำลายตัวเอง ทรัพย์สินเงินทองจะไม่ให้ความสุขสบายแก่ผู้ได้มาในทางชั่ว มนุษย์อยู่ในความโลภหลง มีความรู้สึกแตกต่างกัน บางคนรู้จักหาเงินแต่ไม่รู้จักใช้เงิน บางคนรู้จักใช้แต่ไม่รู้จักหา มีเงินก็ทุกข์ ไม่มีเงินก็ทุกข์ โกงกันทำลายกันก็เพราะเงิน ถ้าพิจารณาดูแล้วก็จะเห็นได้ว่าความสุขไม่ได้อยู่ที่เงิน ความสุขอยู่ที่ใจของเรา ถ้าเงินเราใช้ให้มันเกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม เกิดบุญกุศล เราก็สบายใจ เงินจะให้ความสุขและประโยชน์แก่ผู้รู้จักใช้ หากใช้ไปในทางผิดเราก็ทุกข์ใจ คนที่หาเงินในทางผิดใช้เงินในทางผิด **ตลอดชีวิตก็ไม่มีความสุข** ถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อพระองค์ยังเป็นเจ้าชาย พระองค์มีพร้อมทุกอย่างเหนือความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไป แต่พระองค์ก็ทรงเห็นว่าไม่มีอะไรในโลกเป็นความสุขอันแท้จริง พระองค์จึงสละทุกอย่างออกแสวงหาสัจจธรรม ถ้าเราจะพิจารณาร่างโครงกระดูกนั้น แล้วคิดก็จะรู้ว่าร่างนั้นได้เตือนเราว่า

อย่าได้ทะนงตนว่าเรายังหนุ่ม ยังสาว ยังแข็งแรง ยังไม่ตายง่าย แต่ความตายไม่เลือกเวลา ไม่เลือกวัยหากว่าเกิดความประมาทไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเด็ก หรือหนุ่มสาว หรือคนแก่ คนเฒ่า คนมีอำนาจสูงศักดิ์หรือไพร่ ผู้ดี คนมั่งมี หรือยากจน ทุกคนก็ต้องตายเช่นเดียวกัน หากประมาทย่อมตายก่อนอายุขัย ทรัพย์สมบัติมหาศาลบางท่านมีเงินมากมายใช้ไม่รู้จักหมดแต่กลับไม่มีความสบายใจ ต้องนอนเอามือก่ายหน้าผากเพราะเป็นทุกข์ใจหาความสุขไม่ได้ มีตัวอย่างไม่น้อย ทรัพย์สินเงินทองอำนาจวาสนาไม่ใช่เป็นของเที่ยงแท้แน่นอน มีเวลารุ่งเรืองมีเวลาเสื่อม มีเวลามั่งมีก็มีเวลายากจนได้เช่นกัน ความตายไม่เลือกคนจนคนมี สูงศักดิ์ต่ำศักดิ์ ไพร่ผู้ดี สิ่งที่เห็นว่าเลิศประเสริฐสุดเหนือทรัพย์สินเงินทองข้าพเจ้าคิดว่าสิ่งนั้นคือ "ทำความดี" สร้างความดีจะทำให้ใจเราเป็นสุข เพราะควมสุขอยู่ที่ใจ เราทุกคนรู้ถึงความตายที่รอเวลาคอยอยู่ในวันหนึ่งข้างหน้าแล้ว จะมัวเมาทำความชั่วให้เกิดทุกข์ทางใจเพื่ออะไร หาความดีใส่ตัวละทิ้งความชั่วให้ห่างไกล ถ้าทุกคนเห็นร่างโครงกระดูกแล้วคิดได้

ความโลภความหลงความเห็นแก่ตัวความอยากได้เป็นโน่นเป็นนี่ อยากมีอำนาจวาสนา อยากกอบโกยทรัพย์สินเงินทองในทางไม่สุจริตอย่างไม่รู้จักอิ่มรู้จักพอ ก็คงจะยับยั้งลงได้ การฆ่าฟันด้วยความอาฆาตพยาบาท ความหวาดกลัวของผู้สุจริตก็จะสุดสิ้นลง

ร่างโครงกระดูกนี้คงจะทำประโยชน์ให้แก่ท่านผู้ได้พบเห็น มีความสนใจแล้วคิดพิจารณาก็จะเกิดผลทางธรรมะ บางท่านเมื่อได้ดูได้เห็นเป็นธรรมดาแล้วผ่านไปอย่างไม่สนใจ ไม่คิดก็คงมีไม่น้อย บางท่านกลัวผีเมื่อเห็นก็คงหวาดกลัวไม่อยากมองไม่อยากเข้าใกล้ เดินห่าง ๆ เพราะไม่อยากเห็น จิตไม่สงบสะดุ้งกลัว ท่านเหล่านี้คงยังมืดมัวในชีวิต ยังไม่เห็นแสงธรรม เพราะไม่ยอมพิจารณาเรือนร่างสังขารให้รู้ถึงแก่นของความจริง พระพุทธองค์ทรงค้นคว้าสัจธรรม ก็ค้นได้ภายในสังขารของตนเอง พระอรหันต์หรือพระนิพพานก็อยู่ในตัวเรา ถ้ารู้ถึงแก่นของความจริงทุกคนเหมือนกัน หนีไม่พ้นความตาย เราก็จะมีความสบายใจไม่มีความสะดุ้งหวาดกลัวต่อไป แล้วใช้สติปัญญาปฏิบัติให้เห็นแสงธรรม

เราไม่มีเวลามากนัก เพื่อน ๆ ได้ผ่านขึ้นไปนมัสการพระพุทธรูป ข้าพเจ้าไม่ลืมที่จะแผ่ส่วนกุศลเป็นการแผ่เมตตาธรรม กุศลใดที่ข้าพเจ้าเคยมีทั้งอดีตชาติและปัจจุบันนี้มากน้อยเท่าใดก็ดี ขออำนาจของบุญกุศลนั้นจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของโครงกระดูกทั้งสองไปสู่สุคติ เสวยความสุขในสัมปรายภพ จนกว่าจะหลุดพ้นทุกข์พ้นภพ พ้นชาติต่อไป เมื่อข้าพเจ้าอธิฐานจิตแผ่ส่วนกุศลแล้วก็ตามเพื่อน ๆ ขึ้นไปนมัสการพระพุทธรูป ซึ่งอยู่ห่างไปอีกมุมหนึ่ง การนมัสการพระพุทธรูปเมื่อก่อนเห็นเขากราบ เราก็กราบบ้างเป็นพิธีเป็นเพียงกิริยาภายนอกภายในจิตใจก็รู้สึกเฉย ๆ เพียงแต่มองดูพระพุทธรูปนึกแต่ว่าองค์เล็กหรือองค์โต เป็นพระพุทธรูปปางไหน สวยไหม คิดติชมอยู่ในใจ และคิดว่ามีไม่น้อยที่มีความรู้สึกเช่นเดียวกับข้าพเจ้า แต่ต่อมาข้าพเจ้าคิดว่า เรายังนมัสการพระพุทธรูปยังไม่ครบ เพียงแต่กราบไหว้ด้วยกิริยาภายนอกเท่านั้นยังไม่ถูกต้อง เหตุเพราะครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปพบเห็นท่านผู้หนึ่งซึ่งข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักเข้าไปในโบสถ์นมัสการพระพุทธรูปพร้อมกัน ท่านผู้นี้ได้

กล่าวคำนมัสการระลึกถึง สมเด็จพระสัมมา สัมพุทธเจ้าไป ด้วย เพราะข้าพเจ้าอยู่ใกล้จับหางเสียงที่ท่านกล่าวเบา ๆ แต่ได้ยินชัดเจนว่า ข้าพุทธเจ้าขอนมัสการองค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระคุณอันล้นโลก ทรงพระปรีชา สามารถเป็น ยอดบุรุษอันเหนือ สัตว์โลก และมนุษย์เทวดาทั้งปวง ทรงแสดงสัจจธรรมเพื่อโปรดสัตย์ทั้งหลายให้พ้นความเกิดแก่ เจ็บตาย หลุดพ้นเวียนว่ายตายเกิดไม่รู้สิ้นสุด ข้าพเจ้าขอนมัสการด้วยใจวาจากาย ขอให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ปฏิบัติสัจจธรรมของพระองค์จนหลุดพ้นจากเวียนว่ายตายเกิดให้สมดังข้าพระพุทธเจ้าตั้งใจไว้

ข้าพเจ้าเมื่อได้ยินได้ฟังก็เกิดปีติได้จดจำไว้ได้เพราะเป็นคำไทยสามัญทั่ว ๆ ไป ทั้งที่ข้าพเจ้าอยากเข้าไปสนทนากับท่านแต่ก็ไม่กล้า เพราะ ไม่รู้จักท่าน มาก่อน ทั้งท่านก็มีวัยมาสูงกว่า ข้าพเจ้าก็ได้แต่จดจำเอาไว้ปฏิบัติ ฉะนั้นต่อมาเมื่อข้าพเจ้านมัสการกราบพระพุทธรูป ก็ตั้งสมาธิพร้อมทั้งจิตใจวาจากาย จึงเกิดผลคือ เกิดความปีติขึ้นทางใจทุกครั้งไป เมื่อออกจากนมัสการหลวงพ่อ เราเดินไปตามลานกว้างใหญ่ ซึ่งเรามองดู

ต้นไม้เบญจพรรณขึ้นในลานวัด เราชมว่าท่านปลูกเป็นระยะทำให้เป็นลานโปร่ง และกว้างใหญ่ เรามองดูขอบริมลานเป็นป่าทึบรอบด้าน เสียงไก่ป่าขันทั่วไปขอบลานที่กว้างใหญ่เรามองเห็นกุฏิหลวงพ่ออยู่ห่างจากศาลาใหญ่ทางหลังไม่ไกลนัก เราเดินออกจากศาลาใหญ่ครู่หนึ่งก็ถึงกุฏิของหลวงพ่อ หรือเป็นที่สำหรับรับแขกของท่าน ข้าพเจ้าไม่แน่ใจนัก เพราะไม่มีโอกาสได้ถามใคร เห็นมีอุบาสกและอุบาสิการวมทั้งแขกที่มาหาหลวงพ่อนั่งกันแน่น หลวงพ่อกำลังนั่งสนทนากับแขกเราก็ต้องรออยู่ข้างนอกให้หมดธุระของท่านเหล่านั้นก่อนแล้ว เราจึงจะเข้าไปนมัสการ เราอยู่รอเดินดูเดินชมหมู่ไม้อยู่ที่ลานกว้าง ไม่ทราบว่าในป่าทึบข้างลานนั้นมีกุฏิพระอยู่ภายใน ซึ่งมองจากภายนอกไม่เห็น ได้ทราบว่ามีกุฏิเล็ก ๆ ประมาณ ห้าสิบ กว่า หลัง อยู่ ภาย ในดงทึบ เป็นธรรมชาติแวดล้อมไปด้วยเสียงจักจั่นเรไรและพวกไก่ป่าเป็นฝูง ๆ เหมาะสำหรับเป็นที่ปฏิบัติธรรมเพราะห่างไกลจากสิ่งรบกวนและกังวล ปรากฏว่ามีหญิงชายทะยอยกันเข้ามาหาหลวงพ่อไม่ขาดสาย พวก

เรามีเวลาน้อยตั้งใจจะนมัสการหลวงพ่อ แสดงความเคารพนับถือท่านเท่านั้น คุณเทียมได้ให้เรารออยู่ข้างนอก แล้วตรงเข้าไปนมัสการ บอกว่าพวกเรามาจากกรุงเทพ ฯ อยากมานมัสการท่าน หลวงพ่อท่านได้กรุณาให้พวกเราเข้าหาได้ ข้าพเจ้าก็ได้เข้าไปนมัสการท่านด้วยความเคารพ ท่านก็ได้บอกว่า ท่านรู้จากหนังสือที่ข้าพเจ้าเขียนมานานแล้ว แต่ยังไม่เคยรู้จักตัว ที่รู้จักตัววันนี้ท่านก็มีความยินดี ข้าพเจ้าก็กราบนมัสการขอบพระคุณท่าน และแนะนำเพื่อน ๆ ให้รู้จักท่านทั่วทุกคนท่านก็ได้ทักทายปราศรัยทั่วกัน ทั้งที่มีแขกผู้ที่มาหาหลวงพ่อทั้งอุบาสกอุบาสิกานั่งอยู่ในบริเวณนั้นมากมาย ข้าพเจ้าเสียดายที่ไม่มีเวลาและโอกาสที่จะสนทนากับหลวงพ่อพอที่จะได้รับความรู้มากกว่านี้ ใช้เวลาสนทนากับท่านเพียงสิบนาที เพราะมีหลายท่านยังสนทนาค้างอยู่ ข้าพเจ้าจึงถือโอกาสกราบนมัสการลาหลวงพ่อเพราะเวลาเริ่มเย็นลงแล้ว เราจะเดินทางกลับไปเมืองอุบล เพื่อไม่ให้เสียเวลากีดกันผู้อื่นที่มาก่อน ข้าพเจ้าจึงเข้าไปกราบนมัสการลาท่าน ท่านได้พูดกับ

ข้าพเจ้าอย่างยิ้มแย้มด้วยความเมตตา ท่านให้พรขอให้พวกเราเดินทางกลับกรุงเทพ ฯ ด้วยความปลอดภัย ให้มีความเจริญสุข แล้วท่านก็บอกกับข้าพเจ้าว่า "คราวหน้ามาใหม่" ซึ่งข้าพเจ้ายังจำได้เพราะเป็นเวลาที่ข้าพเจ้ากำลังคิดว่ามีเวลาน้อยเกินไปสำหรับพิจารณาให้ทั่วถึง หากข้าพเจ้ามีโอกาสจะอยู่ให้นาน ๆ อย่างไม่รู้จักเบื่อ เพราะข้าพเจ้าชอบธรรมชาติป่าเขาอยู่แล้ว เมื่อเข้าในเขตวัดก็เกิดความร่มเย็นปีติขึ้นทางจิตใจ ทำให้เกิดความสุขขึ้นอย่างประหลาด หากข้าพเจ้ามีโอกาสที่จะศึกษาธรรมะในบั้นปลายของชีวิต ข้าพเจ้าก็จะเลือกสถานที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติป่าทึบเช่นนี้ เป็นสถานที่สงบทำสมาธิได้ง่ายเป็นที่วิเวกวังเวงเหมาะแก่การศึกษาปฏิบัติธรรมเพื่อความหลุดพ้น เมื่อข้าพเจ้าเดินออกจากกุฏิของหลวงพ่อแล้ว พวกเพื่อน ๆ อยากเห็นไก่ป่าเพราะมีหลายคนไม่เคยเห็นไก่ป่าตัวจริงเห็นแต่ไก่บ้าน หลวงพ่อก็อนุญาตให้ผ่านเข้าไปดู และก็ได้เห็นฝูงไก่ป่าเมื่อเห็นคนแปลกหน้าก็บินหนีและวิ่งหนีหัวซุกหัวซุนไปแอบซ่อนตัว ต่างก็มีความพอใจที่ได้เห็นไก่ป่าอยู่ตาม

ธรรมชาติ ส่วนข้าพเจ้านั้นยืนอยู่ในที่แจ้งจึงไม่ได้เห็นไก่ป่าอยู่ในดงไม้ทึบตามธรรมชาติ ทำให้ข้าพเจ้าสันนิษฐานว่าหลวงพ่อท่านคงใช้อำนาจจิตแผ่เมตตาธรรมแก่ฝูงไก่ป่าและสัตว์ป่าทั้งหลายหากมี พวกไก่ป่าพวกนี้มีสัญชาตญาณคอยระแวงระวังภัยอยู่ตลอดเวลา แต่พวกนี้มีสัญชาตญาณรับรู้ในการแผ่เมตตาธรรมของหลวงพ่อ ฉะนั้นฝูงไก่ป่าจึงพากันออกมาหาหลวงพ่อเพราะรู้ว่าท่านเป็นมิตรไม่เป็นภัย ที่ไหนมีศีลบริสุทธิ์ที่นั้นมีแต่ความกรุณาปรานี ไม่มีภัยไม่มีศัตรู มีแต่เมตตาเอ็นดู ฉะนั้นฝูงไก่ป่าจึงได้บารมีธรรมของหลวงพ่อคุ้มครองได้อยู่ขอบเขตรับความร่มเย็นเป็นสุขตามสภาพของสัตว์นั้นจะมีได้

อำนาจแห่งเมตตาธรรมนั้นหากได้แผ่ไปแห่งใดแห่งนั้นจะต้องได้รับความร่มเย็นเป็นสุข เป็นหลักธรรมสูง หากผู้ใดสนใจอยากพิสูจน์การแผ่เมตตาธรรมจงศึกษาปฏิบัติ จะได้เห็นผลพบความจริงทุกสิ่ง การพิจารณาศึกษาค้นคว้าอยู่ภายในตัวของเราเอง อานิสงส์ในการแผ่เมตตาธรรมนั้นสูงกว่าที่เราเคยคิดเอาไว้ ผู้ไปปฏิบัติได้

ผู้นั้นไม่มีศัตรูมีแต่มิตร กุศลจะเกิดขึ้นแก่ตัวเราเอง ข้าพเจ้ากับพวกออกจากสถานที่อบรมสั่งสอนปฏิบัติธรรมแห่งวัดหนองป่าพงด้วย ความเสียดายที่เรามีเวลาน้อยไม่ได้ใช้เวลาให้เกิดประโยชน์เท่าที่ควร เราได้มาถึงสถานที่แห่งนี้โดยไม่เคยคิดมาก่อน ว่าจะเกิดเลื่อมใสในศรัทธาเห็นจะเป็นเพราะสิ่งแวดล้อมของธรรมชาติและความเงียบสงัดของป่าดงเป็นเครื่องจูงใจผู้รักธรรมชาติอยู่แล้ว เกิดกุศลจิตความร่มเย็น เหมือนเราอยู่อีกโลกหนึ่งที่ห่างไกลจากแสงสี ห่างจากความเจริญรุ่งเรืองทางวิทยาศาสตร์ ห่างจากภัยที่เกิดจากความเจริญของเมืองหลวง ห่างจากภัยของสังคมมนุษย์ที่เห็นแก่ตัว ห่างจากภัยของมนุษย์ใจหยาบไม่มีศีลธรรมฆ่ากันง่าย ๆ สำนักวัดหนองป่าพงเป็นดินแดนที่สงบเป็นดินแดนที่มีแต่ความกรุณาปราณีในร่มโพธิของพระพุทธศาสนา เหมือนห่างไกลจากโลกภายนอก เป็นดินแดนที่มีแต่ความเมตตากรุณาเป็นสถานที่ปลดเปลื้องกิเลสตัณหาที่ก่อให้เกิดทุกข์ หวังจะหาทางปฏิบัติเพื่อหลุดพ้น ซึ่งมีหลวงพ่อผู้มีคุณธรรมสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติไปในทางถูก

ข้าพเจ้ามองดูสถานที่นี้อย่างน่าเสียดายที่ต้องจากไป มองดูรอบด้านเพื่อจดจำไว้ว่าข้าพเจ้าได้มาสถานที่มีผู้บำเพ็ญธรรมเพื่อหลุดพ้น ข้าพเจ้าต้องจากมาอย่างแสนอาลัย ไม่รู้ว่าเมื่อไรข้าพเจ้าจะได้มีโอกาสมาในสถานที่นี้เพื่อนมัสการหลวงพ่อ เพื่อได้รับการอบรมศึกษาธรรมปฏิบัติให้หลุดพ้นจากเวียนว่ายตายเกิดในบั้นปลายของชีวิต

เมื่อข้าพเจ้ากลับถึงบ้านในพระนครก็ได้พกเอาความรู้สึกสดชื่นร่มเย็นสงบเงียบมาขบคิด นึกแล้วเศร้าใจ ที่ในเมืองหลวง บางวัดประชาชน รุกเขตวัดเข้าไปปลูกบ้านติดกับกุฏิพระ มองดูแล้วแยกไม่ออกว่าที่อยู่ของพระหรือชาวบ้าน ย่อมหาความสงบได้ยาก ในปัจจุบันนี้มนุษย์เราต่างก็มีปัญหายุ่งยากไม่ว่าคนมีหรือคนจน ส่วนมากมีความเดือดร้อนทางโลก

ผิดแต่ปัญหาที่หนักเบาแตกต่างกันตามฐานะความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมเท่านั้น ชีวิตนี้หนีไม่พ้นความทุกข์ ต่างก็ดิ้นรนต่อสู้เพื่ออยู่ หากปัญหาหนักเกินทางโลกจะแก้ไขได้ก็ต้องพยายามหาทางเข้าหาผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ ระบายความทุกข์ความเดือดร้อนให้ท่านทราบ ท่านก็ให้หลัก

ธรรมะไปปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ กำจัดความฟุ้งซ่านให้สงบ ซึ่งที่พึ่งสุดท้าย ไม่มีสิ่งใดดีเลิศประเสริฐเท่ากับเข้าหาธรรมะอบรมจิตใจ บำบัดความทุกข์ร้อนเพื่อช่วยให้ผ่อนคลายลงเป็นความร่มเย็น ฉะนั้นเราจึงพบผู้คนฐานะต่างกันเข้าไปพึ่งหลวงพ่อ เพื่อให้ท่านอบรมชี้ช่องหลักธรรมะให้คลายความทุกข์ลงได้ นี่ก็มิได้หมายความว่าทุกคนจะต้องมีปัญหาชีวิตไปหาหลวงพ่อ ผู้ที่ไปหาท่านเพื่อแสดงความเคารพท่านอย่างธรรมดาก็มีไม่น้อย หากข้าพเจ้าเดาผิดก็ขออภัยด้วย บัดนี้ข้าพเจ้ากลับเข้าสู่ความวุ่นวายของสังคมเมืองหลวงที่เจริญรุ่งเรืองแต่หาความสงบได้ยากและจะต้องใช้ชีวิตอย่างจำเจจอแจไม่รู้สิ้นสุด เมื่อเปรียบเทียบกับธรรมชาติกลางป่ากลางดงของสถานที่อบรมเพื่อปฏิบัติธรรมแล้ว เหมือนเราอยู่กันคนละโลก ความเจริญทางโลกส่วนมากพวกมีกิเลสตัณหายิ่งหนักขึ้นทุกวัน ผิดกับทางธรรมะที่อยู่กันด้วยความสุขสงบ มีแต่แผ่เมตตาธรรม มีความร่มเย็น ทั้งมนุษย์และสัตว์ต่างก็ได้พึ่งบารมีธรรมะ ไม่มีภัยอันตรายใด ๆ ตรงกันข้ามทางโลกที่ต้องคอยระวังภัยระวังตัว ประมาทไม่ได้ ภัยเมืองหลวงมีมากมาย ภัย

เกิดจากเพลิงไหม้ ภัยจากโจรกรรม ภัยจากยวดยาน และอื่น ๆ เพราะเมืองหลวงเป็นศูนย์กลางรวมทั้งคนดีและคนชั่ว มีทั้งคนหลอกลวงหาประโยชน์ใส่ตน มีอันธพาลคอยก่อกวนความสงบสุข และมีทั้งวัยรุ่นกำลังมีจิตใจต่ำลงเป็นปัญหาหนักใจของผู้ปกครองประเทศ ที่มนุษย์ทุกวันนี้ โดยเฉพาะเยาวชนชอบเอาความชั่วติดนิสัยง่าย ลูกขาดความเคารพพ่อแม่ ศิษย์ขาดการเคารพครูบาอาจารย์ เยาวชนขาดความสามัคคี คนชั่วทำให้คนดีพลอยเสียไปด้วย การยับยั้งความรู้สึกของเยาวชนคนชั่วเหล่านี้ที่เห็นผิดเป็นชอบ ให้จิตใจกลับมีศีลธรรม เป็นพลเมืองดี ไม่มีอะไรจะดีกว่าอบรมด้วยหลักธรรมของพระพุทธเจ้า พอจะชี้ให้เห็นแสงสว่างที่จะกำจัดความรู้สึกผิดในทางที่จะเกิดความเสียหายแก่ส่วนรวมและประเทศชาติ

เมื่อข้าพเจ้านึกถึงสำนัก ท่านอาจารย์ สุภัทโท นึกถึงบริเวณที่เงียบสงัด นึกถึงพระสงฆ์ปฏิบัติธรรม ฉันอาหารวันละครั้ง และให้ธรรมทานโดยอบรมอุบาสกอุบาสิกาให้เกิดปัญญาปฏิบัติธรรมจนมีผู้เลื่อมใสจนเล่าลือกันออกไปไกล

ข้าพเจ้าหวนนึกถึงเวลาอยู่ในบริเวณวัดนั้นไม่เกินหนึ่งชั่วโมง และข้าพเจ้าได้สนทนากับท่านอาจารย์เพียงสิบนาทีเท่านั้น ย่อมจะน้อยเกินไปสำหรับผู้สนใจในธรรมะ ฉะนั้นจึงไม่สามารถจะนำเอาธรรมะที่ท่านอบรมอุบาสกอุบาสิกามาเผยแพร่ได้ นี่เป็นเรื่องของเวลาที่เราไม่ได้กำหนดล่วงหน้าไว้ก่อน แม้จะรู้ว่าเราต้องเดินทางไกลมาถึงสถานที่นี้และไม่รู้ว่าเมื่อไรจะได้มาอีก แต่เราก็ต้องปล่อยโอกาสอันดีให้ผ่านไป เพราะผู้มีความจำเป็นมาหาท่าน และมาก่อนยังมีอีกมาก ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้แต่นำความรู้สึกในสิ่งแวดล้อมของสถานที่ที่ได้ประกอบขึ้นจากความนึกคิดสันนิษฐาน มาเล่าให้ท่านฟัง หากมีท่านผู้สนใจมีโอกาสเดินทางไปนมัสการขอศึกษากับท่าน ข้าพเจ้าคิดว่าคงได้ความรู้นำมาปฏิบัติให้เกิดผลได้

เมื่อได้พบเห็นในสิ่งที่ควรนึก ควรคิด บวกเข้ากับเรื่อง "ทางโลกกับทางธรรม" ของพระภิกษุแล้ว ทำให้ข้าพเจ้าคิดมากเลยคิดถึงตัวเอง คิดถึงชีวิต ได้ผ่านประสพการณ์มามากทั้งทางดีและทางชั่ว และไม่ดีไม่ชั่ว หากจะนำความรู้สึกในทางผิดพลาดของชีวิต ชี้ให้เห็นว่า

สิ่งใดที่ปฏิบัติไปแล้วเกิดคุณหรือเกิดโทษ ความผิดพลาดในอดีตอาจเป็นบทเรียน เกิดประโยชน์ เป็นตัวอย่างต่อไป เป็นแนวทางชีวิตของผู้เคยผ่านมาแล้วพอจะชี้ให้เห็นสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ยิ่งอยู่ในวัยรุ่นหากไม่มีหลักคอยยับยั้งจิตใจแล้วก็มีทางเสียคนง่าย แบบเพื่อนมากลากไป ถ้าคบเพื่อนดีก็จะนำไปสู่ทางดี หากคบเพื่อนชั่วก็จะนำไปสู่ทางต่ำลง อาศัยประสพการณ์ของผู้ใหญ่ที่เคยเป็นเด็กผ่านวัยรุ่นและวัยฉกรรจ์มาแล้ว วาดเป็นแผนที่ชีวิตเป็นระยะเราควรจะรู้เมื่อชีวิตเราไม่เคยผ่านมาก่อน จะให้บทเรียนนำทางเรา คอยเตือนให้เรารู้ไม่ประมาท เตรียมตัวรับเหตุการณ์ ถ้าหากจะเกิด ขึ้นจึงขอใช้ชีวิต ผ่านในอดีตที่ผิดพลาดมาเป็นบทเรียนเล่าสู่กันฟัง

สมัยก่อนพวกเราชาวพุทธ หรือเราผู้ถือพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัตินั้น เมื่อย่างเข้าวัยรุ่นผ่านจะเข้าวัยที่บวชเรียนศึกษาธรรมนั้น มีข้าพเจ้าผู้หนึ่งไม่เคยสนใจมาก่อนจึงไม่ซึ้งถึงหลักธรรม ปฏิบัติอย่างไร เพื่ออะไร คำว่าศาสนาพุทธ หมายความว่าอย่างไร และธรรมะคืออะไรข้าพเจ้าขอสารภาพว่ายังไม่รู้ ฉะนั้นเมื่อมีอายุในวัยปลาย

ได้เรียนธรรมจากตำรา จึงรู้ว่าศาสนาพุทธมีคุณประโยชน์ใหญ่หลวงแก่ชาวโลก นึกเสียดายเวลาที่ผ่านไป พุทธศาสนาควรเริ่มเรียนแต่เด็ก ๆ อย่างน้อยก็ควรให้รู้ว่าพุทธศาสนามีความหมายอย่างใด ธรรมะคืออะไร การบวชเพื่ออะไร เมื่อข้าพเจ้าได้บันทึกเรื่อง "ทางโลกกับทางธรรม" และได้ไปท่องอิสานได้ประสพการณ์ทำให้ข้าพเจ้า คิดถึง ชีวิต ผ่านที่ ได้ผิด พลาดมา แล้ว ในอดีต จึงไม่ อยาก ให้อนุชน รุ่นหลัง ที่กำลัง อยู่ใน วัยเดียว กับที่ข้าพเจ้าเคยผ่านมาแล้วต้องผิดพลาดเช่นกัน ครั้งแรกอยากจะเห็นท่านที่จะบวชในพระพุทธศาสนา ให้ท่านได้บวชใจของท่านเสียก่อน ให้เกิดความรู้สึกเลื่อมใสศรัทธามองเห็นธรรมะเกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติ เมื่อนั้นท่านก็บวชกายของท่านเข้าปฏิบัติธรรมะด้วยทั้งใจและกาย จะเป็นพระภิกษุที่ผุดผ่องบริสุทธิ์

ก่อนที่ข้าพเจ้าจะอุปสมบทปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา ข้าพเจ้ามีงานทำประจำเป็นหลักมีเงินเดือน ๆ ละ ๙๐ บาท แรกเริ่มเข้าฝึกงานได้รับค่ารถเดือนละ ๑๕ บาท สมัยนั้นเงินมีค่าสูง ค่าครองชีพต่ำ จึงไม่รู้สึกเดือดร้อน

อะไรอาหารธรรมดา ข้าวราดแกง ขนมจีน หรือข้าวแกงกาหรี่ ซื้อได้ตามหาบจานละ ๓ สตางค์ ๒ จานอิ่ม ข้าพเจ้าเป็นคนกินจุก็แทบไม่หมด ส่วนอาหารเช้าเย็นไม่ต้องเสียกินที่บ้าน ฉะนั้นเพียงค่ารถเดือนละ ๑๕ บาท ก็ไม่เดือดร้อนอะไรในเมื่อเรารู้จักใช้ในสิ่งที่ควร ทำให้เรานึกว่าหากได้เงินเดือนเพียง ๓๐ บาท เราก็คงเหลือใช้เหลือจ่าย และมีเงินเก็บสะสมเป็นก้อนเป็นกำ แต่แล้วถึงเวลาได้เงินเดือนเพิ่มตามลำดับก็กลับจ่ายเพิ่มขึ้น กลายเป็นเงาตามตัว ได้น้อยใช้น้อย ได้มากใช้มาก ไม่รู้จักประหยัด ได้เท่าใดก็พอจ่ายเท่านั้น ความอยากมากขึ้น อยากโน่นอยากนี่ไม่รู้พอ

เมื่อได้เงินเดือน ๓๐ ถึง ๘๐ เป็นอับดับ หัวก็ชักจะสูงขึ้น มองเห็นข้าวราดแกงเป็นของต่ำ จะกินข้าวแกงข้างถนนไม่ได้ชักอาย จะดูหนังชั้นละสลึงก็ไม่ได้ ชักจะศิวิไลเสียแล้วต้องนั่งชั้นละสองสลึงหรือหนึ่งบาท มันก็หนังเรื่องเดียวกันแต่ใจเราคิดว่าที่นั่งมันโก้หน่อย ต้องออกสังคม ต้องมีเพื่อนไปกินตามร้าน กินคนเดียวไม่ได้ เพื่อนฝูงมากมาย พอได้เงินเดือนละ ๙๐ บาทก็ต้องขึ้น

เหลาตามร้านมันชักจะเล็กไม่สมเกียรติไปแล้ว กลางวันกินอาหารฝรั่งมื้อละ ๑ บาท ที่สูงหน่อยก็บาทห้าสิบสตางค์ ลืมคุณของข้าวแกงจานละ ๓ สตางค์ที่เคยกินให้ความอิ่มเท่ากัน มื้อละ ๑ บาทหรือหกสลึงก็อิ่มท้องเหมือนกันแต่ความรู้สึกข้าวแกงจะอิ่มท้องมากกว่า เงินเพิ่ม การใช้จ่ายเพิ่มก็เป็นเงาตามตัว ฟุ่มเฟือยอย่างไม่จำเป็น แต่เวลานั้นไม่มีความคิด อยากแสดงเด่น คราวนี้รู้จักเพื่อนฝูงมากขึ้น มีทั้งดีทั้งไม่ดีพากันชักชวนไปดื่มเหล้าดื่มเบียร์ เห็นเป็นของโก้เก๋ เหล้าฝรั่งตราขาวตราดำขวดละ ๓.๕๐–๔.๐๐ บาท ความรู้สึกของคนในวัยหนุ่มว่าตัวมันชักจะพองขึ้นตามฐานะเงินเดือน ไม่ตัวลีบเหมือนกินข้าวแกงจานละ ๓ สตางค์ ความสนุกสนานตามความพอใจหลงตัวเองมันก็เกิดขึ้นตามวัยตามทุนทรัพย์ที่พอจะมีจะจ่ายได้ เหล้าเข้าปากความอายก็หายไปเข้าไหนเข้าได้ พวกมากลากไปเฮฮาภาษาคนเมางานไหนงานนั้น บางครั้งก็นั่งรถคอพับคออ่อนกลับบ้าน สิ่งที่จะขาดเสียไม่ได้ก็คือ วันเสาร์วันอาทิตย์ต้องดื่มเหล้ากับเพื่อน ๆ ในสโมสรและตามบ้านเรือนเมาเป็นประจำเคราะห์ดีหน่อยที่สมัยนั้นนักเลง

อันธพาลหายาก เห็นจะเป็นเพราะไม่มีใครเดือดร้อนค่าครองชีพ แม้แต่ขอทานก็อยู่ดีกินดี ไม่ต้องกลัวอดตาย เดือดร้อนก็เห็นจะมีแต่พวกสูบฝิ่นกับนักการพนันเท่านั้น การยกพวกเข้าชกต่อยทำร้ายร่างกายหรือยิงแทงกันถึงชีวิตด้วยเหตุเล็กๆน้อยๆเหมือนพวกอันธพาลวัยรุ่นเช่นทุกวันนี้ไม่มี เพราะคนดื่มคนเที่ยวราตรีต่างเห็นใจ เมื่อเห็นคนเมามักจะอภัยให้กัน บางครั้งเมื่อเห็นคนอื่นเมาเราไม่เมาก็รับพาขึ้นรถไปส่งบ้าน คนกินเหล้ารู้จักกันง่าย เราได้เพื่อนรู้จักกันตามสถานที่หาความสำราญตามบาร์เหล้า บางคนยังไม่เคยรู้จักกันมาก่อน แต่เมื่อถูกอัธยาศัยก็ชอบพอนับถือกันมาตลอดถึงปัจจุบัน สาเหตุเมื่อเราเมาจัดเขาก็ช่วยพามาส่งถึงบ้าน นี่เป็นชีวิตเก่า ๆ และพวกนักเลงเก่า ๆ เขามีใจคอหนักแน่น กว้างขวาง อารมณ์เย็น อดทน เห็นอกเห็นใจ แม้ต่อมาภายหลัง ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไม่นานนัก หากไปพบคุณหลวงขาไม้ใจดีกว้างขวาง เป็นที่รู้กันว่าพี่หลวงชอบพาไปเลี้ยงดูปูเสื่ออาหารเหล้ายาฟรี เวลานั้นจะไปเที่ยวไหนเมาเปะปะจนสว่างเงินทองไม่เคยหาย

เมื่อแม่เห็นข้าพเจ้าชักจะลุ่มหลง รูป รส กลิ่น เสียง ขึ้นปล่อยก็จะเสียผู้เสียคนเพราะทำตัวให้ต่ำลงทุกวัน จึงขอร้องให้ข้าพเจ้าลางานบวช เพื่อจะให้พ่อแม่ได้ชื่นชมยินดีที่ได้เห็นชายผ้าเหลืองของลูก จะได้เป็นกุศลของลูกด้วยที่ได้บวชแทนคุณพ่อแม่ ความจริงเวลานั้นข้าพเจ้าไม่เคยนึกถึงเรื่องศาสนา ยังไม่อยากบวชเพราะกำลังอยู่ในวัยสนุกสนาน มีงานมีเพื่อนฝูงมากเป็นวัยที่ไม่สนใจอะไรมากกว่าดื่มเที่ยวหาความสำราญ ถ้าเราพูดถึงเรื่องศาสนาเข้าวัดเข้าวา รู้สึกว่าตัวเราแก่ลงไปถนัดใจ เพราะเราคิดว่าเรื่องศาสนาเป็นเรื่องของคนแก่คร่ำคร่า คนหนุ่มต้องพูดถึงเรื่องดื่มเที่ยวหาความสนุก สุภาษิตขี้เมาว่า วันนี้เป็นของเรากินให้มันเมาอิ่มหนำสำราญ พรุ่งนี้หมดกระเป๋าอยู่บ้านกอดเข่ากินข้าวกับเกลือ แต่เมื่อแม่มีประสงค์เช่นนั้น แม้จะไม่ชอบข้าพเจ้าก็ไม่ขัดใจแม่ เพื่อความกตัญญูนึกถึงพระคุณที่เลี้ยงดูมาก็ตกลงรับว่าจะบวช และลางานข้าพเจ้าไม่เคยสนใจศาสนามาก่อน จึงไม่รู้อะไรมากนักเมื่อกำหนดจะบวชใกล้เข้ามาก็ยังไม่ได้ปรับปรุงจิตใจให้เข้ากับเหตุการณ์ รับเวลาเป็นพระ กลับปล่อยเวลาให้ผ่าน

ไปด้วยความสนุกสนานตามเคย ขานนาคไม่ได้ท่องสวดมนต์ ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนานไม่เคยหยิบขึ้นมาดูการบวชโดยมืดแปดด้าน ตามปรกติคนที่จะบวชสมัยก่อนเขาต้องไปอยู่วัดเป็นเดือน ๆ หัดขานนาค หัดกราบพระ ท่องหนังสือสวดมนต์ได้คล่อง เข้าฝึกปฏิบัติพระให้ท่านสอนพอบวชเป็นองค์พระทุกสิ่งก็ปฏิบัติได้เพราะเรียนรู้หมดแล้ว ก่อนวันรุ่งขึ้นจะบวชคืนนั้นแม้จะไม่ออกไปไหนข้าพเจ้ากับเพื่อนก็ยังดื่มฉลองในบ้านอย่างสนุกสนานผู้ใหญ่ได้ตักเตือนว่าพ่อนาคอย่าดื่มให้มากนักเดี๋ยวจะเสียการข้าพเจ้าก็ตอบแต่เพียงว่า ขอให้ผมดื่มฉลองในวันสุดท้ายก่อนจะบวช แล้วอดไปอีกหลายเดือนข้างหน้า ผมไม่ยอมให้เสียงานเป็นอันขาด มาคิดได้เวลานี้ก็ยังนึกละอายใจไม่หาย นึกดูหมิ่นตัวเองว่านี่หรือชาวพุทธ แม้กำลังจะบวชก็ยังผิดศีล ๕

รุ่งขึ้นเป็นวันบวช เมื่อโกนผมอาบน้ำส้มป่อยขัดสีร่างกายให้สะอาดบริสุทธิ์ทาขมิ้นแล้วก็แต่งเครื่องของนาคมีแห่กันตามสมควร กำหนดเวลาบวชบ่ายโมงที่สุดก็จูงญาติโยมเข้าไปในโบสถ์เป็นทิวแถว ญาติทุกคนทั้งที่มา

จากบ้านนอกและในพระนครต่างก็ชื่นชมยินดีอยากให้พ่อนาคจูงเข้าโบสถ์ หรือหมายถึงจูงขึ้นสวรรค์เพราะบุญบารมีของพ่อนาคที่จะบวชเป็นองค์พระนั้นเป็นบุญกุศลสูงยิ่งนัก ทุกคนพอใจที่พ่อนาคได้จูงเข้าไปนั่งในโบสถ์เพื่อรอเวลาคอยโมทนาจะได้รับส่วนบุญ เมื่อได้เห็นผ้าเหลืองที่จะครองเป็นองค์พระสำหรับตัวเอง ทั้งตื่นเต้นและไม่สบายใจพร้อมกัน เพราะไม่รู้ว่าจะต้องทำพิธีท่าไหน เวลาทำพิธีบวชนานเท่าใดจะต้องมีอะไรบ้างใครบอกให้ทำอะไรก็ทำตามเหมือนคนตาบอด เพราะก่อนไม่เคยสนใจ ทั้งก่อนหน้าทางวัดก็มีการบวชนาคหลายองค์ นึกเสียใจว่าเราควรจะหาเวลามาดูพิธีบวชแล้วก็จำไว้เป็นตัวอย่าง ก็จะไม่ลำบากใจเหมือนเวลานี้เมื่อถึงเวลาเราบ้างก็จะทำตามได้อย่างถูกต้องไม่ต้องมาเป็นทุกข์เป็นร้อน แต่บังเอิญเคราะห์ดีท่านใหญ่หรือเจ้าอาวาสวัดดอนทวายหรือพระอธิการจั่นผู้เป็นอุปัชฌาย์ท่านใจดีท่านรู้ว่าข้าพเจ้าไม่เคยท่องบ่นหัดซ้อมขานนาคมาก่อน ท่านก็สอนหมดทุกคำ เริ่มต้นตั้งแต่เข้าไปขอบรรพชา กล่าวเป็นคำมคธ ถวายเครื่องสักการะแก่องค์อุปัชฌาย์แล้วนั่ง

คุกเข่าสองข้างพนมมือ ก้มลงกราบก้มๆเงยๆ กราบลง ๓ ครั้ง แล้วกล่าวเป็นคำมคธตามที่ท่านใหญ่ได้บอกนำ จากนั้นก็ก้ม ๆ คลาน ๆ ถอยหลัง เดินหน้า ครองผ้าแล้ว เข้า ๆ ออก ๆ มานอกประตูโบสถ์ตามพระคู่สวดจะสอนนำ และแนะให้ยืนให้ก้มสะพายบาตรไว้ข้างหลังยืนพนมมือ แล้วก็กลับเข้าไปในโบสถ์ ในท่ามกลางประชุมสงฆ์เป็น ลำดับ ยี่สิบห้ารูป จะมีพิธีอะไร ต่อไป ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ จดจำ ความรู้สึกเหมือนครึ่งหลับครึ่งตื่น

ขอย่อว่าเมื่อเป็นองค์พระแล้ว หลังจากรับของที่ ญาติโยมนำมาถวายแล้ว ข้าพเจ้าก็ตรวจน้ำแล้วก็ขึ้นอยู่บน กุฏิที่จัดไว้ มีพวกศิษย์ยกของขึ้นมาเป็นแถว

พอขึ้นถึงกุฏิด้วยความอ่อนเพลียเพราะกลางคืนอด นอน พอเด็กปูเสื่ออ่อนลงเสร็จข้าพเจ้าก็เอนหลังเลยม่อย หลับไป แม้เพื่อนฝูงญาติโยมจะมาภายหลังนั่งรอคอยถวาย ของอยู่หน้ากุฏิ เพราะบางท่านมาถวายของในโบสถ์ไม่ทัน ก็ตามขึ้นมาบนกุฏิ เมื่อมาเห็นข้าพเจ้าหลับก็นั่งคอย จนมี ภิกษุอาวุโสรูปหนึ่งเห็นว่าหากปล่อยให้จำวัดต่อไป ก็จะ ทำให้ญาติโยมคอยนานเกินไปไม่รู้ว่าข้าพเจ้าจะตื่นเอง

เมื่อใด ท่านจึงเข้ามาสกิดตัวให้รู้สึกว่า "คุณ ตื่นเถิด ญาติโยมเขามาคอยถวายของ" ข้าพเจ้าพอรู้สึกตัวก็ยังงัวเงียลืมตาไม่ขึ้น ใจนั้นยังนึกว่าเป็นฆราวาสอยู่ คิดว่าใครนะบังอาจมารบกวนคนกำลังนอนหลับสบาย เมื่อลุกขึ้นคลำดูหัวโล้นก็ตกใจ ลืมตามองดูเครื่องนุ่งห่มเป็นสีเหลือง เห็นญาติโยมมาคอยอยู่นอกกุฏิ มีถาดใส่ของ เพื่อมาถวายพระบวชใหม่ ความรู้สึกกลับคืนมาว่าเวลานี้เราได้บวชเป็นภิกษุแล้ว จึงรีบลุกขึ้นนั่งสำรวมตัวให้เหมาะสมกับเป็นผู้ทรงศีล เวลานั้นไม่ได้นึกอะไร แม้เหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไปแล้วนานปีแต่ปัจจุบันนี้เมื่อนึกถึงครั้งใดก็ทำให้เกิดความละอายใจรู้ตัวว่าในครั้งนั้นเราบวชแต่ตัวส่วนใจนั้นยังมัวเมาด้วยกิเลสตัณหา เมื่อหลับจิตใจจึงกลับเข้าสู่ในสภาพของฆราวาส สิ่งที่ข้าพเจ้าไม่มีความสบายใจเวลานั้นคือกลัวเขาจะนิมนต์ไปสวดมนต์ฉันอาหารตามบ้าน หรือไปในงานพิธีต่างๆ เช่น ไหว้ครู งานมงคล หรืองานศพ ชาวบ้านชอบนิมนต์พระบวชใหม่ เพราะความเข้าใจว่าพระบวชใหม่ยังมีศีลบริสุทธิ์เคร่งต่อการปฏิบัติแต่สำหรับข้าพเจ้านั้นเดือดร้อนเพราะยังสวดมนต์

ไม่ได้แม้จะหยิบ ๗ ตำนาน ๑๒ ตำนานขึ้นมาท่องบ่น ในเวลาเป็นพระท่องเท่าไหร่ก็จำไม่ค่อยได้ รู้สึกว่าขาดความอดทนไม่พยายาม แต่ก็ยังมีเพื่อนพระที่บวชในพรรษาเดียวกันหลายองค์เป็นนักดื่ม นักเที่ยวลาบวชเช่นเดียวกัน มีความเป็นอยู่ไม่ผิดกับข้าพเจ้า คือสวดมนต์ไม่ได้ แต่ส่วนมากพระบวชใหม่ที่ท่านเป็นชาวสวนชาวนานั้น ท่านคล่องในทางสวดมนต์และปฏิบัติ เพราะท่านมาอยู่วัดก่อนบวชเป็นเดือน เพื่อศึกษาท่องบ่นสวดมนต์จนได้คล่องเมื่อบวชท่านจึงไม่รู้สึกเดือดร้อนเหมือนพวกเราการบวชครั้งนั้นไม่เคยทำให้ข้าพเจ้าสบายใจเลย การบิณฑบาตพระแถวประจำวัด มีท่านใหญ่หรือท่านสมภารเดินนำหน้าตามติดด้วยพระลูกวัด ตามลำดับอาวุโส ท้ายแถวเป็นสามเณรเรียกว่าพระแถว ท่านใหญ่เดินนำออกจากวัดเป็นระเบียบน่าดู เข้าตรอกโรงบ่อนเก่าออกถนนเจริญกรุงเลี้ยวเข้าตรอกบ้านแบบอ้อม กลับวัด ทางตรอก ยายกับตาพระแถวเดินผ่านหมู่บ้านชาวทะวายส่วนมากเป็นผู้ศรัทธาใส่บาตรเป็นประจำส่วนข้าพเจ้าต้องไปโปรดญาติ ซึ่งไม่อยู่ในแนวผ่านของพระแถว ฉะนั้นจึงออกบิณฑบาตเดี่ยว

เวลาออกบิณฑบาต เมื่อได้ครองผ้าตามที่พระอาวุโสได้สอนและทำให้ดูก็ไม่ยากอะไรนัก แต่พอเวลาเดินไปตามถนนเราเอามือจับชายจีวรที่ม้วนกลม ๆ ให้แน่น ผ้าจีวรที่ห่มคอยแต่จะหลุดลงจากบ่าให้ได้ จึงต้องคอยระวัง ทั้งเวลาออกบิณฑบาตต้องถอดรองเท้า เราใส่รองเท้าจนชินจนเคยแล้ว เมื่อต้องมาถอดรองเท้าเดินเท้าเปล่ารู้สึกไม่มีความสุข ถ้าต้องไปเดินบนก้อนหินเล็ก ๆ ที่เขาโรยถนนและพวกอิฐหักที่เขาทุบซ่อมถนนก็ต้องเดินกระต้วมกระเตี้ยมเดินทีละก้าวกระย่องกระแย่ง อิฐหักส่วนแหลมมันตำฝ่าเท้าแทบน้ำตาตก เวลานั้นทางถนนเจริญกรุงหรือถนนทั่ว ๆ ไปไม่สะอาดเรียบร้อย เป็นหลุมเป็นบ่อต้องซ่อมกันตลอดเวลา ใช้หินบ้างอิฐหักบ้างถมลงหลุมกลางถนน ข้ามถนนเมื่อมีทางหลีกก็เดินหลีกไป เมื่อไม่มีทางหลีกก็ต้องเดินผ่านย่ำบนกองอิฐกองหินที่ถมใหม่ ๆ มันทรมาน บางครั้งก็เดินบนถนนดินตามซอยที่ราบเดินไม่ค่อยระวังก็ไม่ได้ เพราะทางเดินสะดวกนั้นสุนัขมักจะชอบถ่ายไว้ตามถนน ถ้าวันไหนไปเหยียบชนิดสังขยาเข้าก็กรรมอีกบางเวลามัวแต่มองอย่างอื่นไปเหยียบเอากากอ้อยมีพวก

มดคันไฟเข้า มันรุมกันเล่นงานกัดเท้าและตามซอกนิ้ว มันปวดแสบปวดร้อนเหลือทน ถ้าเป็นฆราวาสก็เต้นระบำซอยเท้าแต่เป็นพระทำเช่นนั้นไม่ได้ ส่วนมากพวกจีนชอบกินอ้อยทั้งท่อนทั้งเปลือก ชอบเอาฟันกัดฉีกท่อนอ้อยออกเป็นชิ้นติดทั้งเปลือกทั้งเนื้อแล้วก็กัดดูดน้ำหวาน เมื่อหมดหวานก็คายทิ้งตามถนนตลอดทาง เพราะพวกนี้ชอบเดินกินเดิน แทะทิ้ง ชานอ้อย ตามระยะ ทางที่ผ่านไป ไม่ว่าตามถนน หรือตรอกซอยจะต้องพบ ชานอ้อยเกลื่อนไปหมดเป็นที่ชอบของพวกมดคันไฟ เมื่อไปเหยียบถูกเข้ามันก็จะรุมกัด พวกนี้กัดตามนิ้วติดเนื้อไม่ยอมปล่อย เมื่อคิดว่าเราเป็นพระออกจะยุ่งมากสักหน่อย เพราะมันกัดเจ็บและคัน เมื่อทนที่จะจับออกทีละตัวไม่ทันก็ต้องยกเท้าขึ้นมาลูบทนเอาจะเป็นตายบ้างไว้ไปปลงอาบัติที่วัด ถนนซอยสมัยก่อนเขาเรียงด้วยอิฐมอญเอาสันขึ้น บางอันมันสูงกว่าธรรมดาไม่เรียบร้อยเราเดินไปสะดุดเข้าก็ได้เลือดส่วนมากหัวแม่เท้า

เมื่อข้าพเจ้ากลับมาถึงวัดแล้วได้เล่าเรื่องลำบากให้พระผู้มีพรรษาอาวุโสฟัง แล้วถามว่าหากข้าพเจ้าจะไม่

ออกบิณฑบาต เท่าที่ญาติโยมส่งสำรับก็พอฉันแล้วพระอาวุโสท่านก็เห็นใจบอกว่า การบิณฑบาตถือว่าเป็นกิจของสงฆ์โดยตรงที่ควรแก่การปฏิบัติ แม้องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านก็ยังทรงออกโปรดสัตว์ทุกเช้า คุณออกไปโปรดสัตว์เพียงวันสองวันก็เบื่อเสียแล้ว เป็นพระต้องมีความมอดทนปฏิบัติให้ถูกต้อง การออกโปรดสัตว์เช้า ๆ นั้นก็ได้ประโยชน์มาก เพราะได้ออกกำลังกายทุกเช้าเป็นประจำ ตามปกติพระไม่ค่อยมีเวลาออกกำลังทั้งได้ไปโปรดญาติโยมที่เลื่อมใสศรัทธาจะทำบุญใส่บาตรเช้า ๆ ด้วย หากพระทุกองค์ไม่ออกโปรดสัตว์แล้วศาสนาจะได้รับความเสียหายเพียงใด เมื่อญาติโยมคอยใส่บาตรแต่ไม่มีพระ

อีกครั้ง ยังไม่เข้าพรรษา พอถึงวันเข้าข้าพเจ้าก็จำไม่ได้ว่าวันสำคัญอะไร เราต้องลงศาลาฉันอาหารเช้าข้าพเจ้าไม่สบายใจนัก เพราะเมื่อลงศาลาจะต้องสวดมนต์ต่อหน้าอุบาสกอุบาสิกาผู้มาทำบุญเราก็หนักใจเพราะยังสวดมนต์ตามไม่ได้ และก็มีหลายองค์มีความรู้สึกเช่นเดียวกันเมื่อลงศาลาจะไปนั่งนิ่งปิดปาก ไม่ได้จะสวดก็สวดไม่ได้

เพราะในศาลาผู้มาทำบุญมีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ หญิงชายหนุ่มสาวผู้เฒ่าผู้แก่มากมายมองจากกุฏิลงไปเห็นพวกสีกาแต่งกายสีเขียว ๆ แดงก็ทำให้ประหม่าเมื่อเดินลงไปนั่งศาลาที่เขาจัดไว้สำหรับพระ สงฆ์นั่งตามลำดับ ด้วยใจไม่สบายนักเคราะห์ดีหน่อยที่ไม่ได้เป็นองค์สุดท้าย ถัดจากข้าพเจ้าลงไปก็ยังมีพระที่บวชหลังข้าพเจ้าอยู่ ๒ องค์ ถัดเหนือข้าพเจ้า ขึ้นไปก็ มีหลวงพี่ดำซึ่งท่านท่าน ๆ บวช ก่อนหน้าข้าพเจ้าหนึ่งวัน การที่เราเรียกหลวงพี่ดำเพราะท่านมีร่างกายกำยำ ผิวดำ ตาเหล่ แข็งแรง เสียอย่างเดียวหลวงพี่ดำถนัดมือซ้ายเมื่อเวลาฉันอาหาร มือซ้ายของหลวงพี่ดำกับมือขวาของข้าพเจ้าจะต้องขวิดกันเสมอ ๆ เพราะเรานั่งใกล้ชิดกัน บางครั้งเผลอ ๆ เวลายกช้อนขึ้นซดน้ำแกงหรือเปิบข้าวในบาตรเข้าปาก ข้าวหรือน้ำแกงก็จะเลยปากเข้าจมูกพอดี เพราะโดนแรงข้อศอกของหลวงพี่ดำแกยกขึ้นยกลง มันเป็นธรรมดาของผู้ถนัดมือซ้ายและมือขวาครั้งใดที่ช้อนน้ำแกงหรือข้าวเกือบเข้ารูจมูก หลวงพี่ดำก็จะหันมายิ้ม เพราะหลวงพี่ดำเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขันข้าพเจ้าก็ยิ้มตอบอย่างแห้งๆเพราะตัวเล็กกว่า นึกแช่งชักอยู่ในใจ

เพราะทำให้เป็นเป้าสายตาของผู้ที่มาทำบุญในวันนั้น คนที่เห็นก็รีบหันหน้าหนีเพราะกลัว จะอดกลั้น ไม่ไหวปล่อยหัวเราะออกมาต่อหน้าคน หัวเราะพระหัวเราะเจ้ากลัวจะบาป นอกจากนั้นถึงเวลาฉันเสร็จแล้วก็เริ่มสวดมนต์ ข้าพเจ้าสวดไม่ได้ไม่รู้จะทำอย่างไรก็ต้องนั่งเฉยๆ แต่รู้สึกว่ามันคันตามเนื้อตามตัวไม่เป็นสุข พยายามไม่มองดูชาวบ้าน แต่เช่นนั้นก็ยังเห็นพวกเด็กที่ตามพ่อแม่พี่น้องมาทำบุญก็พากันชี้มายังข้าพเจ้าให้พวกเพื่อนเด็ก ๆ ดู แต่ข้าพเจ้าไม่ได้ยินว่า เด็กพูดอะไร เพราะเสียง พระสวดมนต์กลบหมด แต่นึกชัง น้ำหน้าอยู่ในใจ ที่มาเอาใจใส่กับข้าพเจ้า คงชี้แล้วพูดว่า เฮ้ยดูพระองค์นั้นนั่งอยู่เฉย ๆ ไม่สวดมนต์โว้ย แล้วก็ชี้กันให้ดูข้าพเจ้า แต่แล้วก็ได้ยินเสียงผู้ใหญ่ดุขึ้นว่า "อ้ายเด็กเปรต พระท่านบวชใหม่ก็ยังสวดไม่ได้ แล้วเอ็งจะให้ท่านทำอะไรล่ะ ไม่อยู่เฉยๆ อ้ายพวกนี้ปากไม่อยู่สุข ไปว่าพระว่าเจ้านรกจะกินกะบาล"

ข้าพเจ้า คิดว่าทำ ไม ข้าพ เจ้า จึงเป็น เป้าสายตาของเด็ก ๆ พวกนั้นผู้เดียว เพราะหลวงพี่ดำก็สวดมนต์ไม่ได้

เช่นกัน นึกสงสัยมีเสียงข้าง ๆ เอียงหูฟังก็ได้ยินเสียงออกจากปากหลวงพี่ดำแต่ฟังไม่ถนัด รู้ว่าไม่ใช่สวดมนต์ เพราะหลวงพี่ดำก็สวดมนต์ไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงชำเลืองดูก็เห็นหลวงพี่ดำทำปากงับๆคล้ายจะสวดมนต์ยิ่งนึกสงสัยได้พยายามตั้งใจฟังดูชัดแล้วก็แทบจะกลั้นหัวเราะไม่ไหว เพราะหลวงพี่ดำท่านใช้เสียงเป็นจังหวะกระทุ้งสนับสนุนเสียงสวดมนต์พอได้ยิน สวดพ่อ สวดพ่อ สวดเข้าไป สวดเข้าไป สวดพ่อ สวดพ่อ สวดเข้าไป ปากก็หมุบหมิบ ข้าพเจ้าพยายามกัดริมฝีปากบนกับริมฝีปากล่างเม้มแน่นเข้า กลัวจะกลั้นหัวเราะไม่ได้ พวกเด็กอยู่ไกลไม่ได้ยินเสียงเห็นแต่ปากคงจะนึกว่าท่านสวดมนต์เมื่อชำเลืองดูทางซ้ายก็เห็นพระบวชใหม่นั่งใต้ข้าพเจ้าเพราะอ่อนอาวุโสทำปากงับ ๆ แต่ไม่มีเสียง รู้สึกว่าพระสององค์พยายามจะอ้าปากหุบปากให้ได้ระยะกับเสียงสวดมนต์ พยายามใช้ริมฝีปากให้ได้จังหวะ แม้จะไม่ตรงเสียงทีเดียวก็ดี ท่านก็เอาตัวรอดจากพวกเด็กจอมแก่นจอมซนไปได้ เมื่อเวลาผ่านไปสวดมนต์จบ ข้าพเจ้ากลับขึ้นบนกุฏิแล้วก็เหมือนยกภูเขาออกจากอกครั้นเปิดประตูกุฏิเข้าไปในห้อง ก็ได้

กลิ่นสุราฟุ้ง เห็นขวดเหล้าแตกบนพื้นห้อง เห็นนักเลงสุรา และนำท่องราตรีเอาผ้าเช็ดเหล้าที่หกตามพื้นห้อง เพื่อนได้นำเอาสุราเข้ามาไว้ในกุฏิในวันพระ เตรียมไว้ดื่มตอนบ่าย พวกนี้ถือวิสาสะความสนิทสนมชิดชอบกันเมื่อครั้งยังเป็นฆราวาส เคยเที่ยวเคยดื่มด้วยกัน ถือเป็นกันเองกับพระนำเหล้ามาไว้ในกุฏิ ข้าพเจ้าไม่พอใจเพราะเป็นสิ่งที่ไม่สมควรเอามาในสถานที่เช่นนี้ แต่ข้าพเจ้าก็มิได้พูดว่าอะไรนึกสังเวชตัวเอง แม้การบวชหรือไม่ก็บวชมิได้เปลี่ยนแปลงจิตใจของข้าพเจ้าได้มากนักก็ดี แต่ข้าพเจ้าก็คอยเตือนตัวเองอยู่เสมอว่า เราเป็นนักบวชจะทำอะไรอย่าให้เกินขอบเขตของสงฆ์ ควรจะสำรวจจิตใจให้สมกับเราอยู่ในผ้าเหลือง สมกับที่ผู้คนเคารพกราบไหว้ ฉะนั้นข้าพเจ้าก็พยายามรักษาศีลไว้ไม่ให้มีจุดด่างจึงตำหนิเพื่อนอยู่ในใจ หากจะพูดตำหนิออกไปก็เกรงจะขัดใจกันเปล่า ๆ เมื่อสึกออกมาก็ต้องเที่ยวกันอีก จะพูดรุนแรงก็จะขาดเพื่อน จึงใช้ไม้นิ่ง กุฏิที่ข้าพเจ้าอยู่ก็กลายเป็นที่ประชุมของเพื่อน ๆ สำหรับดื่มเหล้า เวลาเย็น ๆ สนุกเฮฮาไม่แพ้ตามบาร์ จากนั้นบางวันยังพากันมากินข้าวที่วัด

เพราะอาหารการกินสมัยนั้นตามวัดอุดมสมบูรณ์ พวกผลไม้และขนมวันพระได้ตั้งกระบุง พระเณร ลูกศิษย์เหลือฉันเหลือกิน

การ ทำบุญ ให้ ทาน ประชาชน มี ความ ศรัทธา มาก ฉะนั้นตามวัดจึงเป็นที่อุดมสมบูรณ์ไม่ต้องกลัวอด วัดดอนสมัยนั้นมีหมูวัด หมาวัด ไก่วัดมากมายล้วนแต่อ้วนๆ ยังมีลิงเลี้ยงไว้ตามกอไผ่ เพราะบริบูรณ์ด้วยอาหาร และไม่มีใครทำอันตราย ทั้งพวกแขกยังนำเอาวัวมาปล่อยให้เป็นวัววัด ในสระน้ำหน้าโบสถ์ก็มีแต่ปลามากมาย ปลาขนาดใหญ่ขนมบั้งปอนต์มันฮุบคำเดียว จึงพูดได้ว่าวัดสมัยก่อนเป็นที่พึ่งของคนและของสัตว์เพราะมีอาหารอุดมและไม่มีใครรังแก พวกสัตว์ก็อยู่ด้วยความร่มเย็น

แม้ข้าพเจ้าจะไม่พอใจที่เพื่อนฝูงทั้งแก่นและไม่แก่นทั้งดีและชั่วใช้กุฏิเป็นที่ประชุม แต่ข้าพเจ้าก็ไม่ห้ามเมื่อแม่รู้เห็นเมื่อเอาของ ไปถวาย ก็คิดว่าหาก ปล่อย ให้อยู่ใกล้เพื่อน ฝูงเช่นนี้ต่อไป ข้าพ เจ้าคง ทนไม่ไหว ต้อง แหกพรรษาถ้าไม่มีพระ ยอมให้สึกก็คงสึกกับต้น โพธิ์แน่เพราะเพื่อน ฝูง คอยเล่าเรื่องกวน อารมณ์ใน ทาง โลกมี แต่สิ่งที่

ยียวนให้พึ่ง ไม่มีความสงบบวชเพียงไม่กี่วันเพื่อนฝูงมาคุยเฮฮาเต็มกุฏิ คิดว่าควรขยับขยายให้ห่างไกลจากเพื่อนที่สุดแม่ก็นิมนต์ให้ไปอยู่จำพรรษาที่วัดสุธาราม ฝั่งธนบุรีสมัยนั้นวัดนี้เป็นวัดอยู่กลางสวน ห่างไกลจากคมนาคมต้องลงเรือข้ามฟากขึ้นบกเดินผ่านวัดบางลำภูล่างไปตามสวน บางครั้งก็หลงทางเพราะทางในสวนมันคล้าย ๆ กันและไม่ทันได้มีโอกาสบอกเพื่อนฝูง ข้าพเจ้าตกลงตามใจแม่ เพื่อให้แม่สบายใจไม่ต้องวิตกกังวลว่าข้าพเจ้าจะอยู่ไม่ครบพรรษา วัดสุธารามสมัยนั้นท่านสมภารเป็นหลานของแม่ เพราะเป็นลูกของป้าฐานะเป็นพี่ข้าพเจ้าชื่อสมภารโพธิ์ บวชเณรตั้งแต่เด็ก แล้วบวชพระจนได้เป็นสมภารวัดนี้เขาลือกันว่าผีดุแต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยเห็น การมาอยู่วัดนี้ก่อนเข้าพรรษาหนึ่งวันห่างไกลจากเพื่อนฝูงเพราะการไปมาลำบาก นาน ๆ เพื่อนจะมาสักครั้งหนึ่งก็ต้องสืบหาทางเข้าวัดกันแทบแย่ ถ้าเดินผิดทางเข้าไปในบ้านก็มักถูกหมาไล่กัด การที่จะมานอนค้างอ้างแรมอย่างอยู่วัดในกรุงไม่มี เพราะต้องผจญภัยลำบาก ทั้งจะไปกลับนั้นเสียเวลามากข้าพเจ้าก็อยู่ด้วยความสงบตามที่แม่คิดไว้ นาน ๆ

เสาร์อาทิตย์จะมีเพื่อนมาหาสักครั้งหนึ่ง แต่แล้วก็รีบกลับ

การบิณฑบาตตามสวนในสมัยนั้น ก็ลำบากมากยิ่งกว่าในกรุง ยิ่งเข้าพรรษาฝนตก ถนนดินลื่นไม่เคยเดินก็ต้องคอยยั้งตัวคอยระวังไม่ให้หกล้ม ถนนลื่นทำให้เดินตัวไม่ตรงเฉไปเฉมาเหมือนคนเมาเหล้า บางครั้งก็นึกว่าจะเบ้าลงไปกลับพื้นดินเพราะลื่นยั้งตัวไม่ทัน และเคยมีพระบางองค์ไถลลื่นลงไปนอนแอ้งแม้งอยู่ในท้องร่องสวนแต่เคราะห์ดีที่ในสวนตามทางเดินนั้นไม่ค่อยมีผู้คนเพราะอยู่ตามบ้านกันหมดจึงไม่ค่อยขายหน้ามากนัก เมื่อฝนตกหนักถนนก็เป็นโคลน ก็ต้องย่ำไปบนโคลนจีวรที่ครองนั้นหนีไม่พ้นเปื้อนโคลน พระอาวุโสท่านเตือนว่า "คุณระวังให้ดีนะ ถ้าไปทำบาตรตกที่หน้าบ้านใครแล้วเจ้าของบ้านเขาจะให้คุณยืนตีนเดียวสวดมนต์ให้เขากว่าจะจบ ข้าพเจ้าก็จำไม่ได้ว่าจะต้องสวดมนต์บทไหน และสวดสักกี่จบเพราะข้าพเจ้าไม่เคยทำบาตรตก ชีวิตเป็นนักบวชของข้าพเจ้าก็ผ่านถึงเวลาออกพรรษา เมื่อออกพรรษาข้าพเจ้าก็ตกลงใจว่าจะลาสึก ความจริงเราดูปฏิทินกำหนดวันเอาไว้แล้วก่อนบวช ว่าหลังออกพรรษา ๓ วันก็จะสึก ไม่สน

ใจว่าจะรับกสิณหรือฤาษีฤาษยาม เพราะฤกษ์ยามอยู่ในตัวเราเอง ฉะนั้นข้าพเจ้าใช้เวลา ๓ วันไปลาคู่สวดอุปัชฌาอาจารย์ให้เรียบร้อยแล้วตกลงสึก แต่ข้าพเจ้าก็จำนามของพระภิกษุสงฆ์อาจารย์ที่สึกให้ข้าพเจ้าไม่ได้ เพราะเวลาผ่านมานานแล้ว จำได้ว่าเป็นเวลาเช้าอากาศปลอดโปร่งเยือกเย็น ก่อนเข้าโบสถ์พระสงฆ์ที่นิมนต์มาประชุมเป็นพยานในครั้งนั้น ๕ รูป เราต่างก็นั่งยอง ๆ ปลงอาบัติเพื่อศีลบริสุทธิ์หมดจด ก่อนจะประกอบพิธีลาสิกขาข้าพเจ้าครองผ้าพาดสังฆาฏิ เมื่อเข้าไปในโบสถ์แล้วก็เข้ากราบพระพุทธรูป ๓ หน แล้วพนมมือว่า นะโม ๓ จบ พระอาจารย์ก็สอนว่า เมื่อจบแล้วให้หันหน้าไปทางสงฆ์ที่ร่วมพิธีเป็นพยานในการลาสิกขาล้วนแต่พระผู้มีอาวุโส ข้าพเจ้าก็กราบท่าน ๓ ครั้ง แล้วอาจารย์ก็สอนให้ว่าแล้วก็แปลว่า ข้าพเจ้าผู้ได้บวชเป็นภิกษุ บัดนี้ข้าพเจ้าจะขอลาสิกขาละจากเพศภิกษุออกเป็นคฤหัสถ์ ก็ให้ท่านจำข้าพเจ้าไว้ จากนั้นพระอาจารย์ก็สอนให้ทำจิตสงบนิ่งทำใจให้เที่ยงเป็นเวลาสำคัญที่ต้องทำจิตให้นิ่งจนเกิดความรู้สึกว่าเรากำลังจะข้ามเส้นเขตหลุดพ้นจากพระภิกษุ เข้าสู่เขตการ

เป็นคฤหัสถ์ ท่านให้ว่าคำมคธสั้น ๆเพื่อให้จิตสงบ เมื่อรู้ว่าจิตเราเข้าสู่ฆราวาสหลุดพ้นจากเป็นพระภิกษุแล้วยกมือพนมขึ้นสูงเหนือศีรษะ พระอาจารย์ก็จะกระตุกสังฆาฏิออกจากบ่า เป็นอันสุดสิ้นหลุดพ้นจากข้อผูกพันเป็นอิสระจากนักบวชมาเป็นคฤหัสถ์โดยสมบูรณ์ แต่การสึกสมัยนี้จะเป็นอย่างไร จะถือว่าเป็นเรื่องสำคัญหรือไม่ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่คนสมัยก่อนเขาถือว่าการสึกเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตเท่ากับเกิดใหม่ ฉะนั้นคนสมัยก่อนต้องหาฤกษ์ล่างฤกษ์บนดูยามดูเวลา แต่ข้าพเจ้าถือว่าฤกษ์ก็อยู่ที่ใจ ถ้าขืนถือตามก็คงจะยุ่งใหญ่ รถไฟ เรือบินออกตามเวลาไม่สนใจฤกษ์ยามของใคร พุทธศาสนาไม่ให้ถือลางถือฤกษ์ทันสมัยตลอดมา ความปลอดโปร่งทางใจนั้นเป็นฤกษ์ดีอาจเป็นแต่ความรู้สึกเฉพาะบุคคล เมื่อสังฆาฏิหลุดจากบ่าแล้ว ก็ก้มลงกราบพระสงฆ์ ๓ ครั้งแล้วก็ถอยออกมาผลัดผ้าเหลืองออกนุ่งขาวห่มขาวที่เตรียมไว้ก่อนแล้ว กลับมากราบพระสงฆ์ ๓ หน พระอาจารย์ผู้เป็นประธานก็สอนให้ว่าเป็นคำมคธแล้วให้รับศีล ๕ เมื่อเสร็จพิธีก็ออกมาอาบน้ำมนต์ซึ่งเตรียมอยู่ในบาตรไว้แล้ว เมื่อพระอาจารย์ได้

หลั่งน้ำพระพุทธมนต์ พระสงฆ์ก็สวด ชัยมงคล คาถาเสร็จแล้วก็ผลัดผ้าขาวอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เรานุ่งโจงกระเบนเสร็จแล้วก็ถวายอาหารเช้าพระ ตามที่คนทางบ้านจัดหาไว้แล้วเป็นเรื่องสิ้นการลาสิกขา

จากนั้นคนส่วนมากก็นุ่งขาวห่มขาวถือศีลอยู่ในวัด ๓ วันหรือ ๗ วัน ล้างฐานและกวาดลานวัดปฏิบัติพระตามแต่จะศรัทธา หรือคอยดูฤกษ์ยามเวลาเข้าบ้านตามแต่ความรู้สึกแต่ละบุคคล แต่ข้าพเจ้าไม่คอยฤกษ์ยามหรือล้างฐานวัดเพราะต้องการเข้าบ้านในวันนั้น ส่วนล้างฐานและกวาดลานวัดทำความสะอาดนั้น จ้างเด็กลูกศิษย์วัดช่วยกวาดล้างแทน การศึกษามาคราวนี้ไม่ทำให้ความประพฤติกินเหล้าเมายาเที่ยวเตร่หาความสำราญลดน้อยลงเลยกลับยิ่งมากขึ้น

ครั้งนั้นข้าพเจ้าไม่ได้อะไรมาปฏิบัติเมื่อเป็นฆราวาสเลย แม้แต่เพียงว่าพระพุทธศาสนา และสัจจธรรมหมายถึงอะไร ข้าพเจ้าก็ยังไม่รู้ แต่ผ่านการบวชมาพรรษาหนึ่งแล้ว และก็มีหลายคนที่บวชเพราะตามความประสงค์ของ

พ่อแม่เอาความกตัญญูเข้าตั้ง และมีไม่น้อยบวชเพราะหวังจะได้ลาภ หรือจะพูดให้ถูกรับจ้างบวช

ในสมัยนั้นเท่าที่ข้าพเจ้ารู้ว่ามีบิดามารดาบางคนมีศรัทธา แม้ลูกยังไม่อยากบวชไม่ยอมบวชก็จ้างให้ลูกบวช สัญญาว่าเมื่อสึกออกมาจะให้เงินเท่านั้นชั่ง บางรายก็จะแต่งเมียให้ บางคนก็จะยกสวนยกนาให้ เมื่อลูกบวชหวังสินจ้างไม่ได้บวชโดยศรัทธา เมื่อบวชแล้วก็ตั้งหน้าคอยเวลาผ่านไปให้ออกพรรษา คอยวันเวลาที่จะสึกออกมา การจำศีลภาวนาศึกษาในทางธรรมนั้นเกือบจะพูดได้ว่าไม่มีสนใจเลย ร่างกายเป็นพระเพราะห่มผ้าเหลือง แต่ภายในจิตใจเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา บางคนก็เพียงแต่พยายามรักษาศีลไว้ไม่ให้ผิด แต่บางคนก็ประพฤติตนผิดศีลธรรมในเวลาเป็นพระและผิดพระวินัย

หลังจากข้าพเจ้าสึกออกมาแล้วก็ไม่มีอะไรติดตัวมาประพฤติ เมื่อครองเรือนเป็นฆราวาสกลับทำให้เพิ่มความเป็นเจ้าสำราญ เที่ยวเตร่ดื่มจัดขึ้นและออกต่างจังหวัดมีเพื่อนฝูงมากมาย ที่สุดข้าพเจ้าก็ป่วยหนักเพราะดื่มจัดแทบเอาชีวิตไม่รอด ที่สุดก็ผ่านพ้นอันตรายมาได้อย่างมหัศ

จรรย์ ข้าพเจ้าก็ได้ตั้งใจเลิกดื่มเหล้าตั้งแต่นั้นมาดังที่ข้าพเจ้าได้เขียนขึ้นในเรื่อง "ครั้งหนึ่งในชีวิต" และได้เข้าบวชในพระพุทธศาสนาอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งที่ ๒ ที่วัดดอนบ้านทวายซึ่งเป็นวัดที่เคยบวชครั้งแรกมาแล้ว การบวชครั้งนี้ท่านอธิการจั่นอุปัชฌาย์ ได้มรณะภาพไปแล้ว ครั้งนี้บวชแก้บนเพียง ๗ วัน หลังจากนั้นก็ห่างจากสังคมบ้างเพราะเมื่อไม่ดื่มเพื่อนก็น้อยลงการป่วยทำให้เห็นบุญเห็นบาปนึกถึงตัวคิดได้ว่ายังห่างไกลจากทางศาสนาและศีลธรรมมากควรหาความรู้ จึงค่อย ๆ หาตำรับตำรากศึษาใช้เวลาพิจารณาหาเหตุผลศึกษาธรรมเมื่อแก่ ที่สุดก็มองเห็นชีวิตในอดีตที่ผ่านพ้นมาแล้ว มีความผิดพลาดที่น่าละอายใจ แม้เราไม่สามารถจะระลึกชาติก่อนหรืออดีตชาติได้ แต่เราก็ยังระลึกชีวิตผ่านในชาติปัจจุบันได้ ก็นึกละอายตัวเอง ไม่อยากจะนึกไม่อยากจะพูดให้ใครฟัง คิดว่าบวชก็เหมือนไม่บวช

ศาสนาพุทธคืออะไรมีความหมายอย่างไร มีผู้ถามมาส่วนมากรู้สึกจะเป็นปัญหาเริ่มต้น คำที่สองธรรมะสอนหลักอะไร ข้าพเจ้าก็เพิ่งจะสนใจศึกษาในบั้นปลายของ

ชีวิต เมื่อได้พิจารณาดูว่า "**ศาสนาพุทธ**" และคำว่า "**ธรรมะ**" นั้นหมายถึงอะไร คิดว่าเราทุกคนผู้ถือ "**ศาสนาพุทธ**" ควรจะรู้เพราะเป็นความรู้เบื้องต้นรู้หลักศาสนาพอที่จะนำทางให้เราเกิดมีความศรัทธาเลื่อมใสเข้าศึกษาฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงพยายามหาตำรับ ตำราที่นักปราชญ์ทั้งหลายท่านได้ค้น คว้า จาก หลัก ธรรม เขียน ขึ้น เป็น ธรรม ทาน ข้าพเจ้านำมารวบรวมพอใกล้เคียง แม้ยังเข้าไม่ถึงจุดตรงเป้า หมายก็ดี และคิด ว่าอาจมี ปราชญ์ ที่ท่าน สามารถ จะชี้แจงขยายข้อความและย่อลงเพื่อให้เข้าถึงหลักพุทธศาสนาตรงตามความหมายเพื่อเป็นรากฐานอันหนักแน่นแน่นอนเพื่ออนุชนรุ่นหลังได้เข้าใจพุทธศาสนาเบื้องต้นให้ถูกต้องไม่ผิดพลาดเช่นข้าพเจ้าได้ผ่านมาแล้ว เมื่อรู้หลักศาสนามีสาระอันแท้จริงเมื่อปฏิบัติก็จะได้ผล เป็นทางสร้างสรรความเจริญทางจิตใจด้วยคุณธรรม เป็นประโยชน์ในปัจจุบันเริ่มขึ้นต่ำก็อยู่ภายในครอบครัว และต่อไปในหมู่สังคม ขยายออกไปถึงประเทศชาติและโลกเพื่อจะอยู่กันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ไม่เบียดเบียนชิงดีชิงเด่นต่างให้ความเห็นอกเห็นใจคอยช่วยเหลือซึ่งกัน ไม่คอยคิดทำลาย

กันเช่นในปัจจุบันนี้ ให้สมคำว่าธรรมย่อมคุ้มครองโลกให้อยู่ในความสงบสันติ นี่อาจเป็นความคิดและนึกเพ้อฝันของข้าพเจ้า และอยากจะภาวนาให้เป็นความจริงเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ เมื่อข้าพเจ้าอยากจะศึกษาความหมายของพุทธศาสนและธรรมะ ได้เคยอ่านพบหลายแห่ง นักปราชญ์และผู้ทรงความรู้สูงหลาย ท่านได้เขียนขึ้นไว้เป็นธรรมทานว่า องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า "ผู้ใดเห็นธรรมผู้นั้นเห็นตถาคต" เมื่อได้พิจารณาดูแล้วข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นพุทธพจน์อันหาค่ามิได้ ควรที่ชาวพุทธให้ความสนใจ พิจารณาเฉพาะคำสั้น ๆ นี้ มีความหมายอันกว้างขวางลึกซึ้งแฝงไว้ซึ่งความลี้ลับมหัศจรรย์ เหมือนกุญแจไขเข้าไปสู่แสงสว่างนำไปสู่ทางที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงผ่านมาแล้วหากได้ปฏิบัติถูกต้องก็จะเดินตามทางซึ่ง พระองค์ ทรงบรรลุโมค ธรรมด้วยอาศัย ทางที่พระองค์ทรงชี้ทางใน "ธรรม" ให้ปฏิบัติสิ่งลี้ลับลึกซึ้งมหัศจรรย์มีพร้อมใน "ธรรม" อยู่แล้ว ปัญหาอยู่ที่เราจะใช้สติปัญญาอดทนอย่าให้หลงทางเสียก่อนเราก็จะมองเห็นธรรมเมื่อนั้นก็จะเห็นแสงสว่าง ทาง บรรลุเช่น เดียวกับพระองค์

เห็น คือนิพพานเบื้องปลายสันนิษฐานว่าจะเป็นเช่นนี้

เมื่อได้พิจารณาดูแล้วจะเห็นได้ว่าทาง วิทยาศาสตร์ทางโลกยิ่งเจริญก้าวหน้าขึ้นเพียงไร พระพุทธศาสนาก็ยิ่งเด่นเพียงนั้น เพราะพุทธศาสนาเป็นแก่นแท้ของความจริง มีหลักสอนที่บริสุทธิ์ไม่เอียงเอนไม่อ่อนไหวเข้มแข็งเป็นหลักธรรมของโลก เป็นบ่อเกิดที่สะอาดสามารถปรับปรุงสร้างความเจริญ ทางจิตใจให้เกิด มนุษยธรรม โดยแท้จำเป็น ที่ชาวโลกจะหันเข้าศึกษา พิจารณาค้นคว้าหาความจริงมาพิสูจน์ให้เห็น เมื่อใดวิทยาศาสตร์กับพุทธศาสตร์หันเข้าหากัน วิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าทางวัตถุ พุทธศาสตร์เจริญก้าวหน้าทางจิตใจ เดินคู่กันไปแล้วเมื่อนั้นชาวโลกก็จะถึงซึ่งความร่มเย็นสันติสุข ความหวาดกลัวชั่วร้ายอย่างปัจจุบันนี้ก็จะหมดสิ้นไปแก่นแท้ของพุทธศาสนานั้นบริสุทธิ์สะอาดดี เลิศประเสริฐเป็นศาสนาหนึ่งในโลกในปัจจุบันนี้ปราชญ์ต่างประเทศตะวันตกของ โลกก็ได้ยกย่องพุทธ ศาสนา ว่าเป็นยอด ศาสนา ของโลก เดินนำหน้าวิทยาศาสตร์ตลอดเวลาเหมือนเงาตามตัว

องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นยอดศาสดาแห่ง

โลกพระองค์ตรัสรู้ทุกสิ่งทุกอย่างในพิภพจักรวาลไม่ว่าในที่ลี้ลับใด ๆ ไม่มีสิ่งใดที่พระองค์ไม่ตรัสรู้ แต่พระองค์ก็ทรงเลือกสิ่งที่จำเป็นของมนุษย์ ตามสติปัญญาพอจะศึกษาสามารถเข้าถึงได้ และปฏิบัติให้ได้ผล ส่วนสิ่งใดลึกเกินสติปัญญาของมนุษย์ธรรมดาที่จะเข้าถึง พระองค์ก็ไม่ทรงนำมาสอน ไม่จำเป็นเพราะไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่มนุษย์พุทธศาสนาเป็นศาสนาประชาธิปไตย มิได้สอนให้เชื่ออย่างงมงาย พระองค์ไม่ให้เชื่อก่อนที่จะพิสูจน์ให้เห็นความจริงเสียก่อน หลักคำสอนของพระองค์มีความบริสุทธิ์สะอาดอย่างสมบูรณ์ไม่มีหลอกลวงเป็นหลักธรรมชาติแก่นแท้คำสอนของพระองค์จะไม่มีอิทธิปาฏิหาริย์ใด ๆ เกี่ยวข้องด้วยหลักใหญ่ก็คือเรื่อง "กรรม" ผู้ใดทำกรรมดีหรือกรรมชั่วก็หนีไม่พ้นกรรมที่จะใช้หนี้ ธรรมของพระองค์สอนให้คนปฏิบัติ ในเรื่องชีวิตปัจจุบันผู้เป็นนักบวชก็ปฏิบัติไปอีกแนวหนึ่ง ผู้ครองเรือนก็ปฏิบัติอีกแนวหนึ่งสามารถจะแก้ไขปัญหาชีวิตและความวุ่นวายของสังคม นอกจากความทุกข์จากภัยของมนุษย์ก่อกันขึ้นเองแล้ว ยังมีภัยอันใหญ่หลวงไม่รู้จะเกิดเมื่อใด มีอยู่ทุกแห่ง เช่น

ภัยธรรมชาติอันเกิดจากพายุใหญ่ ฝนตกหนัก ฟ้าคนอง ฟ้าผ่า แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อุทกภัยน้ำท่วม โรคระบาดภัยนา ๆ ประการ ภัยเกิดจากธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศก็ดี แต่ยังไม่ร้ายแรงเท่าภัยเกิดจากใจมนุษย์ชั่วจิตทรามบ้าวาสนาบ้าลัทธิ มุ่งหวังสร้างเสริมอำนาจเพื่อครองความยิ่งใหญ่เป็นภัยร้ายแรงน่าสพึงกลัวจากการทำลายชีวิตใช้อำนาจค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ค้นคิดอาวุธมหาประลัย เครื่องประหัตประหารที่คอยมุ่งจะทำลายล้างมนุษย์ด้วยกันไม่มีสิ้นสุด พวกบ้าคลั่งการเมือง บ้าคลั่งสงคราม ตัวตายตัวแทน บ้าอำนาจขาดสติ ไม่สนใจประชาชาติของโลกจะได้ความทุกข์ยากเดือดร้อนเพียงใด เพราะต่างหวาดกลัวเกรงภัยมนุษย์บ้าอำนาจจะก่อกวนขึ้นเป็นทุกข์หนักแก่ประชาชนชาวโลกทั่วหน้า ในปัจจุบันนี้บรรดามนุษย์ชาวโลกไม่ว่าชาติใด เผ่าใด ภาษาใด ต่างกระเสือกกระสนหาที่พึ่งวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใดในโลกช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตราย หากคนทุกชาติหันเข้ามาสนใจในพระพุทธศาสนา เพื่อแก้ปัญหาของโลกโดยการปฏิบัติทางใจจะทุกข์สุขหวาดกลัวกล้าหาญก็เกิดจากใจภาย

ในตัวของเราเอง เราใช้ศีลสมาธิปัญญาให้เกิดอำนาจจิต ตามธรรมชาติ ที่สามารถทำลายล้างทุกข์และความหวาดกลัวให้สิ้นไป โลกก็จะผ่านพ้นวิกฤตไปสู่ความสันติ ร่มเย็นเป็นสุข ประชาชาติก็จะสุดสิ้นความหวาดกลัว ฉะนั้น พุทธศาสนาหมายถึง **ประกาศคำสอนของผู้ที่รู้แจ้งเห็นจริงตามธรรมชาติ** ไม่แฝงความโป้ปดมดเท็จหลอกลวง คำสอนที่จำเป็น ของมนุษย์ที่จะต้องรู้ต้อง ศึกษาเพื่อสร้างสรรค์ความเจริญเกิดศีลธรรมทางจิตใจของตนเอง ปลูกความเมตตาธรรม ทำลายล้างความชั่วในจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ **ธรรมะเป็นหลักสอนจากธรรมชาติที่สะอาดบริสุทธิ์แน่นอนมั่นคง** ผู้ใดประพฤติธรรมผู้นั้นจะไม่ตกไปในทางชั่ว เพราะอยู่ในศีลในสัตย์ นี่เป็นความรู้สึกของข้าพเจ้า หากสิ่งใดผิดพลาดก็ขออภัยท่านผู้รู้ทั้งหลายไว้ในที่นี้ด้วย ความปรารถนาของข้าพเจ้าก็เพียงขอย้ำอีกครั้งหนึ่งว่า อยากจะให้สาธุชนชาวพุทธทั้งหลาย ก่อนที่จะบวชบุตรหลานเข้าเป็นสาวกทางพระพุทธศาสนา ขอให้ได้ศึกษาเข้าใจใน พระธรรมความหมายของพุทธศาสนาแจ่มแจ้ง จนมีความเลื่อมใสศรัทธาเกิดขึ้นทางใจ เป็น

การบวชใจให้เข้าถึงธรรมเสียก่อน แล้วจึงจัดการอุปสมบท บวชทางกายให้บริสุทธิ์ทั้งภายนอกภายใน ก็จะได้พระภิกษุที่ทรงคุณธรรมสูงขึ้น เพื่อจะนำหลักสำคัญทางพระศาสนาออกสั่งสอนชี้ทางให้ประชาชนประพฤติตนถูกต้อง สอนคนเดินทางผิดให้เดินทางถูก ให้สมกับองค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าหวังจะให้พระพุทธศาสนาคุ้มครองโลก เพราะพุทธศาสนาสั่งสอนให้มนุษย์ให้เกิดเมตตาธรรมไม่เบียดเบียนกันไม่เห็นแก่ตัว เป็นบ่อเกิดการศึกษาที่จะนำทางไปสู่ความหลุดพ้นบรรลุถึงความสุขทางสงบเป็นยอดปรารถนาของชาวโลก

ข้าพเจ้ายังจำเหตุการณ์เมื่อปี ๒๕๑๑ ก่อนเข้าพรรษามีชายชราพร้อมด้วยภรรยาที่สูงอายุเข้ามาหาข้าพเจ้าได้แสดงความประสงค์จะขอให้ข้าพเจ้าช่วยเป็นเจ้าภาพจัดการอุปสมบท เพราะยากจนไม่สามารถจะบวชเองได้ เมื่อได้ซักถามว่าเหตุใดที่คิดจะบวชเมื่ออายุก็มากแล้ว มีจิตใจเลื่อมใสในศรัทธาเกิดขึ้นหรือ ข้าพเจ้าก็ได้รับตอบว่าอยากบวชเพราะแก่แล้วหากินอะไรไม่ได้ ภรรยาก็แก่หาเลี้ยงไม่ไหว ข้าพเจ้าถามว่า แล้วจะออกบิณฑบาตไหว

หรือก็ได้รับคำบอกเล่าว่า แกมีวิชาหมอดู เมื่อบวชแล้วจะหากินทางหมอดู ฟังแล้วข้าพเจ้าก็เศร้าใจที่รู้จุดประสงค์ว่า เมื่อหากินทางโลกไม่ได้ก็จะอาศัยผ้าเหลืองหุ้มห่อกายเพื่ออาศัยเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง ทั้งยังได้พยายามจะขอวันเดือน ปี จะดูดวงดูโชคชะตาราศีให้ข้าพเจ้า จำเป็นที่ต้องบอกความจริงว่า "ข้าพเจ้าไม่สนใจโชคชะตา ข้าพเจ้าเชื่อหลักกรรมของพุทธศาสนา ใครทำดีทำชั่วก็ได้แก่ตัวผู้นั้น ฉะนั้นจึงไม่สนใจอย่างอื่นแล้วข้าพเจ้าก็ถามว่า ก่อนจะมาหาข้าพเจ้าตรวจดูตัวเองหรือยัง แกยิ้มแล้วพูดว่า ไม่จำเป็นจะต้องดู เพราะผู้จะบวชให้ก็เท่ากับสร้างพระได้บุญ เท่ากับเอาบุญมาให้ ข้าพเจ้าฟังแล้วก็เกิดสลดใจ คิดว่าการบวชถ้าไม่เลือกบุคคลว่าเมื่อบวชไปแล้วศึกษาปฏิบัติธรรมสร้างกุศลจำศีลภาวนา หรือมีท่าทางจะทำความเสื่อมเสียให้แก่ศาสนาโดยหวังหาประโยชน์ส่วนตัว ไม่สนใจในความเสียหายส่วนรวม คิดว่าผู้ที่จะบวชให้ แทนที่จะเกิดบุญกุศลกลับจะเกิดโทษทางใจด้วย เพราะเมื่อเรารู้ว่าบุคคลที่เราจะบวชได้ครองผ้าเหลืองไปหากิน เมื่อสัมภาษณ์ฟังดูและเห็นท่าทางก็เกิดจิตใจหดห่อ เราคิดจะสร้างกุศล

ด้วยจิตใจหดห่อจะเกิดกุศลได้อย่างไร เมื่อจิตใจไม่เกิดปีติ ข้าพเจ้าจึงบอกว่า ข้าพเจ้าตั้งใจจะบวชผู้ที่มีจิตศรัทธาเลื่อมใสมองเห็นทุกข์ ตั้งใจจะปฏิบัติธรรมเพื่อให้หลุดพ้นก็ยินดีเพราะเป็นการส่งเสริมพระศาสนาให้รุ่งเรือง ไม่ว่าท่านผู้นั้นจะมีอายุมากน้อยเมื่อเลื่อมใสศรัทธาจริงๆ ข้าพเจ้าก็บวชให้ด้วยความปีติยินดี แต่ปีนี้ได้ตกลงบวช ๒ นาคเสียแล้ว นาคหนึ่งจะบวชที่วัดดาวคนอง และอีกนาคหนึ่งจะบวชที่วัดกระจับนิมิตร นาคทั้งสองรายบวชจากเณรมาเป็นพระ ฉะนั้นต้องขอโทษที่ปีนี้ไม่สามารถจะบวชได้มากกว่า ๒ องค์ และขอบใจที่ได้มาบอกบุญแม้ว่าจะไม่สามารถจะบวชให้ก็จะขอช่วยเพียงค่ารถเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ไป เมื่อแกทราบว่าผิดหวังเพราะข้าพเจ้าไม่รับจะบวชให้ก็แสดงกิริยาไม่พอใจออกมาให้เห็น แต่ข้าพเจ้าไม่โกรธกลับปีติดีใจที่ได้เห็นกิริยาท่าทางแสดงออกมานึกว่าเป็นบุญของเราไม่ได้บวชให้ชายแก่ผู้นี้ เพราะข้าพเจ้าเคยทราบว่าพระที่ตั้งใจบวชอาศัยผ้าเหลืองหากิน เพราะไม่ได้เกิดจากศรัทธาแล้วก็มักหัวดื้อ ถืออารมณ์ตัวเป็นใหญ่ถือว่าเป็นคนสูงอายุไม่ค่อยลงกับพระอาวุโสที่อ่อนอา

ยุคิดแล้วก็เศร้า นึกดีใจที่เราไม่รับจะบวชให้ มิฉะนั้นเราก็จะสร้างบาปไว้ให้ทางศาสนาไม่มีความสบายใจ บุญก็ไม่ได้กลับจะตกนรกในใจเมื่อนึกว่าบวชคนผิดครั้งใดก็จะหาความสุขใจไม่ได้ หากเราบวชผู้ที่มีจิตเลื่อมใสศรัทธาตั้งหน้าเล่าเรียนศึกษาธรรมะ เพื่อเผยแพร่พระศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อ ๆ กันไป เมื่อนึกถึงก็เกิดปีติยินดีขึ้นในใจนี่ก็เห็นจะได้กับโบราณว่าสวรรค์อยู่ในอก นรกอยู่ในใจ ข้าพเจ้ายังสงสัยชีวิตผ่าน เมื่อครั้งข้าพเจ้าบวชว่าจะได้บุญหรือไม่ เพราะไม่สมบูรณ์ทั้งกายวาจาใจ ไม่ได้บวชด้วยใจสมัคร และไม่ได้เล่าเรียนศึกษาธรรมะมาเทศน์โปรดโยมทางบ้าน แต่ข้าพเจ้าก็ได้พยายามนำชีวิตที่ผิดพลาดมา มาเป็นตัวอย่าง คิดว่าอาจจะเกิดประโยชน์ต่อไป ฉะนั้น ชีวิตผ่านของข้าพเจ้าก็ขอยุติลงเพียงนี้ก่อน

สวัสดี.

กรรมเป็นสิ่งลี้ลับ*

ก่อนเที่ยงวันหนึ่ง เราพบกันที่โรงแรมแห่งหนึ่งอยู่ทางถนนราชดำเนิน เที่ยงวันนั้นเราได้พบพร้อมหน้าตามที่นัดหมายไว้ เมื่อเราได้กินอาหารและได้สนทนากันอย่างเป็นที่สนุกสนานสิ่งใดที่ทำให้เราสนุกและสบายใจได้สิ่งนั้นก็เห็นจะได้แก่การคุยกันระหว่างเพื่อนฝูงมิตรสหายที่ถูกคอถูกนิสัย รู้จักรสนิยม เข้าใจกันดี รู้เรื่อง และพูดเรื่องที่เกิดประโยชน์ได้รับความรู้เบิกบานทั้งผู้พูดเล่าเรื่องและผู้ฟัง แกมขำขัน ทำให้อารมณ์ที่เคร่งเครียดในการงานอย่างจำเจผ่อนคลายเรื่องที่คุยกันทั้งมีสาระและไม่เป็นสาระหลายรส บางครั้งก็มีเรื่องทำให้เราเศร้า ตามปกติเราก็ชอบเรื่องสนุก ทุกครั้งเราได้มาร่วมกินอาหารและคุยกัน ส่วนมากมักจะเพลิดเพลิน ลืมเวลางานไปชั่วขณะหนึ่ง และมักจะออกจากห้องอาหารเป็นพวกสุดท้าย

---

*เรื่องลำดับที่ ๙๘ ของผู้ประพันธ์

ที่โต๊ะอาหารนั้น เรามีทั้งผู้ที่เคยร่วมกินอาหารนี้เป็นประจำและมีบางท่านนาน ๆ จะได้โผล่มาร่วมกินอาหารด้วยสักครั้ง วันนั้นเราได้สนทนากันถึงเรื่องกรรม ความจริงก็เป็นเรื่องเศร้าที่เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งเราก็ควรรู้ไว้จะได้ไม่หลงลืมตัว พิจารณาถึงเรื่องกรรม เพื่อนผู้เป็นนายธนาคารมาแล้ว ได้กล่าวขึ้นว่า

"ผมว่าเรื่องกรรมเป็นความจริง เพราะผมได้พบมาแล้ว และไม่ใช่อื่นไกล คนผู้นั้นเป็นเพื่อนที่รักสนิทสนมกับผมมาก เพราะเราเป็นเพื่อนร่วมชั้นกันมา หมอนี่เกลียดแมลงสาบเป็นที่สุดในชีวิต เห็นที่ไหนเป็นไม่ได้ต้องไล่ตีทำลายจนตายถึงจะสบายใจ ถ้ามีเวลาก็จะรื้อตามตู้ตามลิ้นชักโต๊ะ พบเป็นฆ่าดะ คล้ายจะมีความอาฆาตพยาบาทติดในนิสัยสันดาน เป็นศัตรูคู่อริกับพวกแมลงสาบมาแต่อดีตชาติก่อน แปลกเหลือเกิน

เพื่อนผู้นี้เป็นนักดื่มอย่างคอทองแดง ต่อมาก็ไม่พ้นหลักธรรมชาติ คือ เกิด เจ็บ ตาย ที่สุดก็ได้ป่วยไข้ได้ถึงแก่กรรมลง ในฐานะผมผู้เป็นเพื่อนที่รักกันสนิทสนมกันมาก เมื่อรู้ว่าเพื่อนตาย ก็เสียดายและมีความอาลัยรัก

อย่างมนุษย์ปุถุชนทั้งหลาย เพื่อนได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับผมได้ช่วยงานเท่าที่ผมจะช่วยได้ การสวดศพจนที่สุดก็บรรจุศพ เพื่อคอยเวลาที่จะทำการฌาปนกิจในเวลาอันสมควร

ต่อมาเมื่อถึงกำหนดวันที่จะทำการฌาปนกิจศพ ก็จัดแจงไปเอาซากสังขารที่ใส่ไว้ในโลงบรรจุไว้ในกุฏศพซึ่งโบกซิเมนต์ปิดไว้ ก็ต้องใช้สัปเหร่อและผู้ช่วยกะเทาะปูนซีเมนต์ที่ปิดช่องกุฏออก และก็ช่วยกันลากและยกโลงศพขึ้นมา ภรรยาของผู้ตายเกิดอยากดูหน้าศพของสามีครั้งสุดท้าย ก่อนที่จะถูกเผาไหม้ละลายไปในกองไฟ

พวกสัปเหร่อและผู้ช่วยได้จัดการตามความประสงค์ของเจ้าภาพผู้เป็นภรรยาของผู้ตายได้ช่วยกันงัดฝาหีบศพเมื่อฝาถูกเปิดออกแล้ว ทำให้ทุกคนเห็นแล้วตื่นเต้นตกตะลึง ผู้หญิงก็ร้องหวีดผมเองเห็นแล้วก็งงเหมือนกัน นึกในใจว่า นี่มันเป็นไปได้หรือ แทนที่จะเห็นศพแห้งตามสภาพของเวลา และเสื้อผ้าที่สวมใส่ กลับเห็นแมลงสาบนับหมื่นนับแสนต่ายซ้อยกันยั้วเยี้ยอยู่ในโลงศพจนมองไม่เห็นร่างของซากศพ เมื่อเปิดฝาโลงออกได้รับแสงสว่าง

ภายนอก พวกแมลงสาบมันก็วิ่งกันชุลมุน บางตัวก็บินออกจากโลง พวกผู้หญิงตกใจกลัวร้องโวยวายเอะอะ ทั้งขยะแขยงสะอิดสะเอียนกลัวพวกแมลงสาบในโลงศพจะบินมาเกาะหน้าเกาะตา คอยหลับตาเอาผ้าปิดอย่างโกลาหล บางคนที่สะอาดก็กลัวจะติดเชื้อโรคพากันหลบหนีออกให้ห่าง เมื่อเจ้าพวกแมลงสาบหนีแยกออกไปแล้วสิ่งที่เห็นอยู่ในโลง ซากศพเหลือเพียงกระดูกเรือนร่างขาวโพลน ไม่มีเสื้อผ้าหรือเนื้อหนังติดอยู่เลย พวกแมลงสาบคงแทะกินหมด ผมมานึกดูก็ประหลาดมาก ว่าทำไมเจ้าพวกแมลงสาบมันจึงเกิดขึ้นหรือไปอยู่ภายในหีบศพได้ เพราะนอกจากตอกตะปูปิดแน่นและอากาศเข้าไม่ได้ ยังทายาชันไม่ให้มีกลิ่นรอดออกมาได้ ผมก็นึกไม่ออก นี่ก็เห็นจะเป็นกรรมตามสนองหรือความอัศจรรย์ของกรรม

ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็คิดว่า กรรมเป็นสิ่งลี้ลับ ซึ่งหาเหตุผลไม่ได้ ย่อมจะเกิดขึ้นจากการสร้างบุญหรือบาปเป็นต้นเหตุ และประกอบด้วยอำนาจของจิตคิดผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรเป็นสื่อทำให้เกิดผลกรรม ท่านผู้ตายเป็นผู้มีพลังจิตเกลียดแค้นชิงชังพยาบาทสูงมีต่อพวกแมลงสาบ

จึงได้เกิดผลกรรมโต้ตอบตามสนอง ดังที่ได้เป็นไปแล้ว

เรื่องนี้ทำให้ข้าพเจ้าเกิดคิดถึง เรื่องนายแพทย์ผู้หนึ่ง แม้จะเป็นเรื่องนานมาแล้วก็ดีแต่ก็คิดว่ายังไม่เก่าเกินไป ที่จะนำมากล่าวไว้ในที่นี้ เพื่อจะได้มีโอกาสพิจารณาเปรียบเทียบเรื่องกรรม

นานมาแล้วได้มีท่านผู้หนึ่งมาจากต่างจังหวัด ต้องการพบข้าพเจ้า เมื่อเราได้มีโอกาสสนทนากันแล้ว ท่านผู้นั้นก็ได้เล่าเรื่องให้ฟังว่า จังหวัดที่ท่านผู้นี้อยู่นั้นมีนายแพทย์ผู้หนึ่ง มีความชำนาญรักษาโรค ชาวบ้านทั่วไปแทบจะยกย่องว่าเป็นหมอเทวดา แม้ไข้หนักหมออื่นไม่รับแล้ว หากจะมาหาหมอนี้ ถ้าได้รับปากว่าหาย ก็ไม่มีอะไรต้องวิตก เจ้าไข้ก็เป็นอันนอนใจเชื่อถือได้ว่าคนไข้ไม่ตายแน่ ฉะนั้น คนไข้และชาวบ้านเชื่อถือมาก หมอคนนี้มีเสียอย่างหนึ่ง คือค่ารักษาแพงมาก บางคนหายแล้วก็แทบจะหมดเนื้อหมดตัว ฉะนั้น ชาวบ้านไม่ชอบที่เป็นหมอขูดเลือด ไม่ว่าคนมีคนจนหรือพระภิกษุ ไม่ยอมเห็นแก่ใครเป็นอันขาด ขาดความเมตตา เห็นอกเห็นใจ เหตุนี้แม้ความเก่งความสามารถของหมอ จะมีผู้

ยกย่องสรรเสริญว่าเหมือนหมอเทวดาก็ดี แต่ก็มีไม่น้อยที่สาปแช่งว่า ขูดเลือดขูดเนื้อ แม้พวกคนยากจนไม่มีเงินก็ไม่รักษาให้ คนเจ็บกลัวตายก็ต้องวิ่งกู้หนี้ยืมสิน หรือผู้เพียงมีที่ดินที่นาหรือมีอะไร ก็ต้องจำนองจองจำมาให้ค่าหมอรักษา แทบจะหมดตัว

ต่อมามีพระภิกษุสูงด้วยสมณศักดิ์อาวุโส เป็นที่เคารพของชาวบ้านชาวเมืองทั่วไปท่านได้ป่วยและมีอาการมาก มีคนแนะนำให้ท่านไปหาหมอผู้นี้ ท่านก็บอกว่าอาตมาไม่มีเงินจะให้ค่าหมอ เพราะเขาเป็นหมอเงินหมอทองไม่เคยเห็นแก่หน้าใครเลย พวกศิษย์ก็บอกว่า ท่านเป็นพระภิกษุที่ชาวบ้านชาวเมืองเคารพนับถือมาก บางทีหมอจะลดหย่อนผ่อนให้ก็ได้ ที่สุดท่านก็อุตส่าห์ตะเกียกตะกายพาสังขารไปหาหมอ คิดว่าถ้าเชิญหมอมารักษาที่วัดทำให้เสียเวลา ค่ารักษาก็จะสูงขึ้นอีกมาก เมื่อได้ไปพบหมอบอกกับหมอไปตามความเป็นจริง อาตมามีเงินไม่มากนัก จะออกปากชาวบ้านก็เกรงใจ อยากจะทราบว่าอาตมาจะเสียค่ารักษาเท่าใด อาตมาจะได้เตรียมไว้ให้ถ้าขาดไม่มากก็จะขอร้องญาติโยมช่วยออกให้ หมอพูดให้

กำลังใจว่า "สำหรับท่านไม่เป็นไรหรอกครับ ยังไม่ต้องคิดก่อนก็ได้ ผมจะได้คิดมาก รักษาให้หายดีเสียก่อน ค่อยพูดกัน"

พระรูปนั้นท่านก็คิดว่า ครั้นจะรบเร้าให้บอกราคาก็เกรงใจ ในเมื่อหมอได้บอกว่าจะไม่คิดมากคิดแพง ก็ต้องตกลงให้รักษา ต่อมาท่านก็หายเป็นปกติ ท่านก็เตือนหมอให้เก็บค่ารักษา แล้วไม่ช้าหมอก็ได้ทำบิลให้คนนำมาส่งให้ท่าน เมื่อท่านได้เห็นตัวเลขจำนวนที่ต้องจ่ายในบิลแล้วก็ตกตะลึงงง ลมแทบจับ เพราะจำนวนเงินเป็นตัวเลขสี่ตัว แต่หัวหน้าเป็นเลขแก่ ท่านบอกว่าเห็นบิลเท่านั้นเหงื่อท่วมตัว เพราะไม่รู้ว่าจะหาเงินที่ไหนมาให้หมอตามบิลมากมายได้ นึกไม่ออก การที่จะขอลดกับหมอนั้นไม่เกิดประโยชน์อะไร เพราะหมอพูดคำเดียว

เมื่อหมดทาง ท่านก็หาของในกุฏิ มีอะไรแลกเปลี่ยนเป็นเงิน เก็บเล็ก ๆ น้อย ๆ เพื่อสะสมไว้ใช้หนี้หมอ ที่ขาดอีกมากก็จำเป็นต้องอาศัยญาติโยมเพื่อช่วยกันสงเคราะห์ให้ท่านได้ใช้หนี้ พวกลูกศิษย์และผู้ที่เคารพเมื่อรู้เรื่องนี้ ก็ได้พยายามไปพูดกับหมอขอความเห็นใจ

แต่ทุกคนก็ผิดหวัง เพราะหมอไม่ยอมลดราวาศอก พวกชาวบ้านต่างก็ได้แต่สาปแช่งหมอหน้าเลือดไม่ยกเว้นแม้แต่พระสงฆ์ พวกชาวบ้านทั่วไปก็ได้ช่วยกันบริจาคคนละมากบ้างน้อยบ้างแต่ไม่วายพากันแช่งว่า "เมื่อไหร่ ไฟนรกจะเผาผลาญหมอหน้าเลือดคนนั้นนะ คิดค่ารักษาคนยากคนจนก็หนักอยู่แล้ว แต่นี่มาทำกับพระกับเจ้า ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาของชาวบ้านชาวเมืองทั่วไป เมื่อชาวบ้านชาววัดรู้ถึงไหนก็สาปแช่งถึงนั่นว่าเป็นคนไม่มีศาสนาเห็นเงินเป็นใหญ่ ไม่รู้จักศีลธรรมบุญบาป ที่สุดก็ช่วยกันออกเงินตามมีตามเกิดจนถวายท่านได้ตามจำนวนนั้น มอบจ่ายค่ารักษาหมอไป

ตามปกติหมอเป็นคนละเอียดถี่ถ้วน มีสติไม่ประ-มาท ระวังตัวอยู่เสมอและเป็นคนมัธยัสถ์ หรือจะเป็นเพราะถึงเวลาของกรรมทำให้หมอเห็นผิดเป็นชอบ ขาดสติเกิดความประมาท ก็คืนวันหนึ่งหมอเห็นปี๊บใส่กอฮอล์รั่วซึม จึงเอากอฮอล์ในปี๊บมาถ่ายลงถัง เวลานั้นไม่มีไฟฟ้าใช้จึงต้องใช้แสงสว่างจากเทียนไข ส่องอยู่ไกล ๆ จากที่สูงห่าง ๆ เมื่อถ่ายกอฮอล์จากปี๊บลงสู่ถัง จะเป็นเพราะ

ที่ผลกรรม ถึงคราวที่จะตามสนอง ทำให้เทียนไขตั้งไว้บนหิ้งสูงหยดก้นเทียนติดไม่แน่น เกิดตกลงมาจากหิ้งพอดีกอฮอล์เมื่ออยู่ใกล้ไฟเทียนไขก็ไม่ดับเกิดเป็นเปลวไฟแลบลุกพึบขึ้น ทันใดนั้นเปลวไฟก็ลุกลามรวดเร็วไวเกินที่หมอจะทันป้องกันหรือหลบหนีได้ ไฟลุกลามเข้าไปในปี๊บ ความอัดและความกดดันของแกสแอลกอฮอล์ ทำให้เกิดระเบิดขึ้น กอฮอล์ก็กระจายไปท่วมตัวหมอ แล้วไฟก็ติดขึ้นทันที เสียงระเบิดได้ทำให้ผู้คน ญาติพี่น้องตกใจ ภรรยาวิ่งมาเห็นไฟกำลังลุกท่วมตัวหมอกำลังทุรนทุรายไม่สามารถจะช่วยตัวเองได้ ภรรยามาเห็นตกใจแทบสิ้นสติ ไม่ช้าชาวบ้านใกล้เรือนเคียงวิ่งมาช่วยกันดับและหมอก็ล้มพับกลิ้งลงไปนอนบนพื้นห้องแถวนั้น ร้องครวญครางด้วยพิษไฟปวดแสบปวดร้อน ญาติเห็นอาการไม่ดีหนักมาก เพราะเนื้อรอบนอกสุก หมอต้องทนทุกข์ทรมานมากจึงได้รีบจัดส่งตัวมารักษาที่โรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ความทุรนทุรายด้วยพิษร้อนของไฟเผาผลาญร่างกายนั้น เป็นเรื่องที่เจ็บปวด เจ็บแสบ เหลือที่จะทรมานต่อไปได้ หมอถึงแก่กรรมลงในโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ

ชาวบ้านชาวเมืองที่เคยด่าเคยแช่งหมอมาก่อน แต่พอรู้ว่าหมอถูกเผาทั้งเป็นและได้ถึงแก่กรรมลงเสียแล้ว ต่างก็พากันเสียใจเศร้าสลดใจ เสียดายที่ต้องเสียหมอที่เก่งในทางรักษาคนไข้ที่ยกย่องเป็นเทวดา ที่ได้เคยรักษาคนจวนจะตายให้รอดชีวิตมาได้ไม่น้อย ความโกรธแค้นของทุกคนหายไปสิ้น มีแต่ความรักความอาลัยเสียดายที่หมอดี ๆ ในทางรักษาต้องตายจากไป แม้จะเป็นผู้ที่ขุดเลือดขุดเนื้อบ้าง ทุกคนก็อยากให้หมอมีชีวิตอยู่เพื่อความอุ่นใจก็ยังดีกว่าไม่มีหมออยู่เลย ทุกคนเมื่อรู้ข่าวก็ไม่เว้นที่จะสงสารและอาลัย ครั้งใดที่มีคนป่วยหนัก ญาติ พี่น้องก็จะพากันบ่นคิดถึงหมอเทวดา แต่สิ่งเหล่านั้นได้ผ่านพ้นไปเป็นอดีต แล้วจะไม่กลับมาเป็นปัจจุบันอีก เหลือไว้แต่ความหลังว่าในจังหวัดนี้เคยมีหมอเทวดาที่สามารถรักษาคนที่จวนจะตายให้ฟื้นขึ้นมาได้ บัดนี้ได้ผ่านไปแล้ว และไม่ช้าก็จะค่อย ๆ ลืม ไม่ว่าจะเป็นความดีหรือความชั่ว คงเหลือไว้แต่ "**กรรม**" ซึ่งเป็นสิ่งลี้ลับไม่สามารถจะมองเห็นได้ คอยติดตามสนองแก่ผู้สร้างกรรมดีกรรมชั่วต่อไป

สวัสดี

อดีตชาติ*

ที่สมาคมแห่งหนึ่ง หลังจากประชุมกันตามธรรมดาทุกวันพฤหัสบดีก่อนเที่ยงเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ยังมีเวลาหันมา ถกกันถึง เรื่อง กฎของ ความ จริง เรื่องกรรม ในยุคปัจจุบันนี้ ก็มีผู้สนใจและเชื่อกันมาก แต่หลายท่านยังข้องใจในเรื่อง "**กรรมอดีตชาติ**" หรือกรรมเก่าชาติก่อนติดตามมาสนองในชาตินี้ เพราะบางท่านในชาติปัจจุบันนี้ก็ประฤพติตัวดี ไม่น่าจะรับเคราะห์กรรมหนักเลยจึงมีข้อสงสัยว่าจะพูดอย่างกำปั้นทุบดิน เมื่อมีอะไรเกิดขึ้นหาสาเหตุไม่ได้ก็มักจะเหมาให้เป็นกรรมของอดีตชาติ จึงย่อมมีทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายหนึ่งเชื่อว่า "**กรรมในอดีตชาติมีจริง**" แต่อีกฝ่ายยังสงสัยเชื่อไม่สนิทนัก บางท่านก็ไม่เชื่อเลย จึงมีการถกกันขึ้นในหมู่ผู้ที่ได้เคยอ่านหนังสือในชุด "กฎแห่งกรรม"

---

*เรื่องลำดับที่ ๑๐๔ ของผู้ประพันธ์

เมื่อเพื่อนที่เป็นฝ่ายเชื่อเรื่องกรรมในอดีตชาติมีจริง ทั้งเป็นเลขานุการของสมาคมนั้นมาเล่าให้ฟังแล้ว ผู้เขียนบอกกับเพื่อนว่า เป็นธรรมดาของมนุษย์ปุถุชน ย่อมจะมีความเห็นแตกต่างกัน การที่ถกกันเพื่อหาความจริงและเหตุผลในเรื่องนี้ก็เป็นนิมิตที่ดี เพราะเป็นทางที่จะนำไปพิจารณาให้เห็นแจ่มแจ้งในอนาคตวันหนึ่งข้างหน้า ก็คงจะคลี่คลายข้อสงสัยให้ชัดแจ้งอย่างขาวกับดำ เมื่อนั้นคงจะปัดข้อสงสัยต่าง ๆ หมดไปเอง

แต่ก็เหมือนอภินิหาร เผอิญต่อมาผู้เขียนก็ได้รับจดหมายพร้อมทั้งบันทึกข้อความเกี่ยวแก่กรรมในอดีตชาติซึ่งมีหลักฐานเหตุการณ์พอจะเชื่อได้ไม่มีข้อสงสัย หากท่านได้อ่านและได้พิจารณาดูให้ถี่ถ้วน ก็คงจะคลี่คลายความสงสัยลงได้บ้าง เพราะเรื่องได้เกิดขึ้นแล้วและได้ผ่านไปไม่นานวัน ยังมีผู้รู้เห็นเป็นพยานมีหลักฐานอีกมากนับว่าเหตุบังเอิญหรืออภินิหาร ผู้เขียนได้รับเรื่องนี้มาได้ทันเวลา หลังจากได้ทราบว่ามีคนส่วนมากที่ถกกันถึงกรรมในอดีตชาติมีจริงหรือไม่

ในบันทึกที่ท่านเจ้าของเรื่องส่งมา ได้เล่าว่าข้าพเจ้า (หมายถึงผู้บันทึกเอง) มีเพื่อนนายทหารผู้นิยมการล่าสัตว์เป็นกีฬาที่ทำให้สนุกสนาน เพลิดเพลิน ตื่นเต้นผจญภัย ตามอารมณ์ชอบเป็นชีวิตจิตใจ ข้าพเจ้าอยากจะห้ามปรามชี้ให้เห็นบาปบุญคุณโทษในเรื่องกรรม แต่คิดว่าน้ำหนักคำพูด คำเตือน และเหตุผลยังไม่พอ ยังเบาเพื่อนก็คงไม่เชื่อแน่ จึงหาโอกาสให้เพื่อนได้พบพระอาจารย์ที่มีคุณธรรมสูง เพื่อจะได้อบรมสั่งสอนให้เกิดเห็นผิดชอบเกิดบุญบาป มีศีลธรรม มีความประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมต่อไป สมกับเป็นผู้ถือพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติหากมนุษย์เราไม่เข้าข้างตัว ได้พิจารณาถึงเหตุผลตามหลักธรรมชาติแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงจะรู้ว่าสัตว์ทุกชนิดที่เกิดมาในโลก นับแต่มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่สูงสุดตลอดจนสัตว์เลื้อยคลาน ต่างมีสัญชาติญาณประจำอยู่ด้วยกันทุกชีวิตทุกรูปนาม สิ่งนั้นคือ **"ความกลัว"** เราจะเห็นได้ว่าสัตว์ที่เราเลี้ยงอยู่ในบ้าน เพียงเราจะหยิบไม้ขึ้นทำท่าจะตีเท่านั้น จะเป็นแมวหรือสุนัขซึ่งมีความไวต่อความรู้สึก ก็จะทำให้มันตกใจวิ่งเผ่นหนีตามสัญชาต

ญาณแห่งความกลัว ยิ่งสัตว์ป่ามีความตื่นกลัวอยู่แล้ว เพราะมันเคยพบต่มนุษย์ที่คอยล่าทำลายมัน ผิดกับพระภิกษุบางรูปท่านได้แผ่เมตตาธรรมให้มัน จึงทำให้มันเข้าหาพระ เพราะสัญชาติญาณรู้ว่าไม่มีภัยอันตรายใดๆ เมื่ออยู่ใกล้พระนี่ก็เห็นได้ว่า สัตว์ทุกชนิดย่อมมีความหวาดกลัวภัยเป็นเจ้าเรือนอยู่แล้ว แต่มันก็สามารถรู้ว่าใครมีเมตตาธรรมแก่มัน หากเรานักล่าสัตว์จะพิจารณาดู ก็จะเคยเห็นแก่ตารู้แก่ใจว่า ขณะที่บุกเข้ายิงสัตว์ป่า เสียงปืนทำให้มันแตกฝูงวิ่งกระเจิงหนีเพราะความหวาดกลัว ตัวลูกพลัดตัวแม่ ตัวผู้พลัดตัวเมีย วิ่งหนีตะลีตะลานจนสุดชีวิต ขอเพียงให้ชีวิตได้รอดตายเท่านั้น และบางตัวเคราะห์ร้าย ถูกยิงตายก็ตายไป ที่ไม่ตายก็วิ่งหนีต่อไป บางตัวยังไม่ตายเพียงแต่ถูกยิงบาดเจ็บจะวิ่งโซซัดโซเซไปหาที่หลบภัยในพุ่มไม้ที่ลับตา ออกมาหากินไม่ได้ แข้งขาถูกลูกปืนบาดเจ็บพิการ ได้รับความลำบากทนทุกข์ทรมานจนกว่าจะหายหรือตายไป

หากเราอยากเป็นนักกีฬาล่าสัตว์ป่า ก็ควรจะพิจารณาดูตัวเองเสียก่อน แล้วตั้งปัญหาถามตัวเองว่า เราทำ

เช่นนี้ผิดหรือถูก เราสร้างบุญหรือก่อบาป เมื่อคิดยังไม่ตกก็ย้อนไปคิดว่าเอาความรู้สึกทางจิตใจของเราไปสวมวิญญาณของสัตว์ที่เราตามล่านั้น สมมุติว่าสัตว์นั้นกลับเป็นคนตามล่าเรา หาความสนุกสนานตามอารมณ์เหมือนเรา หยิกเนื้อผู้อื่นข้างเดียว เขาเจ็บเราไม่เจ็บ ลองให้เขาหยิกเนื้อเราดูบ้าง แล้วเราจะมีความรู้สึกอย่างไร อย่าลืมว่าเราก็ถือศาสนาพุทธ แต่เราอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมหรือเปล่า เราได้ปฏิบัติอะไรผิดศีลธรรมข้อใดบ้าง อย่าปล่อยอารมณ์สร้างกรรมไม่มีขอบเขต อย่าหลงใหลสร้างบาปว่าเป็นกีฬาของมนุษย์ ให้ความเป็นธรรม อย่ารังแกเบียดเบียนสัตว์ มันก็อาศัยอยู่ในป่าที่มีขอบเขต ก็มีความสุขตามธรรมชาติของมัน แม้ทางบ้านเมืองจะมีกฎหมายสงวนพันธุ์สัตว์ป่า แต่ก็ยังมีมนุษย์เห็นแก่ตัวได้ บุกทำลายมันจนจะสูญพันธุ์อยู่แล้ว ถ้าเราได้เอาหลักศีลธรรมมาคิดพิจารณาดูถี่ถ้วนแล้ว เราก็จะเกิดความสมเพชเวทนาสงสาร คงยิงมันไม่ลง ปล่อยให้มีชีวิตอยู่ตามป่าตามดงตามธรรมชาติ อย่าไปรบกวนเบียดเบียน ให้มันอยู่ด้วยความสงบในป่าต่อไป เราก็สบายใจ เมื่อมีอายุก็ไม่ต้อง

กลัวว่ากรรมจะตามสนอง เพราะไม่ได้สร้างกรรมไว้แต่วัยหนุ่ม

ได้บันทึกไว้ว่า คืนนั้นเป็นต้นเดือนวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ข้าพเจ้าพร้อมด้วยนายทหาร อดีตเป็นนักนิยมไพร ชอบล่าสัตว์ ถือว่าเป็นกีฬาของลูกผู้ชาย อีกท่านหนึ่งเป็นนายทหารแม่นปืน ได้รับเหรียญทองและเหรียญเงิน เท่าที่รู้ไม่ต่ำกว่า ๖ อัน เราต่างก็ถกกันถึงเรื่องการล่าสัตว์หรือคนฆ่าสัตว์ ว่าเป็นการสร้างบาปสร้างกรรมหรือไม่ ตกลงคืนนั้นเราจึงพากันขึ้นรถพร้อมทั้งคนขับออกจากที่พัก คืนนั้นเป็นคืนแรม ๑ ค่ำ ดวงจันทร์ยังไม่รู้สึกเว้าแหว่ง กำลังทอแสงสว่างเต็มดวง เพราะเป็นเดือน ๕ ข้างไทย แม้อากาศจะอบอ้าวบ้างในกลางวัน แต่เวลากลางคืนก็เย็นพอสบาย เมื่อเดือนหงายแจ่มกระจ่างสว่างทั่วท้องฟ้า พื้นแผ่นดินมีภูเขาและดงไม้เป็นทิวทัศน์ใต้แสงเดือนเต็มดวง ย่อมเป็นอาหารทางตาและทางจิตใจ สำหรับผู้มีความรู้สึกเป็นปกติ สำหรับนักล่าสัตว์ก็ยิ่งนึกไกลออกไปถึงกลางดงกลางป่า นึกถึงพวกสัตว์ หรืออย่างน้อยก็นึกถึงพวกกระต่ายป่าออกมาเล่น

แสงจันทร์ จะได้ซ้อมมืออย่างเพลิดเพลินสนุกสนานตามอารมณ์ แล้วแต่ความรู้สึกนึกคิดแต่ละบุคคล ส่วนพวกที่เป็นโสดเวลาเช่นนี้ก็มักจะฝันถึงความรักอันแสนหวานกับคนรักภายใต้แสงเดือนอันมีแต่ความสดชื่น เวลาและสิ่งแวดล้อมทั้งภูเขาลำเนาไม้ภายใต้แสงสว่าง ย่อมจะฝันถึงความสุขด้วยกัน ไม่ว่าหญิงชายทุกรุ่นทุกวัย ผู้สูงอายุก็มัก จะคิด ถึงความหลัง ที่สดชื่นครั้งหนึ่ง ในชีวิต ใต้แสงเดือน

การที่ข้าพเจ้าพร้อมทั้งคนขับและเพื่อน ๆ มุ่งหน้าออกจากที่พักเมืองลพบุรี มิได้มุ่งหมายเข้าไปในกลางดงกลางป่าเพื่อล่ากระต่ายที่ออกมาเล่นแสงเดือน เพราะข้าพเจ้าเป็นผู้ไม่ชอบสร้างบาป เบียดเบียนสัตว์ หรือมุ่งหน้าจะไปเที่ยวบ้านสาวคนรัก เพราะแสงเดือนทำให้เกิดอารมณ์สดชื่น เราขับรถออกจากค่ายที่พักมุ่งหน้าไปทางสิงห์บุรีทันที มุ่งหวังจะพาเพื่อนทั้งสองตรงไปนมัสการท่านพระครูภาวนาวิสุทธิ์ เจ้าอาวาสสำนักวิปัสสนาวัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี คืนนั้นนับว่าพวกเราโชคดีเพราะได้พบท่านพระครูอยู่ตามลำพัง ปกติ

ธรรมดาแล้วน้อยนักจะได้มีโอกาสเช่นนี้ เพราะท่านมีแขกมาหาเสมอเป็นประจำหาเวลาว่างยาก เมื่อเราพากันไปกราบนมัสการแล้ว ก็ได้มีโอกาสสนทนาที่ชั้นล่างกุฏิของหอประชุม พระประสิทธิ์ได้บริการน้ำร้อนน้ำชาตามเคยทุกครั้งที่ข้าพเจ้ามาถึง

พวกเราได้สนทนากับท่านตามควรแล้ว ก็เริ่มถามปัญหาเรื่อง "**ผลของกรรม**" ท่านพระครูก็ได้กรุณาอธิบายและยกตัวอย่างมีเหตุผล และอย่างตัวที่มีมาแล้ว ทำให้บางคนนึกถึงเมื่อครั้งวัยรุ่นคะนองมือ ดูภูมิใจเมื่อได้ลองฝีมือทางยิงปืน อ่อนทางศีลธรรม แก่ในทางสร้างบาปสร้างกรรม ในเวลานั้นเราไม่เคยคิดถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษดูเหมือนจะไม่เคยคิดถึงเรื่องศีลธรรม เมื่อเพื่อนชักชวนไปไหนก็ไปตามอารมณ์เห็นว่าสนุกดี ความเวทนาสงสารไม่เคยคิดอยู่ในความรู้สึกแม้เจ้าสัตว์เคราะห์ร้าย เมื่อถูกลูกปืนยังไม่ตายลงทันที มันยังตะเกียกตะกายวิ่งหัวซุกหัวซุน วิ่งหนีจนสุดกำลัง เพื่อเอาชีวิตรอดเนื้อตัวสั่นเทาด้วยความกลัว เรากลับเห็นเป็นของสนุกสนาน จิตใจชื่นบาน มาถึงปัจจุบันนี้เมื่อได้ฟังหลักธรรมพูดถึงกรรมของ

ท่านพระครูแล้ว ก็ทำให้คิดถึงเวลานั้นก็เศร้าสลดใจ เราก็ไม่นึกว่าเราจะเป็นคนเหี้ยมโหดดุร้ายเบียดเบียนสัตว์ถึงเพียงนี้เพราะเราลืมตัว

เมื่อเพื่อนนักแม่นปืนได้ถามท่านพระครูว่า "การฆ่าสัตว์เป็นกีฬาที่มนุษย์นิยมไพรชอบล่านั้น จะมีบาปหรือไม่ เพราะบางลัทธิเขาบอกว่าการฆ่าสัตว์ให้ตายเพื่อนำมาปรุงอาหารนั้นเขาถือได้อนุเคราะห์ช่วยให้สัตว์ไปเกิดเป็นคน"

ท่านพระครูท่านก็ตอบว่า "ทางพุทธศาสนานั้นผิดศีลข้อแรก เพราะพวกสัตว์อยู่ในป่าหากินตามสภาพของเขา เราควรจะอยู่ส่วนเรา แต่นี่เรากลับแบกปืนเข้าป่าไปเที่ยวรุกรานรังควานเขา เบียดเบียนฆ่าสัตว์ให้ตาย แล้วเราก็คิดปลอบตัวเอง เรารู้ได้อย่างไรว่าสัตว์ที่เราฆ่าจะต้องเกิดมาเป็นคน เข้าใจไปคนเดียว เพราะสัตว์มันพูดไม่ได้ มนุษย์พูดได้จึงพูดข้างเดียวตามใจชอบเช่น เมื่อหลายปีบริเวณรอบ ๆ วัดเกิดน้ำท่วมในป่าละเมาะ พวกกระต่ายป่าต่างแตกตื่นหนีน้ำหาที่พึ่ง เพื่อให้ชีวิตรอดตายที่สุดพวกกระต่ายเหล่านั้นก็หนีน้ำมาพึ่งอาศัยในวัด เพราะ

เป็นที่ดอนน้ำท่วมไม่ถึง แม้จะรู้ว่าอยู่ใกล้มนุษย์ใจโหด ย่อมเป็นภัยอันตราย แต่พวกกระต่ายก็ไม่มีทางเลือกจะหนีไปหลบซ่อนในที่ปลอดภัยกว่านี้ ก็ต้องตัดสินใจเข้าหาวัดเป็นที่พึ่ง แม้จะรู้ว่าเมื่อพบมนุษย์ใจชั่วเข้าจะต้องตายแต่ก็ต้องเสี่ยง เพราะดีกว่าจมน้ำตาย ถ้ามนุษย์เราได้ใช้ความคิดกันสักหน่อยก็จะเห็นในสัตว์มีความสงสารเวทนาและแผ่เมตตาธรรมให้สัตว์เหล่านั้น เพราะที่อยู่อาศัยก็ไม่มีต้องตะเกียกตะกายเพื่อเอาชีวิตรอดมาพึ่งวัด กระต่ายบางตัวก็หลบหนีเข้าไปซ่อนตัวอยู่ในโบสถ์อาตมาพิจารณาดูแล้วก็สงสาร คิดว่าสัตว์ก็กลัวตายเหมือนมนุษย์หนีร้อนมาพึ่งเย็น จึงได้บอกประกาศให้ญาติโยมแถวใกล้ ๆ วัดนั้นว่า ขออย่าได้ทำอันตรายกระต่ายเลย เพราะเท่าที่เขาเสี่ยงภัยเข้ามาอยู่ใกล้คนนี้ก็กลัวมากอยู่แล้ว ตามปกติกระต่ายก็ตื่นกลัวมนุษย์อยู่แล้ว อย่าได้ไปทำลายเขาเลยเรามาร่วมช่วยกันป้องกันให้พวกเขารอดพ้นภัยอันตรายจากน้ำท่วมก็จะเป็นกุศล ที่เราจะได้ช่วยชีวิตสัตว์ให้พ้นทุกข์ เพราะเขาไม่มีทางหนีไปที่ไหนอีกแล้ว ต่อมาชาวบ้านอยู่ข้างวัดคนหนึ่งไม่สนใจใยดีกับคำขอร้อง ได้ถือโอกาสแอบ

ไปล่าเอาไปกินเป็นอาหาร อาตมารู้ก็เศร้าใจ เพราะคิดว่าใครที่ทำลายกระต่ายพวกที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นนั้น ต้องรับกรรมหนักกว่าธรรมดามาก ผิดกับพวกที่ไปเที่ยวยิงในป่า เพราะพวกกระต่ายยังมีทางหลบหนีได้ แต่บัดนี้ไม่มีหลบหนีไปไหนได้เพราะจนตรอก และในเวลาต่อมาคนที่กินกระต่ายที่อาศัยวัดหนีภัยน้ำท่วม อยู่ไม่นานก็มีอาการป่วยผิดปกติ แล้วก็ตายลงอย่างทรมานเพราะกรรมสนอง นี่ก็เห็นจะเป็นเพราะสร้างกรรมหนักไม่เชื่อฟังอาตมา สิ่งที่หนีไม่พ้นก็คือต้องชดใช้หนี้กรรม

เพื่อนผู้เป็นนักล่าได้ฟังก็รู้สึกไม่สบายใจเพราะได้ยิงสัตว์มามาก ไม่เคยสนใจคิดถึงเรื่องบุญบาปมาก่อน หาความสนุกสนานตามอารมณ์ของในวัยหนุ่ม เพราะไม่เคยมีใครเคยชี้แจงเหตุผลให้ฟังมาก่อน จึงถามท่านพระครูว่า "ท่านอาจารย์ครับ" ขอรับว่าผมเคยยิงสัตว์ป่ามาก่อนแต่ไม่เคยคิดถึงกรรมเวรที่จะติดตามสนอง บัดนี้รู้สึกว่าการที่ทำไปก็เพราะความคะนองของคนเมื่ออยู่ในวัยขาดศีลธรรม เมื่อมารู้สึกผิดชอบเช่นนี้แล้ว มีทางใดบ้างครับเพื่อจะลบร้างบาปที่เราได้ทำมาแล้วเมื่อครั้งอดีต" ท่าน

พระครูได้ฟังก็บอกว่า "บุญกับบาปลบร้างกันไม่ได้ บุญก็อยู่ส่วนบุญ บาปก็อยู่ส่วนบาป เปรียบเหมือนน้ำกับน้ำมัน เท่าที่รู้สึกตัวว่าทำบาปสร้างกรรมทำชั่ว เมื่อคิดได้รู้บุญบาปแล้วก็เป็นนิมิตที่ดี ต่อไปก็จะกลับใจสร้างแต่กรรมดี เป็นผู้ที่ควรยกย่องนับถือ ดีกว่าบุคคลบางคนที่เห็นผิดเป็นชอบ เมื่อรู้สึกตัวว่าทำผิดแต่ก็ไม่ละเว้นการทำบาปทำชั่ว คล้ายกับตกกระไดพลอยโจน คิดผิดว่าไหน ๆ เราก็ทำบาปทำกรรมมาแล้วก็ทำมันต่อไป แทนที่จะสำนึกตัวได้จะกลับตัวกลับใจสร้างกุศลสร้างกรรมดีทดแทนที่หลงผิดมาก่อน ถ้ากลับชั่วเป็นดีได้ พระท่านยกย่องสรรเสริญ หากเราสร้างกรรมดีสร้างบุญกุศลให้มาก แม้บุญกุศลจะไม่สามารถลบล้างกรรมได้ก็ดีหากกรรมชั่วกรรมบาปมีน้อยก็ยังติดตามไม่ทัน เพราะกุศลบารมีมากกว่ามาก เมื่อเราสร้างบุญกุศลเป็นบารมีมากขึ้น เราก็แผ่ส่วนกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สร้างบุญกุศลครั้งใดก็อุทิศทุกครั้งไป หากกรรมชั่วเรามีน้อยไม่มากก็จะจางไป เพราะส่วนกุศลที่เราอุทิศเพื่อชดใช้หนี้กรรมไปในตัวแล้ว แต่เมื่อเราสร้างบุญกุศลสร้างกรรมดีมากขึ้น กรรมชั่วถึงไม่จางก็ค่อยห่างออกไปยังตาม

ไม่ทัน หากหยุดสร้างบุญกุศลและหันมาสร้างกรรมชั่ว สร้างบาปต่อไป กรรมชั่วก็จะเข้าใกล้ติดตามมาทันสนองเร็วขึ้น หากยิ่งเป็นกรรมหนักแล้วก็ยากที่จะหลบหลีกพ้นไปได้ แม้จะได้พยายามสร้างกรรมดีเพียงใดแต่กรรมบาปนั้นหนักเกินกว่ากรรมดีที่กำลังปฏิบัติในชาตินี้ ก็ต้องได้รับกรรมหนักชาติก่อน ที่ตามมาสนองไป ก่อนกว่าจะหมดเวร ส่วนกรรมดีก็คงจะสนองภายหลังหรือชาติหน้าเมื่อใช้หนี้อกุศลกรรมหมดแล้ว

เช่นเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้วเมื่อปี ๒๕๐๔ ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ได้รับเคราะห์กรรม ในเวลานั้นเป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา มีจิตใจเป็นกุศลได้ร่วมการทำบุญช่วยเหลือกิจการของวัดกับอาตมาหลายปี และได้สนใจศึกษาทางวิปัสสนากรรมฐานกับอาตมา บุคคลผู้นี้มีนามว่า ชลอ เกิดสุวรรณ เพราะในอดีตเคยรับราชการเป็นทหารเสนารักษ์ เป็นคนใจดีมีความเมตตาเผื่อแผ่ช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยมิได้รังเกียจ เป็นที่รักใคร่ชาวบ้านพากันเรียกว่า "หมอชลอ" ท่านผู้นี้เดิมภูมิลำเนาอยู่บ้านศาลาลอย จังหวัดอยุธยา ต่อมาได้แต่งงาน

อยู่กินกับนางสาวทองใบ ซึ่งมีหลักฐานบ้านเรือนอยู่ในหมู่บ้านข้างวัด หมอชลอได้มาวัดศึกษานั่งสมาธิบริกรรมเป็นประจำจนสามารถทำจิตให้สงบเป็นสมาธิเข้าขั้นใช้ได้

วันหนึ่งหมอชลอได้เล่าให้อาตมาฟังว่า เมื่อขณะที่หมอชลอนั่งทำสมาธิก็เกิดนิมิตปรากฏเป็นภาพในอดีตชาติให้เห็นอย่างชัดเจนเหมือนชีวิตเพิ่งผ่านไปไม่นานนัก

ภาพนั้นแสดงให้เห็นชีวิตชาติก่อนเมื่อครั้งหมอชลอมีอายุอยู่ในวัย ๑๖-๑๗ ขวบ และมีพี่ชายอยู่ผู้หนึ่ง ส่วนบิดา มารดาเป็นชาว รามัญมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดราชบุรีอาชีพขายโอ่ง โดยนำโอ่งบรรทุกเรือขึ้นล่องไปขายตามลำน้ำ ครั้งนั้นมีเพื่อนของพี่ชายได้มาชักชวนให้หมอชลอเข้าพวกไปปล้นหมู่บ้าน "ม่องร่าย" ใกล้น้ำตกเอราวัณเขตกาญจนบุรี ชีวิตของคนวัยรุ่นเมื่อถูกชักจูงไปทางชั่วก็เห็นเป็นของสนุกตื่นเต้น ขาดสติยับยั้ง จึงตกลงร่วมไปปล้นกับเขา ถึงเวลานัดก็ไปกับพี่ชายพร้อมด้วยอาวุธปืนเมื่อถึงบ้านหลังหนึ่งปลายหมู่บ้านอยู่โดดเดี่ยว ก็จู่โจมเข้าไปไม่ทันให้เจ้าของบ้านรู้ตัว เมื่อชายเจ้าของบ้านตกใจเห็นการบุกเข้ามาในบ้าน ก็นึกรู้ว่าเป็น พวกปล้นไม่ทันจะ

ต่อสู้ พี่ชายของหมอชลอก็เอาปืนยิงชายเจ้าทรัพย์ล้มฟุบลง เพื่อนของพี่ชายทำหน้าที่ออกคำสั่งให้หมอชลอฆ่าหญิงเมียเจ้าของบ้านซึ่งกำลังนอนอยู่บนกระดานไฟเพิ่งจะคลอดลูกใหม่ ๆ เพราะหญิงผู้นั้นตกใจร้องเรียกให้คนมาช่วยจนเสียงหลง หมอชลอก็ได้ฆ่าผู้หญิงคนนั้นตาย และโยนเด็กที่คลอดใหม่ ๆ ลงในกองไฟทั้งเบาะเผาทั้งเป็น ซึ่งหมอชลอทำได้อย่างใจแข็งดุร้าย ขาดความเมตตากล้าต่อการทำบาป ไม่คิดสงสารสังเวช จิตใจเหี้ยมโหดไม่สะทกสะท้านตื่นเต้น (การฆ่าทั้งแม่ทั้งลูก) กลับเห็นเป็นของธรรมดา ได้ทำตามคำสั่งของหัวหน้าซึ่งเป็นเพื่อนของพี่ชายด้วยความเต็มใจองอาจ และทั้งอยากแสดงถึงความกล้าให้เห็นว่าเป็นคนเก่งตามนิสัยคนหนุ่มที่ไม่รู้บุญบาป

ส่วนเพื่อนของพี่ชายก็เก็บทรัพย์สินเงินทองเท่าที่ค้นได้ เสร็จแล้วก็จุดไฟเผาบ้า ให้ไหม้หมดทั้งหลัง แล้วต่างก็พากันรีบหลบหนีเพราะเกรงพวกชาวบ้านจะพากันมาช่วย

เมื่อกลับมาถึงบ้านก็ช่วยกันปิดเรื่องปล้น ไม่ให้พ่อแม่รู้ ครั้นต่อมาหมอชลอกับพ่อแม่ก็ล่องเรือนำโอ่ง

บรรทุกไปขายตามที่เคยปฏิบัติมาแล้ว หมอชลอกำลังถ่อเรือขายโอ่ง แล้วก็หน้ามืดตกน้ำลงไปถึงแก่ความตาย

นี่เป็นกรรมในอดีตชาติซึ่งได้เกิดนิมิตขึ้นมาให้เห็นในขณะนั่งกรรมฐาน หมอชลอได้เล่าให้อาตมาฟังอย่างถี่ถ้วน อาตมาพิเคราะห์ดูก็รู้ว่าอดีตกรรมนั้นหนักมาก และคงตามสนองในอนาคต แม้ในชาติปัจจุบันนี้จะปฏิบัติธรรมเพียงไรก็หนีกรรมในอดีตชาติไม่พ้น

อาตมาก็ให้ลืมเรื่องที่นิมิตเสีย อย่านำมาคิดเป็นอารมณ์ ลืมภาพที่ได้เห็นนั้นเสียแล้วทำใจให้ปกติ เสร็จแล้วนั่งทำสมาธิปฏิบัติกรรมฐานใหม่ อย่านึกถึงภาพในอดีตอีกต่อไป

แม้หมอชลอจะได้พยายามนั่งใหม่ แต่ภาพนิมิตก็เกิดซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง เมื่อหมอชลอมาเล่าและถามอาตมาก็ได้แต่ปลอบโยนให้พยายามลืมเสีย อย่าได้นึกถึงอีกแล้วพยายามทำบุญกรวดน้ำให้พวกเจ้ากรรมนายเวร ข้อสำคัญให้พยายามสร้างบุญแผ่อุทิศส่วนกุศลให้มากขึ้น เรื่องนี้อาตมาได้บันทึกไว้เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ.

๒๔๙๘ เพื่อตรวจสอบเหตุการณ์ข้างหน้าว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับหมอชลอ

แต่คงจะยังไม่ทันทำอะไร เพราะบังเอิญนายเจริญ เกิดสุวรรณ ซึ่งเป็นพี่ชายของหมอมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดอยุธยาได้เดินทางมาหา และได้ชักชวนให้หมอชลอให้ร่วมทุนไปค้าไม้ไผ่ที่เมืองกาญจนบุรี เวลานั้นไม้ไผ่กำลังเป็นสินค้าที่ขายส่งออกต่างประเทศมาก ผู้ค้าไม้ไผ่มีกำไรดีมีผู้ร่ำรวยไปตามกัน เพราะลงทุนน้อยได้กำไรมาก หมอชลอมองเห็นทางที่จะรวยเหมือนผู้อื่นอยากเป็นเศรษฐีอย่างมนุษย์ปุถุชนธรรมดาทั่วไป มองเห็นแต่ทางได้เงินอยู่ข้างหน้าอย่างตื่นเต้นสนใจมาก หมอชลอได้มาหาอาตมาเพื่อปรึกษาขอความเห็นในเรื่องจะไปค้าไม้ไผ่ อยากจะอพยพครอบครัวไปอยู่เสียที่เมืองกาญจนบุรีเพื่อสะดวกไม่ต้องห่วงหน้าห่วงหลังที่ต้องขึ้น ๆ ล่อง ๆ เป็นภาระทำให้เสียเวลาทำมาหากิน อาตมาถามถึงตำบลที่จะไปตั้งครอบครัว หมอชลอบอกว่าพี่ชายจะให้ไปอยู่ตำบลม่องร่าย เมืองกาญจนบุรี เมื่ออาตมาได้ยินก็เศร้าไม่สบายใจ ได้พิจารณาเห็นว่าหากจะยับยั้งขัดขวางห้ามหมอชลอคงจะไม่

สำเร็จ เพราะจิตใจหมอชลอตื่นเต้นมองเห็นความเป็นเศรษฐีอยู่ข้างหน้า หายใจเป็นไม้ไผ่อยู่แล้ว เหมือนน้ำกำลังไหลเชี่ยวจัด ไม่มีอะไรจะขัดขวางยับยั้งไว้ได้ แม้จะเกรงใจอาตมาอยู่บ้างแต่ก็ยากที่จะสำเร็จได้ เห็นจะเป็นอกุศลกรรมจึงเกิดโลภ อาตมาจะเตือนถึงเรื่องอดีตชาติที่เห็นทางนิมิตก็ไม่ได้ เพราะอาตมาได้สอนให้ลืมเรื่องอดีตชาติที่เคยมองเห็นในนิมิต อย่าได้นึกถึงต่อไป ขอให้เพียรสร้างบุญกุศลให้มาก ๆ เท่านั้น

เมื่ออาตมาพิจารณาดูแล้ว จึงเพียงแต่แนะนำว่าการไปครั้งแรกยังไม่ควรจะนำครอบครัวไป เพราะเรายังไม่รู้ ไม่เห็นความเป็นอยู่ทางโน่นจะเป็นอย่างไร ควรจะไปคนเดียวก่อน เมื่อไปได้เห็นและได้ประโยชน์เพียงพอแล้วก็หาที่ทางไว้ก่อน เมื่ออพยพไปก็จะไม่เกิดยุ่งยาก หากไปเห็นการค้าไม้ไผ่ไม่เกิดผลดีตามที่เข้าใจก็จะกลับมาอยู่อำเภอพรหมอย่างเดิมก็จะได้ไม่ต้องลำบาก หมอชลอก็ได้ตกลงตามที่อาตมาให้ความเห็น

จากนั้น หมอชลอก็เดินทางพร้อมกับพี่ชายไปทำการค้าไม้ไผ่ที่เมืองกาญจนบุรี อาตมาก็อดที่จะเป็นห่วง

หมอชลอไม่ได้ คอยฟังข่าวอยู่เสมอว่าจะมีอะไรเกิดขึ้น แต่ก็ยังไม่มีข่าวอะไรคืบหน้า หลังจากหมอชลอออกจากบ้านที่อำเภอพรหม เวลาผ่านไปได้หนึ่งปี หมอชลอก็กลับมาบ้านเยี่ยมครอบครัว และได้เมาเยี่ยมที่วัด อาตมาได้ถามถึงกิจการค้าไม้ไผ่ หมอชลอได้เล่าถึงเรื่องการค้าไม้ไผ่ได้ผลประโยชน์กำไรดีมาก เพียงปีเดียวก็เห็นหน้าเห็นหลัง ได้จับจองที่ดินอยู่ในป่าลึก ได้ปลูกกระต๊อบอยู่กับพี่ชายในพื้นที่จับจองบ้านม่องร่าย ตำบลท่ากระดานแถวถิ่นน้ำตกเอราวัณ กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ เขตกาญจนบุรี มาคราวนี้ตั้งใจจะรับครอบครัวไปอยู่รวมกันจะไม่ต้องเป็นห่วง เพราะต้องนำไม้ไผ่ล่องแพไปตามลำน้ำแคว ไปขายส่งที่เมืองกาญจนบุรี ทั้งปลูกบ้านไว้สำหรับรับครอบครัวแล้ว กว้างขวางสบาย อาตมารับฟังด้วยความสงบและพูดให้กำลังใจว่า หากไปหากินได้รับความเจริญก้าวหน้าอาตมาก็ยินดีด้วย แต่ใจนั้นรู้สึกสังหรณ์ชอบกล ก็ได้แต่เตือนให้ระวังเคราะห์กรรม อย่าทิ้งทางพระ หนักจะเป็นเบา และได้ชี้แจงเหตุผลตามกฎแห่งกรรมให้ฟังแต่รู้สึกหมอชลอเปลี่ยนแปลงไปมาก ได้พูดว่าเมื่อถึงคราวแล้ว

อยู่ที่ไหนก็ต้องตาย ทุกคนหนีไม่พ้นความตาย แต่ก็ดีใจที่สร้างกุศลไว้มากแล้ว อาตมารู้ว่าไม่สามารถจะยับยั้งกลับมาสู่ปกติเดิมได้ เห็นจะเป็นเพราะกรรมเวรนำไป เมื่อได้สนทนาพอสมควรแล้ว หมอชลอจึงได้อำลาจากไป และได้อพยพครอบครัวพร้อมด้วยหลาน ๒ คน คือ นางอุไรและนายเช่วง เชื้อศรีแก้ว ซึ่งขอติดตามไปประกอบอาชีพที่เมืองกาญจนบุรีด้วย ทั้งหมอชลอกำลังตื่นเต้นมองเห็นความมั่งมีล่วงหน้าในอนาคต อาตมาก็ได้แต่เตือนว่า อย่าทิ้งทางพระเท่านั้น

เวลาได้ผ่านไปประมะณ ๔ ปี ก็ยังไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น อาตมาสนใจในครอบครัวนี้มาก เพราะเหตุการณ์ใน อดีตชาติเมื่อเวลาทำสมาธินั่งวิปัสสนานั้น เป็นกรรมที่หนักมากยังมองไม่เห็นทางที่จะแบ่งเบาลงไปได้ นอกจากปฏิบัติทางธรรม แล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้เจ้ากรรมนายเวร เพื่อขออโหสิกรรมคงเบาลงได้บ้าง แต่ทราบว่าที่ไปอยู่เมืองกาญจนนั้น หมอชลอไม่มีเวลานั่งกรรมฐานทำบุญสร้างกุศล มัวแต่คิดถึงการงานหาเงิน อาตมาก็เศร้าใจเพียงแต่คอยฟังข่าว จากนั้นต่อมาอาตมาก็

ได้รับข่าวเหตุร้ายแรงเกิดขึ้นแก่ครอบครัวนี้ เป็นเรื่องที่เศร้าสลดใจมาก ข่าวนี้จากญาติทางภรรยาของหมอชลอซึ่งไปมาหาสู่ มาเล่าให้อาตมาฟัง และกรรมหนักในอดีตชาติของหมอชลอตามทันมาสนองแล้ว เรื่องมีว่า วันนั้นหมอ ชลอ ได้เดิน ทางมี ธุระเข้า ไปในเมือง กาญจนบุรี พร้อมด้วยบุตรและภรรยา ทางบ้านเหลือแต่พี่ชายคนเดียวได้ เมื่อกลับมาถึงบ้านก็ทราบข่าวว่าทางบ้านถูกปล้น ส่วนพี่ชายก็ถูกพวกปล้นยิงสิ้นใจตายคาบันไดบ้าน แล้วพวกปล้นก็กวาดทรัพย์สินเงินทองไปหมด เมื่อหมอชลอพร้อมบุตรภรรยาทราบข่าวกลับมาถึงบ้าน เห็นเหตุการณ์ร้ายแรงก็ตกใจสิ้นสติแทบจะเป็นลม

หมอชลอ รีบเดิน ทางไปแจ้ง กับเจ้าหน้าที่ ให้ทราบและให้มาชันสูตรศพพี่ชายตามระบิลเมือง แต่เจ้าหน้าที่มาล่าช้าปล่อยให้ศพขึ้นจนอืดแล้ว

ต่อมาก็มีชายลึกลับมาบอกหมอชลอแกมขู่ ให้รีบอพยพครอบครัวออกจากตำบลนี้ไปอยู่เสียให้ไกลโดยเร็วที่สุด มิฉะนั้นจะตายอย่างพี่ชาย หมอชลอไม่ชอบให้คนมาขู่ มีความหยิ่งในศักดิ์ศรีของลูกผู้ชาย ธรรมดาคนเรา

ส่วนมากไม่ชอบให้ใครมาขู่ ยิ่งเอาอำนาจมืดความชั่วเข้ามาข่มขู่แล้วแม้จะรู้ว่าสู้ไม่ได้ ความโกรธ ความแค้น ความเจ็บใจ ความพยาบาท ทำให้ขาดสติเกิดความประมาท ไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง ยิ่งพี่ชายถูกข่มเหงถูกฆ่าตายสด ๆ ร้อน ๆ เช่นนี้ก็ยิ่งเจ็บแค้นมุมานะ หากจะมาข่มเหงฆ่าฟันกันซึ่ง ๆ หน้าแล้ว ก็คิดว่า ต้องมายิงกันพักหนึ่งจนกว่าจะรู้ว่าใครจะเป็นศพไปฉะนั้น ความโกรธแค้นเจ็บใจเป็นพลัง ทำให้หมอชลอไม่ยอมหนีไม่กลัวคำขู่ ทั้งไม่ยอมไปจากถิ่นที่ได้ทำประโยชย์เป็นเงินเป็นทองขึ้นมาแล้ว ทั้งคอยระวังตัวไม่ประมาท ซ้อมยิงปืนให้แม่นยำอยู่เสมอทั้งปืนสั้นและปืนยาว และตลอดเวลาอยู่ในบ้านปืนไม่ยอมห่างตัว ขึ้นลำกล้องอยู่เสมอ เมื่อฉุกเฉินหยิบฉวยใช้ยิงได้ทันที เตรียมพร้อมเพื่อต่อสู้เต็มที่อย่างลูกผู้ชาย เมื่อเข้าที่คับขันก็ได้สติ นึกถึงคำเตือนของท่านพระครูขึ้นมาได้ จึงสั่งหลานไว้ว่า หากตนได้ประสบชตากรรม สิ้นบุญไปแล้วก็ขอให้ช่วยกันดูแลบ้านช่องต่อไปด้วย

หลังจาก พี่ชาย ถูกยิงตาย เมื่อผู้ร้าย เข้าปล้น ผ่านไปเพียง ๑๕ วัน วันนั้นเป็นเวลากลางวัน เสียงเรือหางยาว

มาจอดอยู่ที่ท่าน้ำหน้าบ้าน แล้วตะโกนร้องเรียกชื่อหมอชลอมาที่ท่าน้ำ ฝ่ายนางทองใบ ภรรยาของหมอชลอได้ลงจากเรือนไปที่ท่าน้ำที่เรือหางยาวจอดอยู่ เห็นคนในเรือประมาณ ๑๕ คนแต่งเครื่องแบบสีกากีมีปืนพร้อมคล้ายตำรวจร้องตะโกนถามนางทองใบว่า หมอชลออยู่ไหม มีเรื่องจะขอพบด่วนให้ลงมาที่ท่าน้ำ นางทองใบรีบขึ้นบนเรือนบอกหมอว่า เจ้าหน้าที่เขาขอพบด่วน หมอชลอนึกว่าเป็นเจ้าหน้าที่มาสอบสวนเรื่องพี่ชายถูกพวกปล้นฆ่าตายก็เกิดความประมาท เดินลงกระไดไปที่ท่าน้ำ ส่วนภรรยายืนมองอยู่บนตลิ่งสูงชัน เพียงเห็นเขายืนพูดกัน แต่ไม่ได้ยินว่าเขาพูดกันเรื่องอะไรเพราะอยู่ไกล ครู่หนึ่งก็เห็นหมอชลอหันหลังจะก้าวเดินกลับขึ้นบ้าน ทันใดนั้นคนหนึ่งที่อยู่ในเรือใกล้หมอชลอก็ยกปืนขึ้นจ่อยิงท้ายทอย หมอชลอไม่ทันรู้ตัวจึงไม่ได้ระวัง พอสิ้นเสียงปืนก็ล้มกลิ้งตกน้ำขาดใจตายทันที ภรรยาหมอเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นก็ตกใจสิ้นสติเป็นลม ส่วนพวกคนร้ายที่ปลอมเป็นตำรวจนั้นหลังจากยิงหมอชลอตกลงไปในน้ำแล้ว เมื่อแน่ใจว่าตาย

แล้วก็เร่งเครื่องเรือหางยาวหลบหนีไป เหตุเกิดขึ้นเมื่อวันที่ ๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๔

ส่วนนางทองใบภรรยาหมอพ่อพื้นได้สติก็ร้องไห้โฮคล้ายคนบ้า วิ่งไปที่ท่าน้ำลงไปประคองสามีที่รัก เมื่อรู้ว่าสามีสุดที่รักหมดลมไปก่อนแล้ว ไม่มีโอกาสได้สั่งเสียบุตรภรรยา ก็กอดศพผัวรักร่ำไห้สะอึกสะอื้นแทบจะขาดใจตายตามสามี ครั้นจะอุ้มศพสามีขึ้นจากน้ำก็อุ้มไม่ไหว พวกคนงานก็ยังอยู่ในป่า เหลือแต่ลูกก็ยังช่วยอะไรไม่ได้ จำเป็นต้องหาเชือกมาผูกศพไว้กับเสาสะพานท่าน้ำเพราะเกรงว่าเมื่อน้ำขึ้นศพจะลอยไปไกลหรือจมห่างออกไปจากท่าน้ำจะลำบาก รีบไปแจ้งความให้ทางบ้านเมืองรีบมาชันสูตรศพตามระเบียบ

นางทองใบนั้นครั้นสามีที่รักได้สิ้นบุญไปแล้วทั้งต้องสูญเสียพี่ชายของสามี ทั้งตัวก็เป็นหญิง ทำอะไรไม่ถูก มีแต่ความหวาดกลัวและเศร้าโศกเสียใจอย่างหนัก ยิ่งคิดก็ยิ่งใจหายเพราะสามีต้องมาตายลงอย่างสดๆ ร้อนๆ ตัวก็มีแต่ความว้าเหว่ยังไม่เคยประสบกรรมหนักเช่นนี้มาก่อนในชีวิตจึงไม่สามารถจะอยู่ในดงในป่าตามลำพัง

หลาน ๆ ต่อไปได้ จึงตัดสินใจทำศพสามีพร้อมด้วยพี่ชายจัดการเผาอย่างตามมีตามเกิดให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วในเขตที่กลางลานบ้าน มีเจ้าหน้าที่มารับรู้ในการเผาครั้งนี้ด้วย เมื่อเสร็จแล้วก็รีบจัดแจงเก็บกระดูกห่อผ้าขาวไว้ แล้วมิได้รออยู่ช้ารีบเก็บข้าวของที่มีอยู่พอจะนำติดตัวไปได้ก็พาลูก ๆ ลงแพแล้วก็รีบล่องแพไปตามลำน้ำแควเพื่อกลับภูมิลำเนาเดิมแต่เคราะห์กรรมมิได้สิ้นสุดลงเพียงเท่านี้ ได้ติดตามสนองครอบครัวของหมอชลอต่อไป

การล่องแพนั้นเป็นการเสี่ยงอันตรายมาก หากไม่ชำนาญร่องน้ำแล้วอาจชนหินเกาะแก่งใต้น้ำทำให้แพแตกได้แพที่นางทองใบภรรยาหมอชลอก็เช่นกัน คนถ่อแพคงไม่ชำนาญจึงเกิดไปกระทบกับโขดหินใต้น้ำจนแพแตกพวกเด็ก ๆ ต้องลอยคอกันอยู่ในน้ำ แต่เคราะห์ดีที่ได้มีชาวบ้านช่วยกันไว้ทัน จึงไม่มีใครเป็นอันตรายถึงชีวิตเพราะพาเข้าฝั่งได้ เคราะห์กรรมมิได้หยุดยั้งได้ติดตามซ้ำเติมบุตรและภรรยาหมอชลอ กว่าจะแก้ปัญหาการเดินทางกว่าจะกลับมาถึงภูมิลำเนาเดิมที่บ้านบางสำโรง อำเภอ

พรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ก็ได้รับความลำบากยากแค้นแสนสาหัสเลือดตาแทบกระเด็น เป็นเรื่องเศร้าสลดใจเท่าที่เคยได้ยินมา

เมื่อมาถึงบ้านบางสำโรงแล้ว พวกญาติพี่น้องก็พากันมาเยี่ยมแสดงความเสียใจในการตายของหมอชลอ และความทุกข์ยากลำบากของนางทองใบและลูก ๆ ในการเดินทางต้องผจญชีวิตแม่ ๆ ลูก ๆ พวกพี่น้องได้พร้อมใจกันกำหนดวันจัดการทำบุญกระดูกเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้หมอชลอกับพี่ชาย เจ้าภาพได้มานิมนต์ให้อาตมาไปร่วมในงานนี้ แต่บังเอิญรับนิมนต์ที่อื่นไว้ก่อนจึงไม่ได้ไปในวันงาน แต่อาตมาก็ได้ไปเทศน์ก่อนงานสองวัน เพื่อให้ญาติโยมทั้งหลายได้ทราบถึงกรรมในอดีตชาตินั้นมีจริงสามาถรจะกลับมาสนองในชาตินี้ได้ ไม่มีปัญหาข้อความใด ๆ สงสัยอีก

หลังจากวันที่อาตมาไปเทศน์ก่อนวันงานนั้นได้มีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงผู้คุ้นเคยได้พากันไปเยี่ยม และซักถามถึงสาเหตุการตายของหมอชลอ ทำให้นางทองใบระลึกถึงสามีคู่ชีวิตต้องมาตายอย่างน่าอเน็จอนาถใจ ก็เริ่มเสียใจ

ร้องไห้สะอึกสะอื้นปริ่มว่าชีวิตจะจากร่างตามสามีไป ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับหมอชลอจนที่สุดก็ต้องตายอย่างน่าสงสารที่ประสบโชคร้ายเช่นนี้ ต่างก็พลอยเศร้าโศกสลดใจไปด้วย และต่างก็เห็นใจนางทองใบที่รักสามีอย่างสุดซึ้ง เล่าไป ร้องไห้ไปท่ามกลางหมู่ญาติพี่น้องมิตรสหายผู้คุ้นเคย ซึ่งบางคนก็ไม่สามารถจะกลั้นน้ำตาได้ก็พลอยร้องไห้ไปด้วย ความเศร้าเสียใจหนักจนทำให้นางทองใบสลบแน่นิ่งไป หมู่ญาติต้องช่วยกันแก้ไขให้รู้ตัวขึ้นมา แล้วนางทองใบก็มิได้สร่างความเศร้าโศกยิ่งนึกยิ่งเสียใจ ร้องไห้รำพันถึงความดีของหมอชลอผู้สามีมิได้หยุดมิได้ระงับความทุกข์ไว้เพราะขาดสติได้ปล่อยตามอารมณ์และในที่สุดก็เป็นลมสิ้นสติลงไปอีก เพราะเสียใจมากเกินไป แน่นิ่งไปในท่ามกลางล้อมรอบด้วยญาติพี่น้องเพื่อนฝูงต่างพากันตกตลึงช่วยกันแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่มีใครสามารถที่จะช่วยอะไรได้ เพราะนางทองใบได้สิ้นใจลงเพราะหัวใจวายเมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ ต้องทิ้งให้หลานผจญชีวิตอยู่ในโลกต่อไป

หลังจากนั้นไม่นาน ก็ได้ข่าวว่า ทางเจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้นิ่งนอนใจ ท่านผู้กำกับพันตำรวจเอก ยงยุทธ เกษรลามา ได้นำกำลังตำรวจหลายหน่วย ติมตามเพื่อจับกุมพวกโจรผู้ร้ายที่ทำการอุกอาจเที่ยวปล้นทำลายชีวิตและทรัพย์สิน ของประชาชน ชาวบ้าน ผลกรรมตามสนองตำรวจได้ล้อมไว้ เสือไม่ยอมมอบตัวและได้ยิงต่อสู้เจ้าหน้าที่ ที่สุดเสือสวัสดิ์ อุดมและเสือปี่ ปิยะพันธ์ซึ่งเป็นหัวหน้าโจร และรองหัวหน้าโจรเป็นผู้เข้าปล้น และฆ่าพี่ชายหมอชลอและต่อมาก็ยิงหมอชลออย่างใจเย็น ก็ถูกกระสุนปืนของตำรวจตายตามกรรมที่ได้ก่อไว้ ส่วนสมุนโจรก็ยอมเข้ามอบตัวและถูกจับรวม ๓๘ คน เมื่อเจ้าหน้าที่ได้สวนแล้วก็ฟ้องลงโทษทางโรงศาลต่อไป

นี่อาตมา ก็คิดว่า เป็นตัวอย่าง ที่มี ผู้สร้างบาป อย่างอนันตกรรมไว้ในอดีตชาติ ซึ่งได้ตามมาสนองในชาตินี้ หรือจะเรียกว่ากรรมเก่าชาติก่อนมาสนองในชาตินี้ ขอให้ญาติโยมทั้งหลายจงพิจารณาดูว่า ทุกคนเกิดมาใช้หนี้กรรม ไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วย่อมตามสนองเราอยู่เสมอไม่มีใครหนีพ้นกรรมไปได้ ขอให้ญาติโยมทั้ง

หลายใช้สติปัญญาพิจารณาดูเป็นตัวอย่างในเรื่องนี้

เมื่อท่านพระครูเล่าเรื่องนี้จบลงแล้ว พวกเราก็สนทนากับท่านอยู่พักหนึ่ง เห็นเวลาจะเที่ยงคืนแล้วเดือนกำลังแจ่มฟ้า เรามองดูตากันแล้วพยักหน้า ต่างก็ก้มลงกราบนมัสการลาท่านอาจารย์พระครูภาวนาวิสุทธิ์เพื่อท่านจะได้พักผ่อนจำวัด เพราะรู้สึกว่า ท่านจะมีแขกมาสนทนากับท่านตลอดเวลา

เมื่อเราขึ้นรถออกจากวัดอัมพวัน แล้วมุ่งหน้ากลับจังหวัดลพบุรี ขากลับนี้แสงจันทร์สว่างกระจายออกไปทั่วเพราะเป็นเวลาเพียงแรมหนึ่งค่ำ แต่พวกเรากันั่งเงียบมิได้ปริปากพูดอะไรเพราะทุกคนก็ใช้หัวคิด จะพูดออกมามาแต่ละคำก็มักจะพูดถึงเรื่องกรรมในอดีตชาติ นอกจากเสียงเครื่องยนต์ของรถซึ่งกำลังผ่านทุ่งนาป่าดงริมเขาลำเนาไพร ซึ่งมีดวงจันทร์ส่องกระจ่างอยู่กลางเวหาเพราะเวลากำลังจะย่างเข้าวันใหม่ ที่สุดเราก็กลับมาถึงที่พักในค่ายทหาร สิ่งที่เราได้ความรู้ในคืนนั้นก็คือ "เรื่องอดีตชาติ" ไม่มีข้อสงสัยอะไรเหลือไว้เป็นปัญหาอีกแล้ว หากจะมีก็เฉพาะบุคคลที่มีระดับจิตแตกต่างกันเท่านั้น

ผู้เขียนเรียบเรียงเรื่องนี้ขึ้นจากท่านผู้บันทึกซึ่งเป็นนายทหารผู้หนึ่งได้กรุณาส่งมาให้หากท่านผู้อ่านยังสงสัยเรื่องอดีตชาติที่ได้บรรยายมานี้ ยังมีสิ่งใดไม่แจ่มแจ้ง ก็ได้กรุณาถามไปทางท่านพระครูภาวนาวิสุทธิ์ที่วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ท่านคงจะได้ข้อความแจ่มแจ้งกว่านี้ ท่านอาจให้ความรู้สึกซึ้งกว่าที่ได้บรรยายมาแล้ว และขอกราบนมัสการขอบคุณท่านพระครูภาวนาวิสุทธิ์ที่ได้กรุณาให้ลงชื่อจริงได้ทุกท่าน และตำบลที่อยู่อย่างแจ่มแจ้งเพื่อคลี่คลายที่บางท่านจะนึกสงสัยว่า เรื่องจริงหรือเรื่องแต่ง และคงหมดหน้าที่ผู้เขียนจะต้องคอยตอบคำถามและนับว่าเรื่องนี้คงจะเกิดประโยชน์ขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย ขอให้ความดีของเรื่องทั้งหมด อุทิศให้แก่บุคคลผู้เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ที่ได้ล่วงลับไปแล้วทุกท่าน และผู้เรียบเรียงจะลืมเสียมิได้ ก็คือ ขอขอบคุณพันเอกวสันต์ พานิช และพันตรีเที่ยง คนกนุวัตร ผู้ได้ให้ความกรุณาบันทึกเรื่องจากท่านพระครูภาวนาวิสุทธิ์ ที่เกิดขึ้นแล้วส่งมา เพื่อจะได้เกิดประโยชน์ส่วนรวมต่อไป

สวัสดี

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด โทร. ๘๘๔๗๐๒
กรมประชาสงเคราะห์
นายบุญเหลือ เจริญวงศ์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๒ มี.ค. ๑๓